

НЕЗАЛЕЖНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР  
«РОЗВИВАЮЧЕ НАВЧАННЯ»

КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА**  
**ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Система розвивального навчання ДРiМ  
(В. В Давидова, В. В. Рєпкіна, С. Д. Максименка та ін.)

Цикл II (3 – 4 класи)

Харків – 2020

*Укладачі:* колектив авторів Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання» та Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти».

*Рецензенти:*

Котик Т.М., професор кафедри фахових методик та технологій початкової освіти педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», доктор педагогічних наук;

Войтків Г.В., доцент кафедри теорії та методики навчання Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук;

Фурсова А.В., учитель початкових класів, заступник директора з навчально-виховної роботи Харківського ліцею № 161 «Імпульс» Харківської міської ради Харківської області, учитель вищої категорії, учитель-методист;

Одринська О.П., учитель початкових класів Харківської загальноосвітньої школи І ступеня № 176 Харківської міської ради Харківської області, учитель вищої категорії, учитель-методист.

*Освітня програма початкової освіти за системою розвивального навчання ДРiМ за результатами експертизи Державної служби якості освіти визнана такою, що відповідає вимогам Державного стандарту початкової освіти і відповідно до рішення комісії з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України схвалена до використання в закладах загальної середньої освіти (Лист ДСЯО від 11.09.2020 № 01/01-23/1043).*

*Навчальні програми з української мови та математики за Системою розвивального навчання ДРiМ мають позитивну оцінку з висновком «Схвалено для використання в закладах загальної середньої освіти» (Лист ІМЗО від 08.01.2020 № 22.1/12-Г-27).*

Директор ННМЦ «Розвиваюче навчання»



Захаров А.В.

## Загальна характеристика

«Освітня програма початкової освіти. Система розвивального навчання ДРiМ (В.В. Давидова, В.В. Репкіна, С.Д. Максименка та ін.)» (далі освітня програма з розвивального навчання) розроблена відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), Концепції «Нова українська школа» та нової редакції Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 з урахуванням змін згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 688 від 24.07.2019, на основі психолого-педагогічної теорії розвивального навчання та експериментально-генетичного методу, розроблених Д. Б. Ельконіним, В. В. Давидовим, В. В. Репкіним, С. Д. Максименком з участю О. К. Дусавицького, Ю. М. Швалба та інших українських учених.

Освітня програма з розвивального навчання окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу для досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової освіти, і містить:

- перелік та пропонований зміст освітніх галузей;
- загальний обсяг навчального навантаження; орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, а також логічну послідовність їхнього вивчення;
- очікувані результати навчання здобувачів освіти в мовно-літературній (українська мова та література) та математичній освітніх галузях;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою;
- опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- рекомендації щодо освітніх програм закладів освіти.

### **Перелік та пропонований зміст освітніх галузей**

Освітню програму за системою розвивального навчання укладено за такими освітніми галузями:

- 1) мовно-літературною (рідномовна освіта: українська мова та література, мова та література національної меншини) (МОВ);
- 2) математичною (МАО).

Змістове наповнення освітніх галузей викладено у відповідних розділах програми. Запропонована в них логічна послідовність вивчення матеріалу є для розвивального навчання надзвичайно важливою, розкривається в змісті предметів і забезпечує умови для розгортання навчальної діяльності.

Компетентнісний потенціал зазначених галузей робить унесок у формування в дитини всіх ключових компетентностей:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

### **Загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовна тривалість та можливі взаємозв'язки освітніх галузей**

Освітня програма з розвивального навчання є відкритою та сумісною з Типовими освітніми програмами НУШ 1 та НУШ 2. Мовно-літературна та математична освітні галузі створені за єдиними методологічними принципами та складають діяльнісну основу навчання, що закладає підґрунтя для формування дитини як суб'єкта навчання. Решта освітніх галузей забезпечується за рахунок інших освітніх програм за вибором учителя.

До програми додано варіанти типових навчальних планів, що пропонують підходи до організації освітнього процесу в разі кореляції з Типовими освітніми програмами НУШ 1 та НУШ 2. (див. додаток).

### **Очікувані результати навчання здобувачів освіти**

Очікувані результати першого циклу навчання подано в межах кожної освітньої галузі за змістовими лініями. Вони співвіднесені з обов'язковими результатами навчання, визначеними Державним стандартом початкової освіти.

Програма з розвивального навчання ґрунтується на компетентнісному підході, тому не передбачає заучування здобувачами визначень понять. Діти в процесі навчальної діяльності аналізують, узагальнюють та моделюють досліджувані явища, виходячи на **загальні способи діяльності**, що забезпечує їм потенційні можливості досягнення життєвих цілей у різних

ситуаціях. Такий підхід створює умови для природного запам'ятовування дітьми визначень найважливіших мовних та математичних понять.

Програма з розвивального навчання повноцінно забезпечує формування спільних для всіх компетентностей наскрізних умінь: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

### **Рекомендовані методи та форми організації освітнього процесу**

Очікувані результати навчання досягаються завдяки реалізації дослідницького методу та організації освітньої діяльності у формі колективного навчального діалогу (загальна, групова, парна дискусія), а також використання інших інтерактивних форм (проектна діяльність, сюжетно-рольові ігри, драматизації, екскурсії тощо).

### **Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття початкової освіти**

Початкова освіта за системою розвивального навчання здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року. Учні з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти за системою розвивального навчання з іншого віку.

### **Опис та інструменти внутрішнього забезпечення якості освіти в системі розвивального навчання**

Освітній процес у класах розвивального навчання здійснюється в умовах колективно-розподіленої навчальної діяльності за активної участі дітей в **розв'язанні навчальних завдань**. Навчальні завдання спрямовані на конструювання та опанування загального способу дії. Їх розв'язання здійснюється в умовах **педагогіки партнерства** – взаємодії між учителем, здобувачами освіти та їхніми батьками, а також між самими здобувачами освіти.

Таке **навчальне співробітництво** вимагає **інтерактивних форм** навчання (загальнокласна дискусія, групово-дискусійна робота, парно-дискусійна робота). Організувати навчальне співробітництво вчитель / учителька може лише «зсередини» як рівноправний її учасник, партнер, виконуючи функцію фасилітатора. Таким чином, навчальне співробітництво

є колективно-розподіленою навчальною діяльністю між учителем / учителькою та здобувачами освіти. Така форма взаємодії сприяє вихованню в дітей поваги до інших, формуванню відчуття справедливості, умінь діяти в конфліктних ситуаціях, цінувати кожен особистість, тобто формуванню **громадянських та соціальних компетентностей**.

Сформовані навички спілкування в межах класу стануть основою для більш широкої якісної взаємодії – міжкультурного спілкування **іноземними мовами**. Перебування дитини в ситуації вільного вияву свого «Я» (власних поглядів, вибору прийнятної для себе форми взаємодії, типу роботи) якнайкраще сприяє багатогранному розвитку особистості, зокрема формуванню **культурної компетентності** – творчої реалізації в різних галузях культури.

У процесі навчальної діяльності дитина виявляє ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, у неї формується вміння організувати свою діяльність для досягнення поставлених цілей, усвідомлення етичної цінності ефективної співпраці, що сприяє формуванню **підприємливості та фінансової грамотності**.

Сформовані вміння глибокого аналізу явищ під час опанування мовно-літературної та математичної освітніх галузей забезпечать здобувачеві не лише **вільне володіння державною мовою й математичну компетентність**, а й стануть підґрунтям для формування таких ключових компетентностей, як **екологічна, природнича, технічна**.

Навчальна діяльність здійснюється в умовах **свідомого самозмінювання здобувачів освіти**, що забезпечує формування всіх її складових – **мотиву** (навчально-пізнавального інтересу), **цілепокладання** (уміння висувати мету та проміжні цілі), **контролю, оцінювання**, а також дій **аналізу, узагальнення, моделювання, конкретизації**. Таким чином, навчальна діяльність започатковує становлення потреби та здатності особистості **навчатися впродовж життя, набувати інформаційно-комунікаційної, інноваційної компетентностей**.

**Освітні програми закладів освіти, в яких класи працюють за системою розвивального навчання**

Заклад початкової освіти формує свою освітню програму для класів розвивального навчання, використовуючи в повному обсязі запропоновану програму з розвивального навчання (мовно-літературна освітня галузь: рідномовна освіта – українська мова та література і математична освітня галузь), а для забезпечення інших освітніх галузей використовує інші

програми чи складає самостійно на основі Державного стандарту початкової освіти.

Освітня програма закладу початкової освіти, що сформована на основі «Освітньої програми початкової освіти. Система розвивального навчання ДРiМ (В.В. Давидова, В.В. Рєпкіна, С.Д. Максименка та ін.)», не потребує окремого затвердження центральним органом забезпечення якості освіти. Її схвалює педагогічна рада закладу освіти та затверджує його керівник. Крім освітніх компонентів інваріантної та варіативної складової, за рішенням педагогічної ради закладу загальної середньої освіти вона може містити корекційно-розвитковий складник для осіб з особливими освітніми потребами.

Освітня програма закладу освіти та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою, оприлюднюються на вебсайті закладу освіти (у разі його відсутності – на вебсайті його засновника).

На основі освітньої програми заклад освіти складає навчальний план, що конкретизує організацію освітнього процесу.

# МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

## Рідномовна освіта

### Українська мова та література

#### Пояснювальна записка

**Метою** програми є формування в здобувачів освіти вільного володіння державною мовою (використання мови – усної та писемної – як засобу пізнання та розв’язання життєво важливих завдань; уміння усно та письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти та явища; відчуття краси слова; усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовияву; готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях) та інших ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти, в умовах **навчальної діяльності**. Організація навчальної діяльності на уроках забезпечує становлення здобувачів освіти як **суб’єктів навчання**, здатних висувати цілі своєї подальшої освіти.

Узгоджуючи теорію розвивального навчання та вимоги Державного стандарту початкової освіти щодо загальних результатів мовно-літературної освітньої галузі, програма передбачає розв’язання таких *завдань*:

- становлення вільного володіння усною формою літературної української мови в процесі навчальної діяльності здобувачів освіти (висування своїх гіпотез, обговорення результатів дослідницької діяльності в загальнокласній, груповій та парній роботі; обговорення та створення текстів) для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- формування критичного мислення в процесі сприймання різних видів текстів (друкованих, медіатекстів); формування стійкої мотивації до читання книжок як пріоритетного джерела розвитку уяви, засобу пізнання, естетичного, духовного та емоційного розвитку; формування вміння вдумливого та виразного читання;
- становлення основ володіння письмовою формою літературної української мови в процесі навчальної діяльності здобувачів освіти (запис висновків дослідницької діяльності та коротких інших повідомлень у рукописному варіанті та на цифрових пристроях) для виразу своїх думок, почуттів, оцінювальних суджень;
- формування основ аналізу індивідуального мовлення (свого та інших в усній та письмовій формі) та мовних явищ у процесі навчальної діяльності (усвідомлення позиційного принципу графіки, формування



поняття сильної-слабкої позиції звуків, основ лексики та граматики).

Для реалізації поставлених завдань предмет «Українська мова та література» будується за такими взаємопов'язаними наскрізними **змістовими лініями**: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення», «Театралізуємо».

Змістова лінія «**Взаємодіємо усно**» забезпечує розвиток сприймання та володіння усним мовленням здобувачів освіти для вільного спілкування з іншими в умовах прямого (безпосереднього) спілкування. Такий розвиток стає можливим завдяки розгортанню мовленнєвої діяльності в процесі навчального співробітництва (загальнокласна дискусія, мікродискусія в групі, парі) та спеціально організованої роботи з мовленнєвим матеріалом. Здобувачі навчаються сприймати, перетворювати, виокремлювати, аналізувати, інтерпретувати інформацію, використовувати її для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях, висловлювати та захищати свої погляди, розпізнавати свої емоції та емоції своїх співрозмовників, керувати своїм емоційним станом, висловлювати власні погляди та почуття.

Змістова лінія «**Читаємо**» спрямована на формування в здобувачів стійкої потреби в читанні як засобі пізнання світу та самопізнання; формування та вдосконалення техніки читання; розуміння прочитаного, здатності естетичного та емоційного переживання твору. Під час читання учні розвивають уміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати текст, перетворювати інформацію, подану в тексті, порівнювати свої емоції та почуття з емоціями автора та персонажів твору.

Змістова лінія «**Взаємодіємо письмово**» передбачає формування вміння дітей висловлювати думки, почуття та ставлення письмово, у тому числі за допомогою цифрових пристроїв, у режимі онлайн, дотримуючись літературних норм. Діти здобувають базові вміння створювати та редагувати письмові висловлення, виявляти себе творчо в текстах різних жанрів.

Змістова лінія «**Досліджуємо мовлення**» спрямована на дослідження мовних явищ та формування мовних понять, що забезпечується розгортанням навчальної діяльності в умовах реалізації **методу розвивального навчання – розв'язання системи навчальних завдань**. Набуті знання є основою для формування свідомих мовленнєвих умінь (орфоепічних, лексичних, граматичних, правописних, стилістичних, словотвірних).

У межах змістової лінії «**Досліджуємо медіа**» в учнів закладаються основи медіаграмотності, уміння орієнтуватися в медіапросторі, сприймати, аналізувати, інтерпретувати та критично оцінювати медіатексти

(мультфільми, фільми, рекламу тощо), а також створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Театралізуємо»**<sup>1</sup> слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, вибирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. Увага до несловесних засобів приділятиметься і в змістових лініях **«Взаємодіємо усно»** та **«Досліджуємо медіа»**, а сам прийом театралізації може використовуватися й у змістовій лінії **«Читаємо»**.

Специфіка змістової лінії **«Театралізуємо»** пов'язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Тому в межах змістової лінії **«Театралізуємо»** учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію. Ця змістова лінія передбачає залучення здобувачів освіти до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, самосвідомості й самоефективності, вміння мобілізувати інших, ініціативності, вміння долати бар'єри, пов'язані з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками, співпрацювати з іншими особами.

---

<sup>1</sup> Змістову лінію **«Театралізуємо»** викладено відповідно до типової освітньої програми НУШ ( проєкт 2).

**Результати навчання і пропонований зміст  
(3 – 4 класи)**

**I. Змістова лінія «Взаємодіємо усно»**

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- уважно та з зацікавленістю <b>вислуховує</b> репліки вчителя / вчительки та учнів у навчальних та побутових діалогах;</li> <li>- <b>уточнює</b> почуте (значення окремих слів, виразів, зміст почутого, точки зору мовця), перепитуючи співрозмовника;</li> <li>- <b>розуміє та враховує</b> особливості певної ситуації спілкування (мету, учасників, умови спілкування);</li> <li>- <b>визначає</b> позицію мовця, погоджується з нею або заперечує;</li> <li>- <b>обговорює</b> почуте колективно, у групі та в парі з метою краще зрозуміти позиції учасників спілкування;</li> <li>- <b>уважно сприймає</b> монологічне висловлення з конкретною метою;</li> <li>- <b>звертається</b> в разі виникнення сумнівів до дорослих або до авторитетних джерел (словників, енциклопедій) за підтвердженням правдивості почутої інформації;</li> <li>- <b>створює</b> на основі почутої інформації асоціативні схеми, таблиці, прості діаграми;</li> <li>- стисло та вибірково <b>передає зміст почутого</b> (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні);</li> <li>- <b>добирає</b> заголовки до частин прослуханого тексту;</li> <li>- <b>переказує</b> текст, користуючись планом, таблицею, діаграмою;</li> </ul>	<p><b>Спілкування як людська діяльність</b></p> <p>Учасники спілкування. Рівноправність учасників спілкування. Позиція учасника спілкування. Способи розуміння позиції співрозмовника: перепитування, перефразування. Способи доведення власної позиції: обґрунтування з опорою на наукові поняття, етико-моральні норми, авторитетні джерела (словники, енциклопедії тощо), наведення прикладів. Мета спілкування. Умови спілкування. Норми мовленнєвого етикету в різних ситуаціях спілкування. Порухення норм мовленнєвого етикету та його наслідки. Емоції учасників спілкування.</p> <p><b>Робота з інформацією</b></p> <p>Правдива та неправдива інформація. Джерела підтвердження правдивості інформації. Шляхи пошуку інформації. Дослідження як один зі шляхів пошуку інформації. Перетворення інформації: створення асоціативних схем, таблиць, алгоритмів, діаграм.</p>

- *переказує* текст творчо за різними завданнями (змінюючи оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведення ознак у тексті-описі; послідовність аргументів у тексті-міркуванні);
- *вибирає* з почутого необхідну інформацію для створення власного висловлення з певною метою (усний відгук, стислий переказ тощо);
- *визначає* тему і мету усного повідомлення;
- *розпізнає та виділяє* ключові слова і фрази в усному повідомленні;
- *розпізнає та визначає* тип тексту;
- *визначає* основну ідею (основні ідеї) тексту;
- *зіставляє* основні ідеї тексту із власним життєвим досвідом;
- *ураховує* думки та досвід інших учасників діалогу;
- *висловлює* своє ставлення до почутого (згоду або незгоду з думкою мовця);
- *обґрунтовує* власну позицію згоди чи незгоди, спираючись на набуті знання, авторитетні джерела (словники, енциклопедії), власний досвід;
- *вступає і підтримує* навчальний діалог, а також діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями дітей;
- *бере участь* в обговоренні та оформленні алгоритму дій;
- *коректно висловлює* власні погляди: наводить аргументи на захист власної думки, підтверджуючи їх зверненням до наукових понять, морально-етичних норм поведінки, прикладами;

## Діалогічне та монологічне мовлення

Тема, мета висловлення.  
 Навчальний та побутовий діалог.  
 Мета, умови, учасники навчального та побутового діалогу.  
 Інтонація розповідного, спонукального, питального речення.  
 Інтонаційне забарвлення окличного речення.  
 Розповідь як монологічне висловлення. Частина тексту-розповіді: зачин, головна частина, кінцівка.  
 Опис як монологічне висловлення. Особливості тексту-опису. Завдання автора тексту-опису.  
 Міркування як монологічне висловлення.  
 Особливості тексту-міркування.  
 Структура тексту-міркування (теза, аргумент, висновок).  
 Есе як висловлення довільної форми.

## Стилі мовлення

Розмовний стиль мовлення.  
 Художній стиль мовлення.  
 Особливості побудови висловлення художнього стилю. Казка.  
 Оповідання. Адресат у висловленнях художнього стилю.  
 Офіційно-діловий стиль мовлення.  
 Мета та особливості побудови висловлення в ситуації офіційно-ділового спілкування. Адресат у ситуації офіційно-ділового спілкування. Оголошення, запрошення, заява, інструкція.  
 Науковий стиль мовлення. Мета і особливості побудови висловлення в ситуації навчального діалогу.  
 Адресат у ситуації навчального діалогу. Наукова стаття, словникова стаття, доповідь.

- **дотримується** правил літературної вимови у власному мовленні;
- **виявляє** доброзичливе ставлення до думок інших;
- **дотримується** етичних норм спілкування, правил етикету;
- доречно **вибирає та використовує** вербальні та невербальні (жести, міміку) засоби спілкування, відповідні до мети та умов ситуації спілкування (навчальний діалог, побутова розмова, презентація тощо);
- **створює** розповіді та есе для висловлення власних поглядів;
- **використовує** таблиці, схеми, ілюстрації для яскравішого висвітлення власної позиції;
- **усно складає** розгорнуте повідомлення про дискусії, які трапилися під час роботи на уроці;
- **доречно використовує та** правильно **інтонує** різні за метою висловлювання речення;
- **використовує** у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів;
- **розпізнає та описує** власні емоції від прослуханого та побаченого;
- **передбачає** емоції співрозмовника як реакцію на власну репліку в діалозі або висловлену в монологі думку;
- **доречно використовує** у власному мовленні формули мовленнєвого етикету;
- **виокремлює** характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення.

## II. Змістова лінія «Читаємо»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>відчуває</i> стійкий інтерес до читання;</li> <li>- <i>усвідомлює</i> тематичне та жанрове розмаїття кола читання;</li> <li>- <i>визначає</i> власні читацькі мотиви та вибирає відповідні до них твори (книжки);</li> <li>- <i>використовує</i> елементи структури книжки (обкладинку, титульну сторінку, зміст, анотацію) під час добору твору (книжки) в бібліотеці та під час презентації прочитаної самостійно книжки;</li> <li>- <i>називає</i> та <i>пояснює</i> улюблені теми для читання;</li> <li>- <i>володіє</i> основними прийомами вибіркового читання;</li> <li>- <i>добирає</i> необхідну інформацію з різних джерел: словників, довідників, енциклопедій, у бібліотеці, Інтернеті (за допомогою дорослих).</li> </ul>	<p><b>Читання як засіб пізнання світу та самопізнання</b></p> <p>Читання серед інших засобів пізнання світу. Мета читання (розважитися, знайти потрібну інформацію, розширити власні знання на тему, яка цікавить). Розмаїття кола читання. Усвідомлення власних читацьких мотивів (читання для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації, розширення знань). Особливості вибіркового читання. Паперові та цифрові джерела інформації. Критичне читання.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>читає</i> правильно, побіжно, виразно та усвідомлено достатньо великі за обсягом тексти різних видів та жанрів, відповідні за змістом віковим особливостям;</li> <li>- під час читання <i>дотримується норм</i> літературної вимови, логічного наголосу, пауз, відповідної інтонації для передачі змісту тексту;</li> <li>- усвідомлено <i>читає подумки</i> різні за обсягом та жанрами тексти.</li> </ul>	<p><b>Формування дії читання</b></p> <p>Удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і про себе в індивідуальному темпі, з дотриманням норм літературної вимови. Читання вголос і про себе текстів діалогічного і монологічного характеру різних видів та жанрів, прозаїчних та віршованих. Читання вголос власних есе, текстів-розповідей та текстів-міркувань. Читання словникових статей та медіатекстів у межах програми.</p>

### **Здобувач / здобувачка:**

- **розрізняє** художні тексти та нехудожні (науково-популярні тексти та тексти зі щоденного життя);
- **самостійно прогнозує** зміст твору або книжки за заголовком, прізвищем автора, анотацією та невербальною інформацією (ілюстрацією, таблицями, схемами, графіками тощо);
- **знаходить** у тексті слова та вирази, незнайомі за значенням, з'ясовує їхнє значення, виходячи з контексту, у разі неможливості звертається до словника, однокласників, дорослого;
- під час читання твору **опрацьовує** незнайомий текст (знаходить запитання, які автор ставить читачам, ставить запитання автору, знаходить авторську відповідь, перевіряє свої припущення);
- **обговорює** з учителем / учителькою та однокласниками зміст прочитаного тексту, **знаходить** у тексті відповіді на запитання, які виникають під час обговорення;
- **розповідає**, про що йдеться в тексті;
- **відтворює** фактичну інформацію з тексту;
- **добирає, упорядковує та переробляє** інформацію з однієї форми в іншу (таблицю, графік, схему);
- **співвідносить** прогнозоване з виявленим змістом твору;
- **співвідносить** читацькі інтерпретації твору з авторською позицією;
- **оцінює** правдоподібність (вигадана чи правдива) інформації, за необхідності підтвердження

### **Формування розуміння прочитаного під час читання**

Види текстів. Художні та науково-популярні тексти. Тексти зі щоденного життя. Довідкова література. Вигадана та невивагана інформація. Пошук у тексті необхідної інформації. Прямий та прихований зміст назви (заголовка) твору. Співвіднесення назви твору з його змістом та головною думкою. «Експеримент із заголовками»: знаходження авторської назви твору серед поданих.

Визначення смислової, тематичної, емоційної спрямованості твору, його героїв за назвою тексту. Прогнозування змісту тексту (твору) за заголовком, ілюстраціями, схемами, таблицями, графіками, ключовими словами. Визначення збігу прогнозованого зі змістом прочитаного тексту. Визначення авторської позиції в тексті через ведення «діалогу з автором».

Співвіднесення читацьких інтерпретацій твору з авторською позицією.

Особистість автора твору. Вплив біографії автора на його твори (загальні уявлення).

Місце і час подій, описаних у творі. Сюжет твору. Елементи сюжету: зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Послідовність подій у творі. Поділ твору на частини. Глава як частина твору. Назви частин твору. План твору. Персонажі (герої) художнього твору. Портрет героя твору, його вчинки. Мова героя твору як засіб його характеристики. Улюблений

<p>інформації звертається до інших джерел;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>розрізняє</b> факти й думки про ці факти;</li> <li>- <b>формулює</b> головну думку, основні ідеї твору;</li> <li>- <b>визначає</b> час та місце подій, описаних у творі;</li> <li>- <b>називає</b> головних та другорядних героїв твору, <b>характеризує</b> їх (портрет, учинки, мова);</li> <li>- <b>визначає</b> послідовність подій у творі;</li> <li>- <b>визначає</b> елементи сюжету твору: зав'язку, розвиток дії, кульмінацію, розв'язку;</li> <li>- <b>визначає</b> причинно-наслідкові зв'язки між подіями, учинками персонажів та їхніми стосунками з іншими персонажами;</li> <li>- <b>аргументовано висловлює</b> своє ставлення до прочитаного, до персонажів твору, робить висновки, пов'язуючи їх із власним досвідом;</li> <li>- <b>ділить</b> за необхідності текст на частини, дає заголовки кожній частині;</li> <li>- <b>складає</b> план тексту;</li> <li>- <b>переказує</b> текст з опорою на заголовки кожної частини тексту;</li> <li>- <b>складає</b> розповідь-характеристику героя;</li> <li>- <b>добирає</b> та <b>створює</b> ілюстративний матеріал до тексту;</li> <li>- <b>створює</b> новий текст на основі прочитаного, змінюючи сюжет, оповідача, додаючи інших персонажів;</li> <li>- <b>створює</b> власний художній текст (казку, оповідання), наслідуючи сюжетні та стильові особливості прочитаного тексту.</li> </ul>	<p>герой художнього твору. Стосунки між персонажами.</p>
---	--



<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>називає та описує</i> власні почуття та емоції, викликані твором;</li> <li>- <i>знаходить</i> у тексті слова, вирази, фрагменти, які викликали відповідні емоції;</li> <li>- <i>прислуховується</i> до емоцій інших читачів, <i>розуміє</i> можливість різного емоційного впливу художнього твору на читача;</li> <li>- <i>аналізує</i> та <i>описує</i> емоційний стан персонажа, пояснюючи причини та мотиви його вчинків, переживань та емоцій;</li> <li>- <i>пояснює</i>, кому з літературних персонажів співчуває і чому саме;</li> <li>- <i>порівнює</i> емоції, викликані твором, учинками персонажів, описаними картинами природи з емоціями, викликаними подіями власного життя;</li> <li>- <i>порівнює</i> твори художньої літератури з творами інших видів мистецтва (музики, художньої творчості, кіно);</li> <li>- <i>читає за ролями</i> невеликі тексти та фрагменти літературного твору, намагаючись відтворити емоції персонажів за допомогою інтонації, тембру та сили голосу;</li> <li>- <i>читає напам'ять</i> вірші, передаючи власні емоції за допомогою словесних та несловесних засобів;</li> <li>- <i>відтворює</i> емоції літературних персонажів під час інсценізації, використовуючи словесні (тембр та сила голосу) та несловесні засоби (міміку та жести).</li> </ul>	<p><b>Емоційне та естетичне «проживання» прочитаного</b></p> <p>Усвідомлення власних почуттів та емоцій, викликаних твором. Усвідомлення почуттів та емоцій інших людей (емпатія), викликаних твором. Знаходження в тексті твору слів та фрагментів, які використовує автор для передачі певних почуттів та емоцій. «Проживання» та відтворення емоцій персонажів. Визначення мотивів поведінки, причин переживань та емоцій персонажів. Улюблений персонаж. Порівняння емоцій, викликаних твором, з емоціями, викликаними подіями власного життя. Спостереження за мовою художнього твору. Порівняння картини, описаної словами, з картинами, переданими за допомогою інших видів мистецтва (музики, художньої творчості, кіно).</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розпізнає</i> віршовані та прозові твори;</li> </ul>	<p><b>Елементи літературознавчої пропедевтики</b></p> <p>Прозові та віршовані твори. Фольклорні та авторські твори.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>відносить</i> твори до жанрів оповідання, повісті, п'єси, байки, фантастичного оповідання за певними ознаками;</li> <li>- <i>адекватно розуміє</i> гумор у творах дитячої літератури, <i>пояснює</i> сенс кумедних ситуацій;</li> <li>- <i>створює</i> за зразком невеличкі вірші;</li> <li>- <i>створює</i> власні художні тексти (казки, оповідання, сміховинки) на основі відомих.</li> </ul>	<p>Оповідання. Повість, її відмінність від оповідання. Фантастична повість та її відмінність від казки. П'єса. Основні ознаки драматичного твору. Байка. Основні особливості байки: сюжет, герої, мораль. Гумор у творах дитячої літератури.</p>
--	--

### Коло читання

#### Художня література:

- твори усної народної творчості малих фольклорних жанрів (прислів'я, приказки, усмішки, притчі), героїко-фантастичні та соціально-побутові казки, легенди, пісні, міфи про створення світу і людей;
- літературні твори для дітей найвідоміших письменників-класиків України та зарубіжжя;
- оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, вірші, п'єси, повісті-казки сучасних українських та зарубіжних авторів;
- байки (вірші та проза);
- комікси.

#### Науково-популярна література:

- енциклопедії, словники, довідники;
- навчальні тексти;
- науково-пізнавальні тексти, які розповідають про думку вчених з певного питання;
- таблиці, графіки, схеми.

#### Тексти зі щоденного життя:

- SMS-повідомлення, електронні листи;
- інструкції, пам'ятки;
- рахунки, квитки, анкети, оголошення;
- афіші, рекламні тексти.

#### Теми дитячого читання:

- пригоди, родинні та товариські стосунки, ставлення людей до рідної землі, рідної мови; патріотизм, пошанування праці; морально-етичні питання та шляхи їх вирішення;
- дикі та свійські тварини, краса та різноманітність природи;

- події минулого і сучасного; життя видатних людей, історії винаходів, відкриттів, сучасні технології;
- видатні місця України;
- здоров'я та безпека, основи фінансової грамотності, екологічна безпека.

### III. Змістова лінія «Взаємодіємо письмово»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>записує</i> текст рукописними буквами розбірливо, у темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел;</li> <li>- під час запису окремих слів, речень, текстів, <i>використовує</i> знання, отримані під час дослідження мовних явищ;</li> <li>- <i>списує</i> текст, користуючись алгоритмом списування;</li> <li>- <i>переносить</i> слова за правилами переносу;</li> <li>- <i>правильно оформлює</i> на письмі розповідні, питальні та окличні речення;</li> <li>- <i>правильно оформлює</i> діалог на письмі та речення з прямою мовою.</li> </ul>	<p><b>Формування дії письма (продовження)</b></p> <p>Конкретизація поняття орфограми. Алгоритм безпомилкового запису слів (удосконалення). Орфограми, пунктограми. Словники як довідкове джерело зі слововживання та правопису (тлумачний, орфографічний, морфемний, словник синонімів). Правила оформлення текстів: заголовки, поділ на абзаци. Правила оформлення діалогу на письмі: репліки учасників діалогу, слова автора. Пряма мова. Оформлення на письмі речень з прямою мовою. Схеми, графіки, карти як несловесні засоби письмового висловлення.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> мету, тему та адресата письмового висловлення;</li> <li>- <i>створює</i> власні письмові висловлення, відображаючи своє ставлення до подій зі щоденного життя;</li> <li>- <i>записує</i> власні припущення та висновки щодо навчальних проблем, які виникли в результаті навчальної дискусії;</li> <li>- <i>складає та записує</i> есе на вивчені лінгвістичні теми та теми</li> </ul>	<p><b>Створення власних письмових висловлень (продовження)</b></p> <p>Тема, мета, адресат висловлення. Розповідь, опис, міркування як висловлення. Особливості написання есе. Стислий та розгорнутий план. Переказ тексту та створення власного тексту. Особливості Інтернет-спілкування: використання клавіатури, використання емотиконів. Особливості написання Інтернет-повідомлень.</p>

<p>соціально-культурного характеру з обґрунтуванням висновків;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>створює</b> та <b>записує</b> тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування на теми, близькі для дітей відповідного віку (за серією малюнків, за прочитаним твором тощо);</li> <li>- <b>складає</b> та <b>записує</b> тексти художнього стилю (загадки, лічилки, казки, вірші) та тексти зі щоденного життя (оголошення, запрошення тощо);</li> <li>- <b>письмово переказує</b> текст-розповідь, текст-опис та текст-міркування за попередньо складеним планом;</li> <li>- <b>вибирає</b> відповідне оформлення власного письмового висловлення (шрифт, розмір);</li> <li>- <b>оформлює</b> власне висловлення зрозуміло, дотримуючись норм літературної мови, за потреби звертається до словників;</li> <li>- <b>створює</b> короткі тексти для Інтернет-спілкування в захищених ресурсах, зокрема на вебсайті закладу загальної середньої освіти;</li> <li>- <b>доречно використовує</b> поширені зображення смайлів (емотиконів) для вираження власних емоцій;</li> <li>- <b>створює</b> прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи зі звуками, словами, фразами.</li> </ul>	<p>Норми Інтернет-спілкування.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>обговорює</b> (у тому числі в групі, парі) створений текст, визначаючи, чи відповідає він меті та темі, чи враховує він адресата;</li> <li>- <b>удосконалює</b> текст, редагуючи його зміст відповідно до мети спілкування;</li> </ul>	<p><b>Редагування письмових висловлень (продовження)</b></p> <p>Редагування змісту тексту (редактор) та виправлення помилок (коректор);</p> <p>удосконалення тексту відповідно до його мети та адресата;</p> <p>види помилок: орфографічні, лексичні, граматичні.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>перевіряє</i> написаний (у тому числі власний) текст, виявляє та виправляє орфографічні, граматичні, лексичні помилки;</li> <li>- <i>групує</i> виявлені помилки за їхнім типом;</li> <li>- <i>формулює</i> поради щодо запобігання виявлених помилок.</li> </ul>	
---	--

#### IV. Змістова лінія «Досліджуємо мовлення»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>оцінює</i> обмеженість способу перевірки орфограм шляхом зміни слова;</li> <li>- <i>приймає</i> навчальне завдання щодо дослідження розширення способів пошуку сильної позиції звука для перевірки орфограм та <b>виявляє зацікавленість</b> у його розв'язанні;</li> <li>- <i>бере участь</i> у формулюванні мети роботи з опанування нового знання та <i>висуває гіпотези</i> стосовно способів дії в нових умовах;</li> <li>- <i>складає план</i> розв'язання навчального завдання разом з учителем та однокласниками;</li> <li>- <i>аналізує</i> мовні явища;</li> <li>- <i>визначає і пояснює</i> причинно-наслідкові зв'язки в орфографічній дії;</li> <li>- <i>визначає</i> серед поданих слів споріднені;</li> <li>- <i>визначає</i> в словах закінчення, основу та корінь;</li> <li>- <i>розрізняє</i> форми слова та спільнокореневі слова;</li> <li>- <i>розрізняє</i> спільнокореневі слова, слова-омоніми та слова-синоніми, у разі необхідності звертається до тлумачного словника, словника синонімів;</li> </ul>	<p><b>Корінь як значуща частина слова. Перевірка орфограм за допомогою споріднених слів</b></p> <p>Поняття про споріднені слова. Корінь як значуща спільна частина основ споріднених слів. Перевірка орфограм у корені за допомогою спільнокореневих слів. Непозиційне (історичне) чергування звуків у корені споріднених слів.</p> <p>Чергування голосних звуків [o] // [i], [e] // [i] ([eɪ] // [i]) та [e] // [∅] ([eɪ] // [∅]) в корені споріднених слів. Перевірка орфограми слабкої позиції звука, що враховує наявність певного історичного чергування звуків.</p> <p>Чергування приголосних звуків [ɣ] // [ж], [к] // [ч], [х] // [ш] у коренях споріднених слів та [ɣ] // [з'], [к] // [ц'], [х] // [с'] у формах слова. Систематизація перевірки орфограм у коренях слів.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає</b> в словоформах та споріднених словах історичні чергування голосних та приголосних звуків;</li> <li>- <b>правильно утворює і використовує</b> в мовленні словоформи та споріднені слова з урахуванням історичного чергування голосних звуків [o] // [i], [e] // [i] ([et ] // [i]), [e] // [∅] ([et ] // [∅]),</li> <li>словоформи та споріднені слова з урахуванням історичного чергування приголосних звуків [г] // [ж], [к] // [ч], [х] // [ш], [г] // [з'], [к] // [ц'], [х] // [с'];</li> <li>- <b>визначає</b> корінь у споріднених словах з урахуванням історичних чергувань звуків;</li> <li>- <b>добирає</b> до поданого слова споріднені слова з метою перевірки орфограм;</li> <li>- <b>записує</b> тексти, перевіряючи орфограми в корені слів усіма відомими способами (за сильною позицією, з врахуванням історичного чергування звуків, за допомогою орфографічного словника).</li> </ul>	
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>приймає</b> навчальне завдання щодо дослідження способів перевірки орфограм в основі слова поза коренем та <b>виявляє зацікавленість</b> у його розв'язанні;</li> <li>- <b>бере участь</b> у формулюванні мети роботи з опанування нового знання та <b>висуває гіпотези</b> стосовно способів дії в нових умовах;</li> <li>- <b>планує</b> разом з учителем та однокласниками хід дослідження;</li> <li>- <b>аналізує</b> мовні явища;</li> </ul>	<p><b>Префікс і суфікс як значущі частини слова. Перевірка орфограм слабких позицій звуків у суфіксах та префіксах слів</b></p> <p>Префікс і суфікс як значущі частини слова. Позиційні чергування звуків у префіксах і суфіксах. Історичні чергування звуків у суфіксах. Перевірка орфограм слабких позицій звуків у префіксах (<i>роз-</i>, <i>без-</i>) і суфіксах (<i>-ник-</i>, <i>-иц-</i>, <i>-ич-</i>, <i>-ечк-</i> тощо) шляхом визначення сильної позиції звука. Перевірка орфограм слабких позицій звуків у суфіксах <i>-ень-</i>,</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає і пояснює</b> причинно-наслідкові зв'язки в орфографічній дії.</li> <li>- <b>визначає</b> в слові закінчення, основу, корінь, префікс, суфікс;</li> <li>- <b>записує</b> тексти, перевіряючи орфограми в усіх значущих частинах основи слова відомими способами, у разі неможливості здійснити перевірку орфограми записує слово, використовуючи особливу позначку на місці орфограми.</li> </ul>	<p>-<i>ець</i>- з урахуванням історичного чергування звуків. Написання префіксів <i>з-</i> (<i>с-</i>), <i>пре-</i>, <i>при-</i>. Систематизація перевірки орфограм в основі слова.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>розрізняє</b> лексичне та граматичне значення слова;</li> <li>- <b>визначає</b> лексичне значення слова;</li> <li>- <b>з'ясовує</b> за допомогою тлумачного словника різні значення багатозначного слова <b>та пояснює</b> зв'язок між ними;</li> <li>- <b>добирає</b> синоніми до поданих слів;</li> <li>- <b>розрізняє</b> багатозначні слова та омоніми (поширені випадки);</li> <li>- <b>добирає</b> антоніми до поданих слів;</li> <li>- <b>розуміє, знає та вживає</b> в мовленні низку поширених фразеологізмів;</li> <li>- <b>визначає</b> граматичні значення слів-назв предметів, слів-назв ознак, слів-назв дій.</li> </ul>	<p><b>Основа як носій лексичного значення слова і закінчення як носій граматичного значення слова</b></p> <p>Лексичне та граматичне значення слова. Тлумачний словник. Синоніми. Словник синонімів. Омоніми. Антоніми. Фразеологізми. Фразеологічний словник. Знайомство з етимологією слова. Закінчення як значуща частина слова. Граматичні значення слів-назв предметів, слів-назв ознак, слів-назв дій.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>приймає</b> навчальне завдання щодо дослідження способів перевірки орфограм у закінченнях слів та <b>виявляє зацікавленість</b> у його розв'язанні;</li> <li>- <b>бере участь</b> у формулюванні мети роботи з опанування нового знання та висуває гіпотези стосовно способів дії в нових умовах;</li> </ul>	<p><b>Закінчення як значуща частина слова. Перевірка орфограм слабких позицій у закінченнях слів</b></p> <p>Правопис закінчень слів-назв предметів. Правопис закінчень слів-назв ознак. Орфограми слабких позицій звуків у закінченнях слів-назв дій. I та II дієвідміни. Способи їх розрізнення. Перевірка орфограм слабких</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>планує</i> разом з учителем та однокласниками хід дослідження;</li> <li>- <i>аналізує</i> мовні явища;</li> <li>- <i>визначає і пояснює</i> причинно-наслідкові зв'язки в орфографічній дії;</li> <li>- <i>правильно позначає буквами</i> закінчення слів-назв предметів, слів-назв ознак по слуху;</li> <li>- <i>правильно позначає буквами</i> особові закінчення слів-назв дій шляхом визначення дієвідміни;</li> <li>- <i>правильно позначає буквами</i> звуки [ц':], [с':] у словах-назвах дій;</li> <li>- <i>записує</i> тексти, перевіряючи орфограми в усіх значущих частинах слова, у разі неможливості здійснити перевірку орфограми записує слово, використовуючи особливу позначку на місці орфограми.</li> </ul>	<p>позицій в особових закінченнях слів-назв дій за сильною позицією на основі визначення дієвідміни. Позначення звуків [ц':], [с':] у словах-назвах дій буквосполученнями <i>тьс, шс</i> (дивиться, дивишся).</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>приймає</i> навчальне завдання щодо дослідження поняття про частини мови та <i>виявляє зацікавленість</i> у його розв'язанні;</li> <li>- <i>бере участь</i> у формулюванні мети роботи з опанування нового знання та висуває гіпотези стосовно способів дії в нових умовах;</li> <li>- <i>планує</i> разом з учителем та однокласниками хід дослідження;</li> <li>- <i>аналізує</i> мовні явища;</li> <li>- <i>розрізняє</i> самостійні та службові частини мови, іменні частини мови та дієслово;</li> <li>- <i>розпізнає</i> іменники, прикметники, дієслова, прислівники, займенники і числівники;</li> <li>- <i>розпізнає</i> службові частини мови;</li> <li>- <i>наводить приклади</i> слів кожної з вивчених частин мови.</li> </ul>	<p><b>Частини мови</b></p> <p>Поняття про частини мови. Іменні частини мови (іменник, прикметник, числівник) та дієслово. Самостійні та службові частини мови. Займенник (загальні відомості). Прислівник (загальні відомості). Незмінюваність прислівників. Прийменники та сполучники, їхня роль у мові. Частка (ознайомлення). Вигук (ознайомлення). Відокремлення вигуків у реченнях.</p>



<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає</b> граматичне значення числа іменників, прикметників, дієслів у словосполученні;</li> <li>- <b>розрізняє</b> слова, що змінюються за числами, та слова, що не змінюються за числами;</li> <li>- <b>правильно утворює та вживає</b> зміни слів за числами.</li> </ul>	<p><b>Граматичне значення числа</b></p> <p>Значення числа та засоби його вираження в іменниках. Граматична форма слова. Дві форми числа в іменниках. Іменники, що мають одну форму числа (типу <i>молоко, ножиці</i>). Незмінні іменники (типу <i>какаду, какао</i>). Значення числа в прикметниках та дієслах. Граматичні форми числа прикметників та дієслів.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає</b> граматичне значення роду іменників, прикметників, дієслів у словосполученні.</li> <li>- <b>правильно утворює та вживає</b> зміни дієслів у минулому часі та прикметників за родами.</li> </ul>	<p><b>Граматичне значення роду</b></p> <p>Значення роду та засоби його вираження в іменниках. Граматичні форми роду: чоловічий рід, жіночий рід, середній рід. Іменники спільного (чоловічого й жіночого) роду. Значення роду в прикметниках та дієсловах. Зміна прикметників і дієслів (у минулому часі) за родами.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає</b> граматичне значення відмінка іменників та прикметників у словосполученнях;</li> <li>- <b>визначає</b> відміну та групу іменників;</li> <li>- <b>розрізняє</b> іменники, що означають істоти, та іменники, що означають неістоти;</li> <li>- <b>правильно утворює та вживає</b> зміни слів (іменників, прикметників, займенників <i>я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони</i>) за відмінками.</li> </ul>	<p><b>Граматичне значення відмінка</b></p> <p>Значення відмінка та засоби його вираження в іменниках. Прийменники як додатковий засіб вираження відмінкового значення іменника. Чотири відміни іменників. Тверда, м'яка та мішана групи іменників. Іменники, що означають істоти та іменники, що означають неістоти. Вибір закінчень у знахідному, давальному та місцевому відмінках. Кличний відмінок як засіб вираження звертання. Відмінкові форми прикметників. Особливості відмінювання займенників <i>я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони</i>.</p>

<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> граматичне значення особи дієслів у словосполученні;</li> <li>- <i>розрізняє</i> форми дієслів, що мають граматичне значення особи, та форми дієслів, що не мають граматичного значення особи;</li> <li>- <i>правильно утворює та вживає</i> зміни дієслів за особами.</li> </ul>	<p><b>Граматичне значення особи</b></p> <p>Значення особи та засоби його вираження в дієсловах. Три форми особи дієслова.</p> <p>Наявність форм особи в теперішньому та майбутньому часі та їхня відсутність у минулому часі.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>приймає</i> навчальне завдання щодо дослідження поняття про синтаксичні одиниці мови та <i>виявляє зацікавленість</i> у його розв'язанні;</li> <li>- <i>бере участь</i> у формулюванні мети роботи з опанування нового знання та висуває гіпотези стосовно способів дії в нових умовах;</li> <li>- <i>планує</i> разом з учителем та однокласниками хід дослідження;</li> <li>- <i>аналізує</i> мовні явища;</li> <li>- <i>розрізняє</i> словосполучення, граматичну основу речення, ряд однорідних членів речення;</li> <li>- <i>визначає</i> головне та залежне слово в словосполученні;</li> <li>- <i>визначає</i> головні та другорядні члени речення;</li> <li>- <i>виділяє</i> в простому реченні підмет та присудок (прості випадки);</li> <li>- <i>виділяє</i> словосполучення в реченні;</li> <li>- <i>розпізнає та вживає</i> однорідні члени речення;</li> <li>- <i>розрізняє</i> прості і складні речення;</li> <li>- <i>наводить власні приклади</i> словосполучень та різних типів речень;</li> <li>- <i>розпізнає</i> речення за метою висловлювання та інтонацією і правильно їх <i>інтонує</i>;</li> </ul>	<p><b>Синтаксис. Загальні відомості</b></p> <p>Поняття про синтаксичні одиниці мови. Засоби граматичного зв'язку (граматичні форми слів самостійних частин мови, службові частини мови).</p> <p>Словосполучення як синтаксична одиниця мови. Головний і залежний члени словосполучення. Речення як синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Поняття про присудок та підмет як головні члени речення. Другорядні члени речення. Означення, додаток, обставина. Слова, що не є членами речення (звертання), їх виділення в усному мовленні та на письмі. Прості й складні речення. Однорідні члени речення. Кома в реченнях з однорідними членами. Види речень за метою висловлювання. Окличні та неокличні речення.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>правильно використовує</b> розділові знаки при однорідних членах, що з'єднані безсполучниковим зв'язком, а також сполучниками <i>а, але</i>.</li> </ul>	
---	--

## V. Змістова лінія «Досліджуємо медіа»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>визначає та бере участь</b> в обговоренні мети та основної ідеї простого медіатексту (рекламний ролик, презентація, аудіокнига, мультфільм);</li> <li>- <b>ставить запитання</b> з метою уточнення змісту медіатексту;</li> <li>- <b>пояснює</b> зміст і вибір форми медіатексту;</li> <li>- <b>визначає</b> адресата (цільову аудиторію) медіатексту;</li> <li>- <b>обговорює</b> вибір та вплив на адресата медіатексту звукового супроводу, кольорової гами, спецефектів;</li> <li>- <b>висловлює</b> власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті;</li> <li>- <b>оцінює</b> правдивість інформації медіатексту, спираючись на власний досвід та звертаючись до авторитетних джерел;</li> <li>- <b>зіставляє</b> зміст медіатексту із власними спостереженнями та життєвим досвідом;</li> <li>- <b>наводить</b> прості аргументи щодо власних думок про зміст, персонажів, оформлення медіатексту тощо;</li> <li>- <b>пояснює</b>, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме.</li> </ul>	<p><b>Сучасний медіапростір (загальні уявлення). Елементарна медіаграмотність</b></p> <p>Сучасний медіапростір. Обсяг інформації, який несе людині сучасний медіапростір. Очевидна та прихована інформація. Правдива і неправдива інформація. Вплив медіапростору на життя сучасної людини. Критичне сприймання доступних медіапродуктів. Візуальні медіатексти (паперова та електронна книжка, Інтернет-сайти для дітей, навчальні та розважальні комп'ютерні ігри, колажі). Аудіальні медіатексти (радіопередачі, аудіокниги). Аудіовізуальні медіатексти (мультфільм, кінофільм, телепрограма, презентація). Реклама та її вплив на життя сучасної людини.</p> <p><b>Аналіз та інтерпретація простих медіатекстів (продовження)</b></p> <p>Мета та основна ідея медіатексту. Визначання цільової аудиторії медіатексту (для кого створено медіатекст). Засоби передачі інформації в медіатекстах. Особливості побудови вербальних повідомлень у медіатекстах. Використання невербальних засобів передачі</p>

	інформації в медіатекстах (звук, музика, кольорова гама). Засоби виявлення правдивої та неправдивої інформації. Зіставлення інформації з різних джерел.
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>створює</i> прості аудіальні та аудіовізуальні медіатексти (робить оголошення, презентує роботу групи, презентує прочитану книжку, екскурсію, виступ тощо);</li> <li>- <i>створює</i> прості візуальні медіатексти (фото, колаж, комікс).</li> </ul>	<p><b>Створення власних простих медіатекстів (продовження)</b></p> <p>Створення простих медіатекстів з урахуванням мети, основної ідеї та цільової аудиторії.</p>

## VI. Змістова лінія «Театралізуємо»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> емоційний стан персонажів твору <b>та відтворює</b> їх емоції, використовуючи голос і мову тіла (міміку, жести, рухи);</li> <li>- <i>імпровізує</i> з інтонацією, тембром та силою голосу, відтворюючи репліки персонажів прозових та віршованих творів;</li> <li>- <i>бере участь</i> у створенні п'єси на основі прочитаного твору (інсценізована казка, байка, казка на новий лад тощо)</li> <li>- <i>добирає</i>, працюючи в групі, аудіо- та відеосупровід до вистави серед запропонованих музичних та відеофрагментів;</li> <li>- <i>створює</i>, працюючи в групі, театральну програмку, запрошення, елементарний реквізит, костюми, маски, декорації;</li> </ul>	<p><b>Літературні твори для театру</b></p> <p>П'єса як літературний твір, спеціально призначений для постановки в театрі. Особливості п'єси. Частина п'єси. Персонажі п'єси. Ремарка в п'єсі.</p> <p><b>Театральна постановка</b></p> <p>Постановка авторської п'єси та створення п'єси на основі творів інших жанрів: спільне та відмінності. Обов'язки режисера, сценариста, актора, звукооператора, художника. Словесні і несловесні засоби для створення образу персонажа на сцені. Відтворення емоцій персонажа актором. Емоційний зв'язок «актор-глядач».</p> <p>Театральна вистава як один з найпотужніших засобів</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>описує</b> власні емоції від виконання ролі з позиції учасника драматизації;</li> <li>- <b>обговорює</b> враження від вистави з позиції глядача, обґрунтовує власні висновки;</li> <li>- <b>письмово передає</b> своє враження від побаченої вистави.</li> </ul>	<p>формування емпатії (без уживання терміна).</p>
--	---

*Укладачі:*

Перепелицина О.А., науковий співробітник Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання», кандидат філософських наук;

Сосницька Н.П., ст. викладач секції розвивального навчання кафедри методики дошкільної та початкової освіти Харківської академії неперервної освіти;

Старагіна І.П., науковий співробітник Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання», кандидат психологічних наук, учасник проекту «Нова українська школа».

## МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

### Пояснювальна записка

**Метою** навчання математики за програмою розвивального навчання (система розвивального навчання ДРiМ) в початкових класах є формування в учнів **математичної та інших ключових компетентностей**, всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Реалізація програми математики за системою розвивального навчання забезпечує усвідомлення дитиною своїх дій, безпосередню участь у створенні (конструюванні та опануванні) узагальнених способів дій, правил та алгоритмів, уміння аналізувати та розпізнавати проблеми, які розв'язуються математичними методами, розуміти й оцінювати математичні факти і закономірності, моделювати процеси та ситуації, оцінювати дані, хід та результат розв'язання задачі, логічно міркувати, робити усвідомлений вибір, аргументувати свою думку, доцільно використовуючи математичну мову.

Теорія розвивального навчання обґрунтовує, що формування узагальнених способів дії можливе лише за освоєння молодшими школярами **системи математичних понять**. У програмі математики початкової школи таку систему формують поняття натурального одноцифрового числа, натурального багатоцифрового числа, дробового числа (звичайного дроби). Система математичних понять як зміст програми представлена **системою послідовних навчальних завдань**, складовою яких є **проблемна ситуація**. Вирішення проблемної ситуації потребує уміння здійснювати **аналіз** ситуації та **моделювати** її за допомогою різних моделей (графічних, знакових, тощо). Використання моделей дає можливість здобувачам розв'язувати нестандартні завдання, діяти в нестандартних ситуаціях, виявляти недостатність наявних знань для вирішення завдання.

Організація математичної освіти у формі розв'язання самими здобувачами системи послідовних навчальних завдань з опорою на власний досвід дозволяє уникнути фрагментарності математичних знань, тому що здобувачі самостійно виявляють причинно-наслідкові зв'язки між математичними поняттями, способами дій та інтегрують їх у свою картину світу.

Відповідно до окресленої мети, **головними завданнями** математичної освітньої галузі в початковій школі є:

– формування в здобувачів цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики в пізнанні дійсності;

– розвиток пізнавального інтересу, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до вивчення математики, бажання і уміння вчитися;

– формування готовності до розпізнавання проблем, які розв’язуються із застосуванням математичних методів та способів, здатності розв’язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом;

– вироблення вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією, оцінювати та перетворювати здобуту інформацію; моделювати процеси і ситуації;

– формування відповідального ставлення щодо висування гіпотез, їх оцінювання, доведення або спростування, обґрунтування свого вибору; уміння висловити свою думку;

– набування досвіду вміння орієнтуватися на площині та в просторі та досліджувати просторові відношення та форми об’єктів навколишнього світу;

– формування уміння застосовувати обчислювальні навички в практичних ситуаціях і розуміти сутність процесу вимірювання величин.

Для забезпечення реалізації мети та загальних результатів, зазначених у Державному стандарті початкової загальної освіти, предметний матеріал з навчання математики розгортається послідовно за такими **змістовими лініями**: «Величини», «Числа, дії з числами», «Математичні вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Сюжетні задачі», «Просторові відношення, геометричні фігури».

Основним змістом програми є поняття числа (змістова лінія **«Числа, дії з числами»**). Формування цих понять забезпечується аналізом генетично вихідного для всіх видів чисел відношення – *відношення величин*. Саме тому вивчення математики в першому класі розпочинається з вивчення величин і властивостей їхніх відношень (змістова лінія **«Величини»**).

Відтворення величини (добір або побудова величини, що дорівнює даній) є «наскрізною» дією усього курсу математики і дозволяє як виявити походження числа, так і послідовно побудувати різні види чисел.

На початковому етапі навчання задача відтворення величини розв’язується шляхом безпосереднього або опосередкованого практичного добору величин.

Ускладнення умови задачі приводить до нового способу розв’язання – використання частини величини – *міри* – та відношення до неї вихідної

величини – *числа*. Таким чином, число з'являється в курсі навчання математики як результат дії вимірювання (як відношення величин).

Відтворення величини в ситуації, коли величина виявляється набагато більшою від вибраної «стандартної» міри приводить до появи додаткової, більшої міри, а згодом і системи мір з постійним відношенням між мірами. Пошуки зручної фіксації результатів вимірювання в цих випадках приводять до появи *позиційного десяткового числа*.

Оскільки відношення між мірами (основа системи мір) установлюється довільно, запис результату вимірювання набуває форми позиційного числа в системі числення, відповідній до вибраної основи. Таким чином відкривається принцип побудови довільної системи числення (у тому числі десяткової). Робота з недесятковими системами числення пропонується як додатковий матеріал.

Зміна умови задачі відтворення величини (випадок, коли величина менша за міру) приводить до іншого способу розв'язання – використання додаткової зменшеної міри, яку отримують роздробленням вихідної міри на рівні частини. У такому випадку результат вимірювання фіксується *звичайним дробом*.

Формування поняття числа, обчислювальні навички в роботі з натуральними числами, нулем та звичайними дробами забезпечуються особливою організацією навчального матеріалу, про яку йшла мова вище.

Засобом, що фіксує відношення величин та їхні властивості, у системі розвивального навчання є *модель* – схема, формула, рівняння, таблиця, математичний (числовий або буквенний) вираз, різні види й форми чисел (змістові лінії «**Математичні вирази, рівності, нерівності**», «**Робота з даними**»). Необхідно виокремити три види роботи з моделями: моделювання відношень; відтворення в якомусь матеріалі відношень, заданих моделлю (наприклад, відтворення величини); перетворення моделей, тобто перехід від одних форм моделей до інших.

Перше відношення, що фіксується за допомогою моделі (схеми чи формули), – це відношення «рівності – нерівності». За допомогою формули досліджуються властивості відношення рівності – симетричність та транзитивність.

Згодом за допомогою схем і формул моделюються відношення «більше – менше», дії додавання й віднімання та їхні властивості, а також відношення між частинами й цілим – компонентами дій додавання й віднімання.

Особливістю цієї програми є те, що відношення «дорівнює – не дорівнює», «більше – менше», дії додавання й віднімання та їх закони і властивості з'являються і досліджуються на моделях у загальному вигляді ще



до запровадження числа. Для позначення величин використовуються букви алфавіту рідної мови. Вивчення алфавіту відбувається паралельно і на уроках математики, і на уроках мови. Рівняння як рівність з невідомою величиною з'являється також на етапі роботи з величинами.

Відношення величини й міри, тобто число, фіксується спеціальним знаком – цифрою. При цьому дія вимірювання, що здійснюється, моделюється числовою прямою. Число й числова пряма дають змогу більш раціонально розв'язувати вже відомі задачі порівняння, додавання й віднімання величин. Порівняння величин замінюється *порівнянням чисел* (або *числових значень величин*). Додавання (віднімання) величин замінюється *додаванням (відніманням) чисел* на числовій прямій і розглядається як дія заміни суми чисел одним числом – її значенням. Це перша обчислювальна задача в запропонованій програмі.

З введенням додаткової міри (системи додаткових мір) результат вимірювання записується у вигляді різних моделей: числового виразу (*добутку*), позиційного числа, а також у вигляді таблиці чи у вигляді набору формул.

Обчислювальні дії з одноцифровими числами і позиційними числами інтерпретуються як завдання з перетворення числового виразу на форму того чи іншого числа, однієї форми моделі – на іншу.

При роботі з величинами, різними видами чисел, при розв'язанні сюжетних задач виникає необхідність виділяти, аналізувати, накопичувати, упорядковувати різні види даних, а також фіксувати ці дані. Для цього використовуються різні види моделей – схеми, таблиці, діаграми, граф-схеми.

Розв'язання завдань розглядається як послідовність перетворень моделей, переходів від одного типу моделей до інших (наприклад, за схемами можливе складання рівняння, буквеного або числового виразу, послідовності математичних виразів).

Формування поняття числа передбачає формування стійких обчислювальних навичок. Для цього програма забезпечує дослідження способів обчислень як перетворень числового виразу на відповідну форму числа. У ході такого дослідження відбувається виділення основи таких перетворень і побудова алгоритмів обчислень.

У програмі виділяються дві складові будь-якої обчислювальної дії – *алгоритм* і «базові» дії з *одноцифровими числами*.

Арифметичні дії з багатоцифровими числами будуються на основі принципу позиційності та законів дій із числами. Дослідження можливостей перетворення числових виразів на форму позиційного числа приводить до

необхідності виділити «базові» випадки обчислення, а саме дії з одноцифровими числами. Дії з одноцифровими числами (*таблиці додавання та множення*) включено як необхідний засіб розв'язання завдання на виконання дій з багатоцифровими числами.

Для виконання дій з дробами також визначається основа дій і будуються алгоритми. Для успішного виконання обчислень використовуються вже відомі табличні значення дій з одноцифровими числами.

З першого класу починається робота з розв'язування сюжетних задач (змістова лінія «**Сюжетні задачі**»). Спочатку школярі навчаються виділяти відношення величин, заданих умовою задачі, та фіксувати ці відношення (рівність-нерівність, додавання та віднімання) за допомогою графічної моделі (схеми). Використання схеми для аналізу умови задачі дає можливість розподілити всі задачі, що містять відношення, які моделюються діями додавання і віднімання, тільки на два типи: задачі на знаходження невідомої частини (задачі «на віднімання») і задачі на знаходження невідомого цілого (задачі «на додавання»).

У другому класі, з появою відношень між частиною, кількістю таких самих частин та цілим, з'являються сюжетні задачі, які розв'язуються за допомогою дій множення або ділення. Усі такі задачі також можна розподілити на два типи: задачі на знаходження невідомої частини або кількості частин (задачі «на ділення») і задачі на знаходження невідомого цілого (задачі «на множення»).

До цих задач належать усі задачі, що розкривають зміст арифметичних дій, задачі на знаходження невідомого компонента цих дій, задачі на різницеве та кратне порівняння, збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, збільшення та зменшення числа в кілька разів, у тому числі сформульованих у непрямій формі, задачі з пропорційними величинами.

Уведення звичайних дробів приводить до появи задач на знаходження частини від числа або числа за його частиною, які також розв'язуються з використанням схеми.

Підвищення складності сюжетних задач відбувається за рахунок того, що складена задача (задача, що розв'язується кількома діями) є композицією кількох простих задач. До таких задач також належать задачі на знаходження четвертого пропорційного, задачі на пропорційне ділення, задачі на знаходження невідомого за двома різницями, задачі на подвійне зведення до одиниці, задачі на спільну роботу, на одночасний рух двох тіл тощо.

Програма забезпечує первинне знайомство з геометричними фігурами – многокутником (трикутником, чотирикутником, прямокутником,

квадратом, п'ятикутником тощо), відрізком, колом – на етапі виділення окремих ознак предметів («дочисловий» період). Тоді ж на основі співвідношення «частина-ціле» розглядаються площі фігур, які можна отримати способом перекрою з прямокутника. Пізніше більш детально розглядаються властивості прямокутника і квадрата. На рівні ознайомлення учні отримують уявлення про круг і коло, а також про об'ємні фігури (змістова лінія «**Просторові відношення, геометричні фігури**»).

Особливістю роботи з геометричним матеріалом є використання його як моделей під час фіксації різних відношень величин: у побудові різного виду моделей постійно використовуються різні геометричні фігури (відрізки, прямокутники, прями тощо).

Програма забезпечує роботу з тією частиною геометричного матеріалу, яка стосується дій із числами, тобто вимірювання та обчислення периметрів плоских фігур. Увесь геометричний матеріал у програмі має пропедевтичний характер і не містить чітких доказів.

Визначений у програмі обсяг навчального матеріалу забезпечує формування в здобувачів математичної й інших ключових компетентностей, а також готовності до навчання математики на наступному ступені освіти.

**Результати навчання і пропонований зміст  
(3 – 4 класи)**

**3 клас**

**I. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»**

<b>Очікувані результати навчання</b>	<b>Зміст навчального матеріалу</b>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>– <i>розуміє і визначає</i> позиційне значення цифр у записі натурального багатоцифрового числа;</li><li>– <i>знає</i> співвідношення між розрядними одиницями розрядів, класів (одиниць, тисяч, мільйонів, мільярдів);</li><li>– <i>знає</i> таблицю класів і розрядів;</li><li>– <i>називає, читає, записує</i> багатоцифрові числа в межах класу мільйонів;</li><li>– <i>подає</i> багатоцифрові числа у вигляді суми розрядних доданків;</li><li>– <i>називає</i> попереднє й наступне число до будь-якого числа в межах класу мільйонів;</li><li>– <i>порівнює</i> багатоцифрові числа в межах класу мільйонів.</li></ul>	<p><b>Багатоцифрове число</b></p> <p>Багатоцифрове число як результат вимірювання величини за допомогою системи мір з десятковим та недесятковим відношенням.</p> <p>Порівняння багатоцифрових чисел.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>– <i>розуміє</i> порозрядність дій додавання й віднімання;</li><li>– <i>виконує</i> письмове додавання й віднімання багатоцифрових чисел;</li><li>– <i>знає й застосовує:</i> таблицю додавання одноцифрових чисел та відповідні табличні випадки віднімання; закони та властивості додавання й віднімання;</li><li>– <i>обчислює</i> значення числових виразів (у тому числі з дужками),</li></ul>	<p>Додавання й віднімання багатоцифрових чисел.</p> <p>Закони додавання. Властивості віднімання.</p>

<p>що містять дії додавання й віднімання;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>називає</b> компоненти дій додавання й віднімання;</li> <li>– <b>установлює</b> залежність значення суми (різниці) від зміни доданків (зменшуваного, від’ємника);</li> <li>– <b>розуміє</b> взаємозв’язок дій додавання й віднімання;</li> <li>– <b>оцінює</b> результат додавання і віднімання до виконання обчислень;</li> <li>– <b>перевіряє</b> виконані дії через обернені;</li> <li>– <b>знаходить</b> невідомий компонент дій додавання й віднімання.</li> </ul>	
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>розуміє</b> порозрядність дії ділення у випадку ділення багатоцифрового числа на одноцифрове;</li> <li>– <b>оцінює</b> співвідношення остачі та дільника;</li> <li>– <b>виконує</b>: ділення з остачею в «табличному інтервалі»; ділення багатоцифрового числа на одноцифрове;</li> <li>– <b>установлює</b> залежності між компонентами дій множення та ділення; залежність значення частки від зміни діленого та дільника;</li> <li>– <b>розуміє</b> взаємозв’язок дій множення та ділення;</li> <li>– <b>оцінює</b> результат ділення до виконання обчислень;</li> <li>– <b>перевіряє</b> виконані дії через обернені;</li> <li>– <b>перевіряє</b> виконання ділення з остачею за допомогою множення;;</li> <li>– <b>знає й застосовує</b>: властивості ділення суми на число, добутку на число;</li> </ul>	<p><b>Ділення багатоцифрового числа на одноцифрове</b></p> <p>Ділення з остачею в «табличному інтервалі».</p> <p>Зображення натурального числа у вигляді добутку. Прості й складені числа.</p> <p>Ділення добутку й суми на число.</p>

<p>ознаки подільності чисел на 2, 3, 5, 9, 10, 100, 1000;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>знає</i>, що таке прості та складені числа;</li> <li>– <i>обчислює</i> значення числових виразів (у тому числі з дужками), що містять дію ділення багатоцифрових чисел на одноцифрове;</li> <li>– <i>називає</i> компоненти дій ділення.</li> </ul>	<p>Ознаки подільності чисел на 2, 3, 4, 5, 6, 9, а також на 10, 100, 1000 тощо.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розуміє</i> порозрядність дії множення;</li> <li>– <i>виконує</i> письмове множення багатоцифрових чисел;</li> <li>– <i>знає й застосовує</i>: таблицю множення; переставний, сполучний та розподільний закони множення;</li> <li>– <i>встановлює</i> залежності між компонентами дій множення та ділення; залежність значення добутку від зміни множників;</li> <li>– <i>розуміє</i> взаємозв’язок дій множення та ділення;</li> <li>– <i>оцінює</i> результат множення до виконання обчислень;</li> <li>– <i>перевіряє</i> виконані дії через обернені;</li> <li>– <i>знаходить</i> невідомий компонент дій множення та ділення;</li> <li>– <i>обчислює</i> значення числових виразів (у тому числі з дужками), що містять дію множення багатоцифрових чисел;</li> <li>– <i>називає</i> компоненти дій та ділення.</li> </ul>	<p><b>Множення багатоцифрових чисел</b></p> <p>Множення багатоцифрового числа на розрядні одиниці та «розрядне» число (кругле число, у якого в усіх розрядах, крім старшого, нулі).</p> <p>Алгоритм множення багатоцифрових чисел.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розуміє</i> порозрядність дії ділення багатоцифрового числа на багатоцифрове;</li> </ul>	<p><b>Ділення багатоцифрових чисел</b></p> <p>Ділення багатоцифрового числа на багатоцифрове у випадку одноцифрового значення частки.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>виконує:</b> письмове ділення багатоцифрового числа на багатоцифрове; усні обчислення в межах 100, а також у випадках, що зводяться до дій у межах 100;</li> <li>– <b>обчислює</b> значення числових виразів (у тому числі з дужками), що містять дію ділення багатоцифрових чисел;</li> <li>– <b>називає</b> компоненти дій множення та ділення;</li> <li>– <b>установлює:</b> залежності між компонентами дій множення та ділення; залежність значення частки від зміни діленого та дільника;</li> <li>– <b>розуміє</b> взаємозв'язок дій множення та ділення;</li> <li>– <b>знаходить</b> невідомий компонент дій ділення та множення;</li> <li>– <b>оцінює</b> кількість розрядів у значенні частки, результат ділення до виконання обчислень;</li> <li>– <b>перевіряє</b> виконання дій через обернені.</li> </ul>	<p>Алгоритм ділення в такому випадку: заокруглення, прикидка, перевірка.</p> <p>Повний алгоритм ділення багатоцифрових чисел. Ділення круглих чисел. Обчислення значень числових виразів із багатоцифровими числами. Порядок дій.</p>
---	---

## II. Змістова лінія «Просторові відношення. Геометричні фігури»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>розпізнає</b> геометричні тіла;</li> <li>– <b>виділяє</b> елементи паралелепіпеда (куба), піраміди: грані, ребра, вершини;</li> <li>– <b>співвідносить</b> образ геометричного тіла з об'єктами навколишньої дійсності.</li> </ul>	<p>Геометричні тіла: прямокутний паралелепіпед (куб), піраміда, циліндр, конус, куля.</p> <p>Грані, ребра, вершини прямокутного паралелепіпеда (куба), піраміди.</p>

### III. Змістова лінія «Математичні вирази, рівності, нерівності»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>моделює</i> за допомогою схеми числовий та буквений вираз;</li> <li>– <i>записує</i> до схеми відповідний числовий або буквений вираз;</li> <li>– <i>читає</i> й <i>записує</i> числові вирази, які містять дії додавання, віднімання, множення, ділення, у тому числі ті, що включають кілька дій та дужки;</li> <li>– <i>визначає</i> порядок виконання дій у виразах, у тому числі з дужками;</li> <li>– <i>обчислює</i> значення числових виразів, що містять кілька дій одного або різних ступенів;</li> <li>– <i>застосовує</i>: переставний та сполучний закони додавання; властивості віднімання; переставний, сполучний та розподільний закони множення; властивості ділення;</li> <li>– <i>виконує</i> тотожні перетворення числового виразу на основі законів та властивостей додавання, віднімання, множення, ділення;</li> <li>– <i>порівнює</i> суми, різниці, добутки, частки, якщо можливо, без обчислення їх значень (користуючись законами та властивостями арифметичних дій);</li> <li>– <i>доповнює</i> відсутні компоненти в числових виразах, щоб отримати правильні рівності чи нерівності. Розуміє та обґрунтовує, у яких випадках це зробити неможливо;</li> <li>– <i>розпізнає</i> буквений вираз;</li> <li>– <i>обчислює</i> числове значення буквеного виразу за заданим</li> </ul>	<p>Числові вирази, які містять дії додавання, віднімання, множення, ділення багатозначних чисел. Обчислення значень числових виразів, що містять кілька дій та дужки.</p> <p>Порівнювання числових виразів. Залежність значення виразу (суми, різниці, добутку, частки) від зміни одного з компонентів (доданка, зменшуваного, від’ємника, множника, діленого, дільника).</p> <p>Вирази зі змінними. Значення виразів із змінними на одну та дві дії; виразів, у складі яких одна або дві змінні.</p>



числовим значенням змінних, що входять до нього.	
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>моделює</i> рівняння за допомогою схеми;</li> <li>– <i>розв’язує</i>: прості рівняння з багатоцифровими числами, що містять дії додавання, віднімання, множення, ділення; складені рівняння з багатоцифровими числами, що включають дії додавання, віднімання, множення, ділення, у тому числі з дужками;</li> <li>– <i>перевіряє</i> правильність отриманого розв’язку рівняння;</li> <li>– <i>складає</i> рівняння для розв’язування простих та складених сюжетних задач.</li> </ul>	<p>Прості та складені рівняння з багатоцифровими числами, що містять дії додавання, віднімання, множення, ділення, у тому числі з дужками.</p> <p>Складання рівнянь до сюжетних задач.</p>

#### IV. Змістова лінія «Сюжетні задачі»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розв’язує</i> прості та складені сюжетні задачі на додавання, віднімання, множення та ділення;</li> <li>– <i>моделює</i> взаємозв’язок між величинами, даними в умові задачі, за допомогою схеми;</li> <li>– <i>записує розв’язання</i> задачі діями, числовим виразом;</li> <li>– <i>розв’язує</i> задачі за допомогою рівняння;</li> <li>– <i>знаходить</i> різні способи розв’язання однієї задачі;</li> <li>– <i>складає</i>: задачі за схемами; задачі за числовим виразом; задачі за рівнянням.</li> </ul>	<p>Прості та складені сюжетні задачі на додавання, віднімання, множення, ділення багатоцифрових чисел.</p> <p>Розв’язування задач за допомогою рівняння. Розв’язування задач різними способами.</p> <p>Складання задач за заданою схемою, числовим виразом, рівнянням.</p>

## V. Змістова лінія «Величини»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>знає</b> найуживаніші стандартні міри вимірювання: довжини (міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр); маси (грам, кілограм); об'єму (літр);</li> <li>– <b>знає</b> співвідношення між стандартними одиницями довжини, маси;</li> <li>– <b>переходить</b> від одних одиниць вимірювання до інших;</li> <li>– <b>виконує</b> дії з іменованими числами.</li> </ul>	<p>Стандартні міри вимірювання величин і співвідношення між ними (сантиметри, дециметри, метри, кілометри; грами, кілограми; літри).</p>

### *Додаткові теми*

Системи числення. Залежність між значенням чисел у розрядах у записі позиційного числа та основою системи числення.

Зображення багатоцифрових чисел у вигляді суми розрядних доданків. Порівнювання багатоцифрових чисел у недесяткових системах числення. Додавання й віднімання багатоцифрових чисел у недесяткових системах числення.

Побудова таблиць додавання в недесяткових системах числення. Загальні властивості таблиць додавання.

## 4 клас

### I. Змістова лінія «Величини»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>має уявлення</b> про швидкість руху тіла під час прямолінійного руху;</li> <li>– <b>знає й застосовує:</b> одиниці вимірювання відстані (метр, кілометр тощо) та їх скорочений запис;</li> </ul>	<p><b>Час, відстань, швидкість</b></p> <p>Виділення характеристик руху: час, відстань, швидкість. Час. Одиниці вимірювання часу. Швидкість руху. Одиниці вимірювання швидкості. Визначення однієї з характеристик руху за двома заданими.</p>

<p>одиниці вимірювання часу (година, хвилина, секунда; доба, тиждень, місяць, рік) та їх скорочений запис; одиниці вимірювання швидкості (кілометр за годину, метр за секунду тощо) та їх скорочений запис;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>вимірює</b> часові проміжки за допомогою годинника;</li> <li>– <b>подає</b> проміжки часу в різних одиницях вимірювання;</li> <li>– <b>виконує</b> арифметичні дії з одиницями часу;</li> <li>– <b>знає й використовує:</b> відношення між одиницями вимірювання відстані, часу, швидкості; залежність між швидкістю, часом і відстанню;</li> <li>– <b>знаходить</b> відстань між об'єктами, швидкість руху, час.</li> </ul>	<p>Власна швидкість руху предмета та швидкість руху в рухомому середовищі (швидкість за течією, швидкість проти течії).</p> <p>Рух у протилежних напрямках. Час і відстань під час руху в протилежних напрямках.</p> <p>Швидкість віддалення і швидкість зближення під час руху в протилежних напрямках.</p> <p>Однонаправлений рух. Час і відстань під час однонаправленого руху. Швидкість віддалення та зближення під час однонаправленого руху.</p> <p>Прямо пропорційна залежність між величинами (швидкість, час, відстань). Швидкість процесів та одиниці її вимірювання.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>знає</b>, що таке вартість;</li> <li>– <b>знає</b> співвідношення між одиницями вартості в Україні;</li> <li>– <b>знає</b>, що таке продуктивність праці;</li> <li>– <b>використовує:</b> залежність між ціною предмета, їх кількістю та вартістю; залежність між продуктивністю праці, часом роботи, обсягом роботи;</li> <li>– <b>використовує</b> ці залежності для знаходження однієї величини за двома іншими.</li> </ul>	<p>Прямо пропорційна залежність між величинами (швидкість, час, відстань; ціна, кількість, вартість; продуктивність праці, час, обсяг роботи; частка, кількість часток, ціле тощо).</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>має уявлення</b> про площу;</li> <li>– <b>порівнює</b> та <b>зрівнює</b> площі фігур способами накладання та перекрою;</li> <li>– <b>вимірює</b> площу: обраними квадратними мірами; системою стандартних мір;</li> </ul>	<p><b>Площа. Вимірювання площі</b></p> <p>Порівняння та зрівнювання площ різними способами (накладання, перекрою).</p> <p>Міра площі – квадрат. Палетка, вимірювання площі палеткою.</p> <p>Стандартні міри площі (см<sup>2</sup>, дм<sup>2</sup>, м<sup>2</sup> та ін.) і відношення між ними.</p>

<ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>установлює</b> залежність результату вимірювання площі певної фігури від обраної квадратної міри;</li> <li>– <b>застосовує</b> палетку для вимірювання площі будь-якої фігури;</li> <li>– <b>знає й застосовує</b> одиниці вимірювання площі (см<sup>2</sup>, дм<sup>2</sup>, м<sup>2</sup>, а, га тощо) та їх скорочений запис;</li> <li>– <b>знає й використовує</b> співвідношення між стандартними одиницями вимірювання площі;</li> <li>– <b>виконує</b> арифметичні дії із стандартними одиницями вимірювання площі;</li> <li>– <b>переходить</b> від менших одиниць вимірювання площі до більших та навпаки.</li> </ul>	<p>Вимірювання площі фігури системою стандартних мір.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <b>знає й застосовує</b> формули для обчислення площі прямокутника (квадрата) та прямокутного трикутника;</li> <li>– <b>обчислює:</b> за допомогою формули площу прямокутника (квадрата), прямокутного трикутника; довжину сторони прямокутника за його площею та іншою стороною; площі трикутника загального вигляду, паралелограма, трапеції та довільного многокутника шляхом поділу його на прямокутні трикутники;</li> <li>– <b>установлює</b> залежність зміни площі прямокутника від зміни довжин сторін.</li> </ul>	<p><b>Обчислення площ плоских фігур</b></p> <p>Формула площі прямокутника, квадрата. Знаходження площ фігур, складених із прямокутників. Обчислення довжини сторони прямокутника за його площею та іншою стороною. Залежність зміни площі прямокутника від зміни довжин сторін. Пошук прямокутника з найбільшою площею серед прямокутників з однаковим периметром (задача Дідони для прямокутників). Пошук прямокутника з найменшим периметром серед прямокутників з однаковою площею. Обчислення площі прямокутного трикутника. Обчислення площі трикутника загального вигляду, паралелограма, трапеції та довільного многокутника шляхом поділу його на прямокутні трикутники.</p>

## II. Змістова лінія «Числа. Дії з числами»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>виділяє</i> ситуації, у яких результат вимірювання зображується звичайним дробом;</li> <li>– <i>вимірює</i> й <i>будує</i> величину за допомогою зменшеної додаткової міри;</li> <li>– <i>розуміє</i>, що таке: звичайний дріб, чисельник і знаменник дроби та їх зміст; правильний і неправильний дріб, мішане число;</li> <li>– <i>називає, читає</i> й <i>записує</i> звичайні дроби та мішані числа;</li> <li>– <i>перетворює</i> неправильний дріб у мішане число та навпаки;</li> <li>– <i>розуміє</i>, як: знаходити дріб від числа; число за його дробом.</li> </ul>	<p><b>Звичайні дроби</b></p> <p>Звичайний дріб як результат вимірювання величини, меншої від вихідної міри, за допомогою додаткової міри.</p> <p>Запис результату вимірювання у формі звичайного дроби.</p> <p>Чисельник і знаменник дроби.</p> <p>Побудова величини за мірою та дробом.</p> <p>Мішані числа, правильні й неправильні дроби.</p> <p>Знаходження дроби від числа та числа за його дробом.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>порівнює</i> звичайні дроби з однаковими чисельниками або знаменниками (за допомогою числової прямої та без неї);</li> <li>– <i>виконує</i> додавання й віднімання звичайних дроби з однаковими знаменниками.</li> </ul>	<p><b>Порівняння, додавання й віднімання дроби із однаковими знаменниками</b></p> <p>Побудова звичайного дроби та мішаних чисел на числовій прямій.</p> <p>Порівняння дроби на числовій прямій.</p> <p>Порівняння дроби з однаковими знаменниками або однаковими чисельниками без числової прямої.</p> <p>Додавання й віднімання дроби з однаковими знаменниками.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>застосовує в груповій або парній роботі</i> основну властивість дроби для порівняння дроби з різними знаменниками або обчислення значень числових виразів (у випадку дроби зі знаменниками,</li> </ul>	<p><b>Порівняння, додавання й віднімання дроби із різними знаменниками. Основна властивість дроби</b></p> <p>Необхідність зведення до спільного знаменника (єдиної</p>

<p>один з яких є кратним іншому, та взаємно простими знаменниками).</p>	<p>похідної міри) для розв'язання задачі порівняння дробів.          Основна властивість дробу.          Зведення до спільного знаменника дробів зі знаменниками, один з яких є кратним іншому, та взаємно простими знаменниками.          Порівняння, додавання й віднімання дробів із різними знаменниками.          Обчислення значень числових виразів.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b>          – виконує в груповій або парній роботі обчислення спільного кратного двох чисел;          зведення дробів до спільного знаменника для порівняння дробів або обчислення значень числових виразів.</p>	<p><b>Порівняння, додавання й віднімання дробів із різними знаменниками (загальний спосіб)</b>          Зображення числа у вигляді добутку простих чисел. Найменше спільне кратне двох чисел.          Спільне кратне знаменників.          Зведення дробів до спільного знаменника.          Порівняння, додавання й віднімання дробів із різними знаменниками.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b>          – устанавлює:          взаємно обернені числа;          зв'язок ділення і дробу;          – виконує в груповій або парній роботі множення та ділення звичайних дробів і мішаних чисел для обчислення значень числових виразів.</p>	<p><b>Множення й ділення дробів</b>          Обчислення площі прямокутника, довжини сторін якого виражено дробовими числами. Множення звичайних дробів.          Взаємно обернені числа.          Ділення звичайних дробів. Ділення натуральних чисел і дробу.</p>

### III. Змістова лінія «Геометричні фігури»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b>          – має уявлення про трикутник та його елементи (сторона, кут, висота, катети і</p>	<p>Кут. Види кутів (прямий, тупий, гострий).          Трикутник та його елементи (сторона, кут, висота, катети і</p>

<p>гіпотенуза в прямокутному трикутнику);  про чотирикутник та його елементи, про види чотирикутників;  про коло та круг;  – <b>розпізнає</b> на моделях (кресленнях) і малюнках:  трикутники,  чотирикутники,  коло та круг;  – <b>розрізняє</b>:  трикутники за кутами та сторонами;  чотирикутники: прямокутник, квадрат, паралелограм, трапецію;  коло та круг;  – <b>визначає</b> прямокутний трикутник за допомогою косинця;  – <b>будує</b>:  прямокутний трикутник;  прямокутник (квадрат) за вказаними довжинами сторін (на папері в клітинку);  – <b>знає й застосовує</b> властивості прямокутника (квадрата);  – <b>розрізняє</b> радіус і діаметр кола, радіус і діаметр круга.</p>	<p>гіпотенуза в прямокутному трикутнику). Види трикутників (прямокутний, гострокутний, тупокутний; рівносторонній). Чотирикутник. Прямокутник, квадрат, їх основні властивості. Паралелограм, трапеція. Коло, круг. Радіус. Діаметр.</p>
--	--

#### IV. Змістова лінія «Математичні вирази, рівності, нерівності»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b>  – <b>моделює</b> за допомогою схеми числові вирази, що містять дії додавання, віднімання, множення, ділення та дужки;  – <b>записує</b> до схеми відповідний числовий вираз;  – <b>читає й записує</b> числові вирази, які містять дії додавання, віднімання,</p>	<p>Числові вирази, які містять дії додавання, віднімання, множення, ділення натуральних чисел.  Числові вирази, які містять дії додавання, віднімання звичайних дробів та мішаних чисел з однаковими знаменниками  Обчислення значень числових виразів, що містять кілька дій</p>

<p>множення, ділення, у тому числі ті, що містять кілька дій та дужки;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>установлює</i> порядок виконання дій у виразах, у тому числі з дужками;</li> <li>– <i>обчислює</i> значення числових виразів: <ul style="list-style-type: none"> <li>з натуральними багатоцифровими числами, що містять кілька дій одного або різних ступенів та дужки;</li> <li>із звичайними дробами та мішаними числами з однаковими знаменниками, що містять дії додавання та віднімання, у тому числі з дужками.</li> </ul> </li> </ul>	<p>одного або різних ступенів та дужки.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розпізнає</i> вирази зі змінною;</li> <li>– <i>обчислює</i> числове значення буквеного виразу за заданим числовим значенням змінних, що входять до нього;</li> <li>– <i>моделює</i> за допомогою схеми буквені вирази, що містять дії додавання, віднімання, множення, ділення та дужки;</li> <li>– <i>складає</i> буквений вираз до схем, у яких величини позначені буквами;</li> <li>– <i>складає</i> буквений вираз для розв’язання сюжетних задач, що містять буквені дані.</li> </ul>	<p>Вирази зі змінними (буквені вирази).</p> <p>Значення виразів із змінними на одну та дві дії.</p> <p>Значення виразів, у складі яких одна або дві змінні.</p>
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розв’язує</i>: <ul style="list-style-type: none"> <li>прості та складені рівняння з багатоцифровими числами, що включають дії додавання, віднімання, множення, ділення та дужки;</li> <li>прості та складені рівняння із звичайними дробами та мішаними числами з однаковими знаменниками, що містять дії додавання і віднімання;</li> </ul> </li> </ul>	<p>Прості та складені рівняння з багатоцифровими числами, звичайними дробами та мішаними числами (з однаковими знаменниками), що містять дії додавання й віднімання.</p> <p>Прості та складені рівняння з багатоцифровими числами, що містять дії додавання, віднімання, множення, ділення, у тому числі з дужками.</p> <p>Складання рівнянь до сюжетних задач.</p>



<ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>перевіряє</i> правильність отриманого розв’язку рівняння;</li> <li>– <i>складає</i> рівняння для розв’язування простих та складених сюжетних задач;</li> <li>– <i>складає</i> рівняння за схемами.</li> </ul>	Складання рівнянь за схемами.
---	-------------------------------

## V. Змістова лінія «Сюжетні задачі»

Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу
<p><b>Здобувач / здобувачка:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– <i>розв’язує</i>: <ul style="list-style-type: none"> <li>прості сюжетні задачі, що містять відношення, які моделюються діями додавання, віднімання (з натуральними числами або звичайними дробами з однаковими знаменниками), множення та ділення (з натуральними числами);</li> <li>складені сюжетні задачі, які є комбінацією кількох простих задач; прості задачі на рух (знаходження однієї з величин – швидкість, час, відстань – за відомими двома іншими);</li> <li>складені задачі на рух, які є комбінацією кількох простих; задачі, у яких величини пов’язані прямо пропорційною залежністю (ціна, кількість, вартість; продуктивність праці, час, обсяг роботи; частка, кількість часток, ціле та ін.);</li> <li>задачі, пов’язані з обчисленням площі та периметра прямокутника (квадрата), прямокутного трикутника;</li> <li>задачі на знаходження дроби від числа та числа за його дробом;</li> </ul> </li> <li>– <i>моделює</i> дані в задачі відношення величин на схемі, у таблиці;</li> <li>– <i>розв’язує</i> задачі різними способами;</li> </ul>	<p>Прості сюжетні задачі, що містять відношення величин, які моделюються діями додавання та віднімання, а числові дані подані натуральними числами або звичайними дробами з однаковими знаменниками.</p> <p>Прості сюжетні задачі, що містять відношення величин, які моделюються діями множення і ділення, а числові дані подані натуральними числами.</p> <p>Складені сюжетні задачі, які є комбінацією кількох простих задач. Прості задачі на рух (знаходження однієї з величин (швидкість, час, відстань) за відомими двома іншими).</p> <p>Складені задачі на рух, які є комбінацією кількох простих. Задачі на рух у рухомому середовищі, рух у протилежних напрямках, рух в одному напрямку. Задачі, що містять прямо пропорційні величини (<i>ціна, кількість, вартість; продуктивність праці, час, обсяг роботи; частка, кількість часток, ціле та ін.</i>).</p> <p>Задачі на обчислення площі та периметра прямокутника (квадрата), прямокутного</p>

<p>– <i>розв’язує</i> задачі за допомогою рівняння;</p> <p>– <i>складає</i> сюжетні задачі за схемою, таблицею, математичним виразом, рівнянням.</p>	<p>трикутника; обчислення довжини сторони прямокутника за його площею та іншою стороною. Задачі на знаходження дробу від числа та числа за його дробом. Фіксація відношень величин, що задані умовою задачі, у таблиці, схемі. Використання різних видів моделей (схем, таблиць) для розв’язування простих та складених задач.</p> <p>Розв’язування задач різними способами.</p> <p>Розв’язування задач за допомогою рівняння.</p> <p>Складання задач за заданою схемою, таблицею, математичним виразом, рівнянням.</p>
--	---

*Укладачі:*

Захарова Г.М., член правління Української асоціації «Розвивальне навчання», почесний директор Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання»;

Жемчужкіна Г.В., науковий співробітник Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання»;

Пінсон К.І., науковий співробітник Незалежного науково-методичного центру «Розвиваюче навчання», учасник проекту «Нова українська школа».

**ІНШІ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ**  
**(за типовою освітньою програмою НУШ 2,**  
**розробленою під керівництвом Шияна Р.Б.)<sup>1</sup>**

**Мовно-літературна освітня галузь**  
**Іншомовна освіта (англійська, німецька, французька, іспанська**  
**та інші мови)**

**Пояснювальна записка**

Освітню програму з іншомовної освіти створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** іншомовної освіти для загальної середньої освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей і задоволення різних життєвих потреб дитини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** іншомовної освіти у початковій школі є:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених цією програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування;
- брати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб;
- ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного

---

<sup>1</sup> Типова освітня програма НУШ 2, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. рекомендована МОНУ (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272)

вивчення іноземних мов.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах опанування іноземної мови в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає ознайомлення з культурою народу, чію мову вивчають учні. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні загальноосвітніх навчальних закладів досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти».

Відповідно до мети іншомовної освіти та завдань у початковій школі, виокремлено такі **змістові лінії**: «Сприймання на слух», «Зорове сприймання», «Усна взаємодія», «Усне висловлювання», «Писемна взаємодія», «Писемне висловлювання», «Онлайн взаємодія».

Іншомовна комунікативна компетентність виявляється безпосередньо та опосередкованому міжкультурному спілкуванні. Для формування комунікативної компетентності в умовах безпосереднього спілкування програма пропонує розгортати навчальну діяльність у межах змістових ліній **«Сприймання на слух»**, **«Усна взаємодія»**, **«Усне висловлювання»**. Змістова лінія **«Сприймання на слух»** передбачає залучення учнів до дій зі сприймання коротких простих запитань, тверджень, вказівок, інструкцій та реагування на них вербально і/ або невербально. Змістова лінія **«Усна взаємодія»** спрямована на розвиток умінь розпізнавати знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті; ставити запитання та давати відповіді про себе та щоденні справи. Змістова лінія **«Усне висловлювання»** передбачає творення коротких фраз про себе, надавання базової персональної інформації (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність).

Для становлення комунікативної компетентності в умовах опосередкованого спілкування (на відстані у просторі та часі) запропоновано змістові лінії **«Зорове сприймання»** (читач – автор), **«Писемна взаємодія»**, **«Писемне висловлювання»**, **«Онлайн взаємодія»**. Усі перелічені змістові лінії забезпечують для учнів здобуття досвіду опосередкованого спілкування та опанування низки комунікативних умінь, що дасть змогу розвивати комунікативну компетентність. Змістова лінія **«Зорове сприймання»** передбачає сприймання та розпізнавання знайомих слів у супроводі малюнків. У рамках змістової лінії **«Писемне висловлювання»** учні навчаються писати короткі фрази для надання базової інформації. Результатом опрацювання змістової лінії **«Онлайн взаємодія»** є оволодіння вміннями встановлювати базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання, та розміщувати прості твердження про себе у форматі онлайн.

## Результати навчання і пропонований зміст

### 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання) Рівень A1
1	2
<b>1. Змістова лінія «Сприймання на слух»</b>	
Визначає в усному повідомленні інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	<b>Учень / учениця:</b> - розпізнає основний зміст усного повідомлення у знайомій ситуації [4 ІНО 1-1.1-1]; - виконує вказівки, розуміє інформацію щодо розташування предметів тощо [4 ІНО 1-1.1-2]; - розпізнає значення кількісних і порядкових числівників (ціна, дата, час) в усних оголошеннях [4 ІНО 1-1.1-3]
Розуміє зміст усного висловлення у знайомому повсякденному контексті	<b>Учень / учениця:</b> - розуміє конкретну інформацію у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке [4 ІНО 1-1.2-1]; - здогадується про значення слів із контексту усного повідомлення [4 ІНО 1-1.2-2]
<b>2. Змістова лінія «Зорове сприймання»</b>	
Розпізнає знайомі імена/ назви, слова та елементарні фрази в коротких, простих текстах	<b>Учень / учениця:</b> - розпізнає знайомі слова і прості фрази [4 ІНО 2-2.1-1]; - здогадується про основний зміст прочитаного, якщо він супроводжується малюнком або символом [4 ІНО 2-2.1-2]
Визначає в тексті інформацію за різними завданнями на знайомі повсякденні теми	<b>Учень / учениця:</b> - знаходить і розуміє базову інформацію в коротких простих текстах [4 ІНО 2-2.2-1]; - виявляє конкретну інформацію в коротких простих текстах відповідно до окресленого завдання [4 ІНО 2-2.2-2]
<b>3. Змістова лінія «Усна взаємодія»</b>	
Спілкується на добре знайомі теми, реагує на прості твердження щодо задоволення нагальних потреб та висловлює ці потреби	<b>Учень / учениця:</b> - ставить і відповідає на прості запитання, які стосуються знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-1]; - ініціює і вербально реагує на прості твердження щодо нагальних потреб і знайомих тем [4 ІНО 3-3.1-2]; - бере участь у розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа) [4 ІНО 3-3.1-3]
<b>4. Змістова лінія «Усне висловлювання»</b>	
Розповідає про людей, навколишній світ та побут простими, окремими фразами та висловлює своє ставлення	<b>Учень / учениця:</b> - описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [4 ІНО 4-3.2-1]; - описує свої емоції та емоції співрозмовника [4 ІНО 4-3.2-2]
<b>5. Змістова лінія «Писемна взаємодія»</b>	
Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі, використовуючи прості слова, короткі речення та сталі вирази	<b>Учень / учениця:</b> - використовує прості слова, короткі речення та сталі вирази для написання коротких простих повідомлень (наприклад, СМС) друзям, надаючи їм інформацію або запитуючи про щось [4 ІНО 5-3.3-1]; - запитує (письмово) друзів елементарну особисту інформацію [4 ІНО 5-3.3-2]; - пише короткі прості листи та листівки-вітання [4 ІНО 5-3.3-3]
<b>6. Змістова лінія «Писемне висловлювання»</b>	

<p>Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи прості слова та вирази</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>використовує</i> прості слова, сталі вирази для опису предметів та явищ, із якими стикається у повсякденному житті [4 ІНО 6-3.4-1];</li> <li>- <i>пише</i> прості фрази та речення про себе та інших [4 ІНО 6-3.4-2]</li> </ul>
<p><b>7. Змістова лінія «Онлайн взаємодія»</b></p>	
<p>Створює в режимі реального часу прості повідомлення за допомогою кількох коротких речень</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями, наприклад, про побут, сім'ю, улюблені заняття та вподобання, використовуючи допоміжні засоби [4 ІНО 7-3.5-1];</li> <li>- <i>створює</i> елементарні онлайн дописи, <i>використовує</i> прості форми медіатекстів [4 ІНО 7-3.5-2];</li> <li>- <i>оформлює</i> під наглядом дорослих заявки онлайн, надаючи основну інформацію про себе (наприклад, ім'я, електронну адресу або номер телефону) [4 ІНО 7-3.5-3]</li> </ul>
<p style="text-align: center;"><b>Пропонований зміст</b></p> <p><b>Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон:</b></p> <p>Я, моя родина і друзі</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• члени родини</li> <li>• числа до 100</li> <li>• вік старших членів родини</li> <li>• місце проживання</li> <li>• щоденні обов'язки</li> <li>• населені пункти</li> </ul> <p>Відпочинок і дозвілля</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• захоплення розваги</li> <li>• спорт</li> <li>• улюблені дитячі герої</li> <li>• крамниці і покупки</li> </ul> <p>Людина</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• зовнішність людини</li> <li>• професії</li> <li>• гігієна</li> <li>• стан здоров'я</li> </ul> <p>Помешкання</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• види помешкань</li> <li>• дім</li> <li>• квартира</li> <li>• моя кімната</li> <li>• меблі</li> </ul> <p>Харчування</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• посуд</li> <li>• назви продуктів харчування</li> </ul> <p>Природа та навколишнє середовище України і країн виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• погода та вибір одягу</li> <li>• довкілля</li> <li>• природні явища.</li> </ul> <p>Подорож Україною та країнами виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• поїздка на канікулах</li> <li>• види транспорту</li> <li>• назви столиць, населених пунктів.</li> </ul> <p>Свята і традиції України та країн виучуваної мови</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• місяці</li> <li>• місце, дата, час проведення</li> <li>• свята, події</li> <li>• святкування в кафе.</li> </ul> <p>Школа</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• навчальні предмети</li> </ul>	

- розклад
- улюблений предмет
- шкільні події

*Мовленнєві функції:*

- привітатися
- попрощатися
- попросити вибачення
- подякувати
- представити себе/ когось
- називати/ описувати когось/ щось
- ставити запитання і відповідати на них
- розуміти та виконувати прості вказівки/ інструкції/ команди
- розуміти прості інформаційні знаки
- вітати зі святом
- висловлювати вподобання
- виражати настрій

#### *Мовний інвентар*

Мовний інвентар (лексика та граматики) орієнтовний і дібраний відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому його не розглядаємо як окремі лексичні або граматичні теми, а вивчаємо в контексті тематики ситуативного спілкування. Граматичний матеріал подано здебільшого на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках без пояснення морфологічних та синтаксичних зв'язків між частинами мови або структурними одиницями, що входять до цього зразка.

## Природнича освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму природничої освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** природничої освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в довкіллі.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** природничої освітньої галузі у початковій школі є:

- виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю, України, планети Земля;
- формування екологічно й етично обґрунтованої поведінки у природі, залучення до природоохоронних акцій;
- розвиток зацікавлення до пізнання природи, оволодіння способами навчально-пізнавальної діяльності, елементарними дослідницькими вміннями (через експерименти, спостереження);
- поступове формування уявлень про природничо-наукову картину світу через поглиблення початкових знань про природні об'єкти і явища, взаємозв'язки в системі «нежива природа – жива природа», про залежність людини від стану навколишнього середовища та її вплив на нього.

Відповідно до зазначених мети і завдань, виокремлено такі **змістові лінії**: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі».

Змістова лінія **«Я пізнаю природу»** спрямована на формування дослідницьких умінь школярів через підтримку допитливості та інтересу до спостережень, експериментів та моделювання для пошуку відповідей на запитання

про навколишній світ.

Змістова лінія «*Я у природі*» передбачає розвиток уявлень молодших школярів про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи; вироблення навичок екологічно доцільної поведінки в довкіллі.

Змістова лінія «*Я в рукотворному світі*» спрямована на формування загальних уявлень про світ, створений людиною, понять про взаємозв'язки людини і природи, слугує джерелом натхнення для пошуку та втілення дитячих винахідницьких ідей та проектів.

Провідна роль у вивченні природничої освітньої галузі належить дослідженням (спостереженням, експериментам), екскурсіям, природоохоронній та проектній діяльності школярів.

### Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язковий результат навчання	Очікувані результати
1	2
<b>1. Змістова лінія «Я пізнаю природу»</b>	
Обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом	<b>Учень / учениця:</b> - <i>ставить запитання</i> [4 ПРО 1-1.1-1]; - <i>пояснює</i> , чому обрав / -ла певну проблему природничого змісту як дослідницьку [4 ПРО 1-1.1-2]; - <i>окреслює</i> проблему, перш ніж її вирішувати [4 ПРО 1-1.1-3]
Визначає мету спостережень/ досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/ досліджень	<b>Учень / учениця:</b> - <i>пояснює</i> , навіщо він / вона виконує спостереження або дослід природничого змісту [4 ПРО 1-1.2-1]; - <i>прогнозує</i> результат спостереження / дослід [4 ПРО 1-1.2-2]; - <i>порівнює</i> здобутий результат із припущенням [4 ПРО 1-1.2-3]; - <i>висуває</i> власні гіпотези [4 ПРО 1-1.2-4]
Визначає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту; необхідні умови дослідження	<b>Учень / учениця:</b> - <i>складає</i> план дослідження [4 ПРО 1-1.3-1]; - <i>планує</i> самостійне спостереження/ експеримент [4 ПРО 1-1.3-2]; - <i>пояснює</i> , навіщо необхідно визначати послідовність кроків у дослідженні [4 ПРО 1-1.3-3]; - <i>добирає</i> відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.3-4]
Проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі	<b>Учень / учениця:</b> - <i>проводить дослідження</i> за природним об'єктом / явищем, <i>описує</i> його перебіг [4 ПРО 1-1.4-1]; - <i>застосовує</i> відповідні матеріали, засоби, обладнання, прилади [4 ПРО 1-1.4-2]; - <i>виготовляє</i> моделі для досліджень [4 ПРО 1-1.4-3]; - <i>спостерігає</i> за об'єктами досліджень [4 ПРО 1-1.4-4]; - <i>спостерігає</i> за погодою [4 ПРО 1-1.4-5]; - <i>досліджує</i> воду, її три стани, властивості: температуру плавлення льоду та кипіння води [4 ПРО 1-1.4-6]; - <i>досліджує</i> воду як розчинник [4 ПРО 1-1.4-7]; - <i>розрізняє</i> розчинні й нерозчинні у воді речовини [4 ПРО 1-1.4-8]; - <i>досліджує</i> ґрунт своєї місцевості, його склад (воду, пісок, глину тощо) [4 ПРО 1-1.4-9]; - <i>досліджує</i> умови розвитку рослин [4 ПРО 1-1.4-10]; - <i>розмножує</i> рослини насінням, живцями, бульбами, листками [4



	<p>ПРО 1-1.4-11];</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>спостерігає</i> за рослинами і тваринами [4 ПРО 1-1.4-12];</li> <li>- <i>спостерігає</i> за зоряним небом [4 ПРО 1-1.4-13]</li> </ul>
Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>описує</i> властивості об'єктів дослідження [4 ПРО 1-1.5-1];</li> <li>- <i>встановлює</i> зв'язки між об'єктами і явищами природи [4 ПРО 1-1.5-2];</li> <li>- <i>з'ясовує</i>, за яких умов відбуваються зміни [4 ПРО 1-1.5-3];</li> <li>- <i>узагальнює</i> результати досліджень [4 ПРО 1-1.5-4];</li> <li>- <i>робить</i> висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1-1.5-5];</li> <li>- <i>переконує</i> у правильності здобутих результатів і зроблених висновків [4 ПРО 1-1.5-6]</li> </ul>
Визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>аналізує</i> умови та послідовність кроків, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1-1.6-1];</li> <li>- <i>порівнює</i> різні методи дослідження [4 ПРО 1-1.6-2];</li> <li>- <i>виявляє</i> причини невдач і пропонує шляхи їх виправлення [4 ПРО 1-1.6-3];</li> <li>- <i>оцінює</i> чинники, які привели до успіху [4 ПРО 1-1.6-4];</li> <li>- <i>дотримується правил</i> безпеки під час проведення спостережень та дослідів [4 ПРО 1-1.6-5]</li> </ul>
Знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>правильно використовує</i> пристрої для пошуку і здобуття інформації природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-1];</li> <li>- <i>самостійно добирає</i> та <i>поширює</i> необхідну інформацію природознавчого змісту [4 ПРО 1-2.1-2];</li> <li>- <i>порівнює</i> інформацію природничого змісту з відомих їй / йому та запропонованих джерел [4 ПРО 1-2.1-3];</li> <li>- <i>перевіряє</i> достовірність інформації природничого змісту [4 ПРО 1-2.1-4]</li> </ul>
прилади і пристрої для пошуку інформації	
Представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>застосовує</i> предметні моделі, малюнки, схеми, графіки, тексти для пояснення явищ і об'єктів природи [4 ПРО 1-2.2-1];</li> <li>- <i>готує</i> повідомлення / презентації і <i>представляє</i> їх [4 ПРО 1-2.2-2]</li> </ul>
Пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>орієнтується</i> на місцевості за Сонцем, компасом, місцевими ознаками [4 ПРО 1-4.1-1];</li> <li>- <i>визначає</i> сторони горизонту [4 ПРО 1-4.1-2];</li> <li>- <i>читає (тлумачить)</i> план і карту [4 ПРО 1-4.1-3];</li> <li>- <i>пояснює</i> користь рослин, тварин для власного життя [4 ПРО 1-4.1-4];</li> <li>- <i>пояснює</i> можливі загрози з боку тварин (небезпечні і хворі тварини), рослин (отруйні рослини) та грибів (отруйні гриби) [4 ПРО 1-4.1-5];</li> <li>- <i>визначає</i> загрози таких природних явищ, як гроза, ураган, паводок, пожежа [4 ПРО 1-4.1-6];</li> <li>- <i>пояснює</i>, як діяти в разі загрози урагану, паводку, пожежі тощо [4 ПРО 1-4.1-7];</li> <li>- <i>аналізує</i> запропонований раціон харчування (або складає власний раціон здорового харчування) [4 ПРО 1-4.1-8];</li> <li>- <i>визначає</i> склад продуктів за написами на упаковках [4 ПРО 1-4.1-9];</li> <li>- <i>висловлює</i> судження про корисність / шкідливість продуктів залежно від їхнього складу [4 ПРО 1-4.1-10]</li> </ul>

Визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- формулює проблему, визначає відоме і невідоме в ній [1 ПРО 1-4.2-1];</li> <li>- знаходить шляхи вирішення проблеми й вирішує її [4 ПРО 1-4.2-2];</li> <li>- добирає докази правильності суджень [4 ПРО 1-4.2-3]</li> </ul>
Класифікує об'єкти навколишнього світу за кількома ознаками та властивостями	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- порівнює природні об'єкти за розміром, масою, кількістю тощо [4 ПРО 1-4.3-1];</li> <li>- визначає ознаки живого у рослин, тварин і грибів [4 ПРО 1-4.3-2];</li> <li>- розрізняє трав'янисті рослини, кущі, дерева; культурні та дикорослі рослини [4 ПРО 1-4.3-3];</li> <li>- розпізнає черв'яків, комах, павуків, риб, земноводних, плазунів, птахів, звірів (ссавців) [4 ПРО 1-4.3-4];</li> <li>- розрізняє рослиноїдних, м'ясоїдних, всеїдних тварин; свійських і диких тварин [4 ПРО 1-4.3-5];</li> <li>- розпізнає отруйні та їстівні гриби своєї місцевості [4 ПРО 1-4.3-6];</li> <li>- розрізняє основні системи органів людини: опорно-рухову, травну, дихальну, серцево-судинну, органи чуття, кров, шкіру [4 ПРО 1-4.1-7];</li> <li>- пояснює значення загартування [4 ПРО 1-4.3-8];</li> <li>- розрізняє окремі органи людини та пояснює їх значення [4 ПРО 1-4.3-9]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p>Явища природи. Причиново-наслідкові зв'язки у природі.          Прилади для вимірювання лінійних розмірів тіл, маси, часу, температури. Одиниці довжини, площі, об'єму, маси, часу, температури.          Спостереження і досліди – методи дослідження природи.          Повітря, його властивості. Рух повітря.          Окремі рослини і тварини. Вплив довкілля на організм рослин і тварин.</p>	
<p>Масштаб. Орієнтування на місцевості. Компас.          Сузір'я. Місяць – супутник Землі. Планети Сонячної системи. Галактика. Чумацький шлях.          Зміна дня і ночі. Причини зміни пір року. Форма і розміри Землі. Горизонт.          Організм людини. Здоровий спосіб життя. Охорона здоров'я.          Складники здорового харчування: продукти тваринного і рослинного походження, сіль, цукор.</p>	
<b>2. Змістова лінія «Я у природі»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Діє в навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- відповідально діє в природі [4 ПРО 2-3.1-1];</li> <li>- визначає важливість того, що вивчає про довкілля [4 ПРО 2-3.1-2];</li> <li>- висловлює свою думку стосовно того, що вивчає про довкілля, обґрунтовує її [4 ПРО 2-3.1-3];</li> <li>- пояснює взаємозв'язки між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 2-3.1-4]</li> </ul>
Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- розрізняє джерела енергії (відновлювані й невідновлювані) [4 ПРО 2-3.2-1];</li> <li>- пояснює корисність застосування відновлюваних джерел енергії [4 ПРО 2-3.2-2];</li> <li>- складає правила поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-3];</li> <li>- дотримується правил поведінки в природі [4 ПРО 2-3.2-4]</li> </ul>

Визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи їх зменшення	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>встановлює</i> за показаннями лічильників витрати води, газу, електроенергії родиною за місяць [4 ПРО 2-3.4-1];</li> <li>- <i>пропонує</i> власні шляхи зменшення витрат природних ресурсів [4 ПРО 2-3.4-2];</li> <li>- <i>сортує</i> сміття на паперове, пластикове тощо і пояснює, навіщо це робить [4 ПРО 2-3.4-3]</li> </ul>
<p><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Тіла і речовини. Різноманіття речовин у довкіллі.          Поширення води у природі, значення її для живих організмів. Колообіг води у природі.          Значення повітря для рослин, тварин і людини. Джерела забруднення повітря. Способи охорони чистоти повітря.          Корисні копалини (вугілля, нафта, газ, торф) та їхнє використання.          Відновлювані джерела енергії (Сонце, вітер і вода) та їхнє використання.          Організми ґрунтів. Роль живих організмів в утворенні ґрунту. Значення ґрунту для рослин і тварин.          Єдність світу живої і неживої природи, людина – частина природи.          Людина в природі. Значення природи в житті людини.          Охорона рослинного і тваринного світу. Природоохоронні території рідного краю.          Економне використання води, електрики, газу в побуті.</p>	
<p><b>3. Змістова лінія «Я у рукотворному світі»</b></p>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пояснює</i>, що не всі матеріали, створені людиною, корисні для довкілля [4 ПРО 3-3.2-1]</li> <li>- <i>використовує</i> матеріали (пластмасу, гуму, скло, метал, папір) відповідно до їхніх властивостей [4 ПРО 3-3.2-2]</li> </ul>
Пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розповідає</i> про винаходи та винахідників, пояснює вплив їхніх ідей на повсякденне життя та збереження довкілля [4 ПРО 3-3.3-1]</li> </ul>
Пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пропонує</i> та <i>обґрунтовує</i> власну ідею розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-1];</li> <li>- <i>перевіряє</i> свою ідею різними способами [4 ПРО 3-4.4-2];</li> <li>- <i>використовує</i> матеріали повторно (пластмасу, гуму, скло, метал, папір), пропонуючи власний спосіб розв'язання проблеми [4 ПРО 3-4.4-3];</li> <li>- <i>аргументує</i> доцільність повторного використання матеріалів [4 ПРО 3-4.4-4]</li> </ul>
<p><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Людина і природа. Значення природи в житті людини.          Охорона довкілля від забруднення. Охорона земних надр.          Використання винаходів і відкриттів.          Доцільність повторного використання матеріалів.          Механізми та інструменти.</p>	

## Технологічна освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму технологічної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** технологічної освітньої галузі для загальної середньої освіти є

формування в учня/ учениці здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими **змістовими лініями**: «Технічна творчість і техніка», «Світ технологій», «Світ ремесел», «Побут».

Змістові лінії, які систематизують очікувані результати навчання, спрямовані на формування ключових компетентностей учнів.

Змістова лінія **«Технічна творчість і техніка»** спрямована на залучення учнів до творчої діяльності у процесі конструювання та моделювання під час самостійної або колективної роботи з конструктором. Процес конструювання з готових деталей (моделей) конструктора має на меті сприяти розвитку просторової уяви й елементів творчого та технічного мислення учнів, через читання і зіставлення малюнків, графічних зображень, за якими учні складатимуть конструкції. Учні виконуватимуть макетування об'ємних моделей транспортних засобів, будинків, веж, роботів тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.

Змістова лінія **«Світ технологій»** має на меті формувати в учнів здатність планувати власну діяльність у процесі вивчення конструкційних матеріалів – від розпізнавання їх на дотик до аргументованого добору для створення виробу, виконувати найпростіші способи їх обробки. Важливою умовою засвоєння цієї лінії є формування в учнів здатності розуміти і дотримуватися послідовності у виготовленні виробів, аргументувати обрану послідовність у роботі. У процесі роботи з матеріалами провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування стрічок тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідникових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо). Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне використання матеріалів.

Змістова лінія **«Світ ремесел»** має на меті формувати в учнів ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва та ремесел як до культурної спадщини

українського народу, а також вміння створювати та оздоблювати прості вироби за зразком чи власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі роботи провідними операціями будуть: різання ножицями, склеювання, зв'язування, різьблення, ліплення тощо.

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; а також до матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо. Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел. Відвідування (реально чи віртуально) майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва.

Змістова лінія «**Побут**» має на меті формувати практичні навички організації власної життєдіяльності, розв'язувати практичні завдання у власному побуті, планувати та реалізовувати найпростіші трудові дії (ремонт іграшок, книжок, догляд за рослинами, домашніми тваринами; приготування страв за рецептами; догляд за одягом та взуттям).

Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок тощо). Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.

Технологічна освітня галузь базується на практичній діяльності учнів. На кожному занятті передбачено виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення учитель/ учителька добирає, спираючись на побажання учнів.

## Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
<b>1. Змістова лінія «Технічна творчість та техніка»</b>	
Самостійно добирає матеріали та технології для виготовлення виробу	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розпізнає</i> конструкційні матеріали візуально та на дотик [4 ТЕО 1-1.3-1];</li> <li>- самостійно <i>добирає</i> конструкційні матеріали для виготовлення виробу з готових елементів (використання металевих, дерев'яних чи пластмасових конструкторів; готових елементів з паперу, пластику, деревини, пінопласту та інших для макетування) [4 ТЕО 1-1.3-2];</li> <li>- самостійно <i>добирає</i> конструкційні матеріали для виготовлення виробу (за зразком та за власним задумом), зіставляючи їх властивості: папір, пластилін, полімерна глина чи солоне тісто, тканина, нитки; неткані, природні та інші матеріали [4 ТЕО 1-1.3-3]</li> </ul>
Обирає об'єкт праці та прогнозує кінцевий результат власної діяльності; самостійно планує послідовність технологічних операцій під час виготовлення виробу	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>зادумує</i> об'єкт праці для виготовлення [4 ТЕО 1-1.1-1];</li> <li>- <i>прогнозує</i> результат власної діяльності [4 ТЕО 1-1.1-2];</li> <li>- <i>планує</i> послідовність технологічних операцій із використанням технологічних карт [4 ТЕО 1-1.1-3];</li> <li>- самостійно <i>виконує знайомі технологічні операції</i> з конструкційними матеріалами (використання паперу, ниток, тканини, природного матеріалу, пластиліну, плоских матеріалів; склеювання, складання, зв'язування тощо) [4 ТЕО 1-1.1-4];</li> <li>- <i>аргументує</i> вибір моделі, яку він/вона сконструював/ла, спираючись на запитання дорослих [4 ТЕО 1-1.1-5]</li> </ul>

<p>оделное, конструює та виготовляє виріб з готових елементів; виготовляє та оздоблює виріб відомими технологіями</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>конструює</i> виріб із рухомими частинами, використовуючи готові до складання елементи та деталі [4 ТЕО 1-1.4-1];</li> <li>- <i>порівнює</i> старі та сучасні моделі різних технічних пристроїв і <i>конструює</i> моделі майбутнього [4 ТЕО 1-1.4-2];</li> <li>- <i>створює</i> задані форми з використанням всіх семи танів Танграму [4 ТЕО 1-1.4-3];</li> <li>- <i>самостійно виготовляє та оздоблює</i> виріб знайомими технологіями [4 ТЕО 1-1.4-4];</li> <li>- <i>створює та оздоблює</i> виріб, дотримуючись логічної послідовності, за зразком чи власним задумом із різних конструкційних матеріалів та повторно використовуючи матеріали [4 ТЕО 1-1.4-5];</li> <li>- <i>самостійно створює</i> виріб за зразком (шаблоном) та власним задумом із використанням паперу, картону, ниток, природних матеріалів (предметні та сюжетні аплікації з природного матеріалу, нескладні сюжетні композиції, вироби в техніці орігамі, макети виробів із штучних матеріалів та картону, вироби об'ємної форми з паперу) [4 ТЕО 1-1.4-6];</li> <li>- <i>ріже</i> ножицями по прямій, кривій та ламаній лініях за запропонованим зразком (шаблоном) нитки, папір, картон [4 ТЕО 1-1.4-7];</li> <li>- <i>розміщує</i> елементи виробу на площині [4 ТЕО 1-1.4-8];</li> <li>- <i>пояснює</i> послідовність дій та <i>дотримується</i> її під час виготовлення виробів із природних матеріалів, під час виготовлення та оздоблення об'ємних виробів [4 ТЕО 1-1.4-9];</li> <li>- <i>аргументує</i> послідовність та доцільність виготовленого виробу [4 ТЕО 1-1.4-10];</li> <li>- <i>оздоблює</i> виріб за зразком та власним задумом бісером, лелітками, тасьмою, стрічками та іншими матеріалами [4.ТЕО 1-1.4-11]</li> </ul>
<p style="text-align: center;"><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Матеріали, інструменти та пристосування, необхідні для роботи.  Добір конструкційних матеріалів, інструментів та пристосувань для виготовлення виробу.  Планування виготовлення виробу.  Дотримання графічних зображень, схем під час моделювання, конструювання та виготовлення об'ємних виробів із готових елементів (коробки, упаковки, самостійно створені об'ємні деталі).  Оздоблення виготовлених виробів відомими техніками та матеріалами бісером, лелітками, тасьмою, стрічками тощо за власним задумом.  Макетування виробів з деталей конструктора.  Загальні відомості про способи виготовлення рухомих моделей з паперу і картону.  Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення рухомих моделей.  Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми. Способи кріплення елементів.  Пластичні матеріали для виготовлення виробів (пластилін, глина, полімерна глина, солоне тісто).  Вироби об'ємної форми. Послідовність виготовлення виробів об'ємної форми (рельєф, барельєф) із пластичних матеріалів за власним задумом; об'ємної аплікації на тканині з використанням гудзиків, леліток та бісеру. Макетування.  Види та властивості тканин. Використання тканин. Прийоми різання тканини та особливості її з'єднання з папером.  Використання у роботі тканини, ниток, нетканих матеріалів (пласка та об'ємна аплікація на основі простих симетричних та асиметричних форм), природних матеріалів та інших матеріалів (пласкі та об'ємні вироби).  Розміщення елементів виробу на площині, з'єднання елементів у виріб.  Технологічна послідовність у виготовленні виробів за зразком та власним задумом.  Послідовність дій під час виготовлення виробів технікою «Орігамі».  Картон та пінопласт як штучний матеріал для макетування.  Пропоновані об'єкти праці: виготовлення та оздоблення виробів об'ємної форми (транспортний засіб, будинки, вежі, роботи тощо); макетування виробів з деталей конструктора; виготовлення виробів з природних та пластичних матеріалів; виготовлення паперових моделей з рухомими деталями; виготовлення з пластичних матеріалів об'ємних фігур тварин, героїв мультфільмів, казок, тощо; створення колективних композицій з виготовлених виробів; виготовлення м'якої іграшки; вироби, виготовлені технікою «Орігамі»; сюжетні та предметні аплікації з паперу, пластиліну, природних</p>	



<p>матеріалів; аплікація з паперу, тканини, ниток, нетканих матеріалів, природних матеріалів; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; вироби об'ємної форми з паперу, тканини, ниток, нетканих та інших матеріалів.</p> <p>Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до деталей конструкторів, відповідних графічних зображень, схем для конструювання простих моделей; матеріалів для виготовлення та оздоблення виробу.</p>	
<b>2. Змістова лінія «Світ технологій»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
<p>Читає та аналізує графічні зображення; виконує прості геометричні зображення та керується ними у процесі роботи</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>читає, розуміє та аналізує</i> графічні зображення схем, дотримується їх у процесі роботи (використання технологічних карт, графічних зображень, малюнків) [4.ТЕО 2-1.2-1];</li> <li>- <i>розмічає</i> прямі лінії на папері і картоні [4 ТЕО 2-1.2-2];</li> <li>- <i>виконує</i> прості геометричні побудови за зразком чи творчим задумом [4 ТЕО 2-1.2-3]</li> </ul>
<p>Дотримується безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- самостійно <i>дотримується</i> безпечних прийомів праці під час використання інструментів та пристосувань (використання клею, інструментів та пристосувань з гострими частинами) [4 ТЕО 2-4.3-1]</li> </ul>
<p>Ощадно використовує матеріали; сортує відходи, дотримуючись відповідних правил</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>економно використовує</i> матеріали під час виготовлення виробу [4 ТЕО 2-3.2-1];</li> <li>- <i>сортує</i> побутові відходи, дотримуючись відповідних правил [4 ТЕО 2-3.2-2];</li> <li>- самостійно <i>створює виріб, повторно використовуючи матеріали</i> (вироби з пластику, паперу, тканини, фольги та інше) [4 ТЕО 2-3.2-3];</li> <li>- <i>аргументує</i> доцільність вторинного використання матеріалів та використовує їх для виготовлення виробів [4 ТЕО 2-3.2-4]</li> </ul>
<p>Представляє одержаний результат власної або колективної діяльності та намагається оцінити його</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розмірковує</i> над результатом власної діяльності та презентує її [4 ТЕО 2-1.5-1];</li> <li>- <i>описує</i>, аргументуючи свою думку, чого хотів / -ла досягти [4 ТЕО 2-1.5-2]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p>Інструменти та пристосування для виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів (пластик, поролон, синтепон, синтетична вата тощо). Послідовність виготовлення простих виробів із використанням пластику, поролону, синтепону, синтетичної вати.</p> <p>Колаж. Квілінг. Комбінування різноманітних матеріалів для створення композиції-колажу, виробів технікою квілінг; послідовність виготовлення. Матеріали, інструменти та пристосування для виготовлення колажу, виробів технікою квілінг.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Лінії. Правила розмічання ліній на папері і картоні.</p> <p>Розгортки прямокутної форми.</p> <p>Використання схем для послідовного виготовлення виробу.</p> <p>Властивості конструкційних матеріалів (види паперу, картону, ниток).</p> <p>Виготовлення об'ємних виробів з елементами вторинних матеріалів.</p> <p>Безпечні прийоми праці під час застосування інструментів та пристосувань.</p> <p>Економне використання матеріалів.</p> <p>Презентація власної (колективної) діяльності.</p> <p>Організація робочого місця. Загальні правила безпеки під час використання інструментів та пристосувань.</p> <p>Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів із сучасних штучних матеріалів; виготовлення сюжетної композиції-колажу за власним задумом; виготовлення виробів технікою квілінг; об'ємні статичні моделі (фігури) з пластиліну, полімерної глини чи соленого тіста; об'ємні макети виробів із штучних матеріалів; моделювання та створення виробу із використанням вторинних матеріалів; виготовлення розгорток прямокутної форми з паперу чи картону.</p> <p>Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, технологічних карток (схем), необхідних для виготовлення виробу, інструментів та пристосувань, довідкових посібників (книжки з ілюстраціями до творів, набори малюнків до мультфільмів тощо).</p> <p>Організація екскурсій на підприємства, перегляд та обговорення відеофільмів про виробництво.</p> <p>Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюється повторне та економне</p>	

використання матеріалів.	
<b>3. Змістова лінія «Світ ремесел»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Самостійно виконує прості технологічні операції традиційних та сучасних ремесел	<b>Учень/ учениця:</b> - висловлює думку щодо виробів, оздоблених традиційними та сучасними ремеслами [4 ТЕО 3-2.1-1]; - розпізнає технологічні операції традиційних і сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-2]; - самостійно оздоблює виріб, застосовуючи елементи традиційних та сучасних ремесел [4 ТЕО 3-2.1-3]
Самостійно створює виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел	<b>Учень / учениця:</b> - зіставляє та розрізняє вироби, виготовлені традиційними та сучасними ремеслами (гончарство, ткацтво, витинанка, різьблення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-1]; - висловлює власну позицію щодо важливості відродження та збереження традиційних ремесел [4 ТЕО 3-2.2-2]; - самостійно виготовляє виріб, застосовуючи технології традиційних та сучасних ремесел (витинанка, аплікація, ліплення та інше) [4 ТЕО 3-2.2-3]
<b>Пропонований зміст</b>	
<p>Створення та оздоблення простих виробів за зразком та власним задумом, із застосуванням традиційних ремесел або технік декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Способи плетіння зі стрічок, товстих ниток, шнурів. Основні прийоми роботи та послідовність виготовлення виробів технікою плетіння.</p> <p>Уявлення про особливості сюжетних витинанок різних регіонів України.</p> <p>Послідовність дій під час виготовлення витинанки за шаблоном чи власним задумом.</p> <p>Оздоблення виробів технікою вишивки. Матеріали, інструменти та пристосування, основні прийоми роботи, послідовність виготовлення виробів технікою вишивки.</p> <p>Писанка як один із символів України. Орнамент. Декорування писанок.</p> <p>Орієнтовні об'єкти праці: виготовлення виробів технікою плетіння (ляльки-мотанки, закладки, сувеніри тощо); вироби з елементами витинанки, з глини тощо; оздоблення виробів швами «вперед голка» та «назад голка» (частини одягу, серветка, листівка, картина, тощо); виготовлення аплікацій писанки відомими техніками; декорування писанки.</p> <p>Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до виробів, виготовлених традиційними та сучасними ремеслами; матеріалів, інструментів та пристосувань, каталогів, фотографій тощо.</p> <p>Перегляд та обговорення фільмів (мультфільмів), у яких висвітлюються технології традиційних та сучасних ремесел.</p> <p>Екскурсія (реальна чи віртуальна) до майстерень народних умільців, музеїв декоративно-ужиткового мистецтва, шкільних майстерень, на робочі місця, на виробництво з традиційними народними ремеслами.</p>	
<b>4. Змістова лінія «Побут»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Безпечно використовує найпростіші прилади у побуті; самостійно організовує робоче місце відповідно до визначених потреб та завдань	<b>Учень / учениця:</b> - безпечно поводить з найпростішими побутовими приладами у власному побуті [4 ТЕО 4-4.2-1]; - самостійно організовує робоче місце відповідно до власних потреб та визначених завдань (організація особистого побуту) [4 ТЕО 4-4.2-2]



Планує та виконує дії у власному побуті	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- самостійно <i>планує та реалізовує</i> трудові дії у власному побуті (ремонтує іграшки, книжки відомими способами; доглядає за рослинами і тваринами; готує нескладні страви за рецептами; доглядає за одягом та взуттям) [4 ТЕО 4-4.1-1];</li> <li>- <i>пояснює</i> важливість правил поведінки за столом, використовує столовий посуд за призначенням [4 ТЕО 4-4.1-2];</li> <li>- сервірує стіл для рідних до сніданку / обіду / вечері [4 ТЕО 4-4.1-3]</li> </ul>
За допомогою дорослих або самостійно розраховує орієнтовні витрати та кількість матеріалів для виготовлення виробу	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- спільно з дорослими чи самостійно <i>розраховує</i> приблизну кількість необхідних ресурсів для виготовлення виробу [4 ТЕО 4-3.1-1];</li> <li>- самостійно <i>робить припущення</i> про потрібну кількість матеріалів для виконання простого завдання [4 ТЕО 4-3.1-2]</li> </ul>
<p><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Організація власної життєдіяльності. Розв'язування практичних завдань у власному побуті. Одяг і взуття. Оздоблення одягу та взуття. Техніки, матеріали, інструменти та пристосування для оздоблення одягу та взуття. Послідовність оздоблення виробів гудзиками. Культура харчування. Правила поведінки за столом. Сервірування столу до обіду. Організація робочого місця відповідно до визначених потреб і завдань. Планування та реалізація найпростіших трудових дій (ремонт іграшок, книжок відомими способами; догляд за рослинами і тваринами; нескладні страви за рецептами; догляд за одягом та взуттям). Розрахунок матеріалів та витрат для виконання простого завдання. Орієнтовні об'єкти праці: оздоблення макетів моделей (шаблонів) одягу та взуття з картону раніше освоєними техніками; сервірування столу; прості страви: канапки, чай тощо; простий ремонт книжки, іграшок тощо. Пропоновані умови: персональний доступ учня / учениці до матеріалів, інструментів та пристосувань; об'єктів (іграшок, книжок, рослин тощо) Переглядає та обговорює фільми (мультфільми), у яких висвітлюються найпростіші дії щодо самостійності в побуті.</p>	

## Інформатична освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** інформатичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є формування в учня/ учениці здатності до вирішення проблем із використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту; безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** інформатичної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування відповідальної позиції цифрового громадянина, навичок безпечного й етичного користування цифровими пристроями та мережами;
- формування початкових умінь розрізняти інформацію різних видів та працювати з нею за допомогою цифрових пристроїв чи без них;
- формування початкових умінь визначати, знаходити та зберігати інформацію, необхідну для розв'язання життєвих проблем (навчання, гри тощо), за допомогою цифрових пристроїв, мереж та без них, самостійно та

під час групової взаємодії; розрізняти правдиву і неправдиву інформацію різних видів;

- налагодження комунікації за допомогою цифрових пристроїв та мереж для спільної творчості, співпраці, навчання, гри;
- формування початкових умінь створювати електронні тексти (зображення, відео, звуки, програми тощо) за допомогою цифрових пристроїв;
- формування вмінь презентувати себе, власну творчість, ідеї, створені продукти та інші результати індивідуальної та групової діяльності за допомогою цифрових пристроїв.

Реалізація поставленої мети та завдань у початковій школі відбувається за **змістовими лініями**: “Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”, “Моя цифрова творчість”, “Комунікація та співпраця”, “Я і цифрові пристрої”, “Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”. У рамках змістової лінії **“Я у світі інформації (Дані. Інформація. Моделі)”** формуються початкові вміння розпізнавати, знаходити, свідомо відбирати, зберігати та опрацьовувати просту інформацію за допомогою цифрових пристроїв та без них. Розпізнавання правдивої і неправдивої інформації в усіх її виявах (текст, зображення, звук тощо) необхідне для формування критичного мислення, що сприяє безпеці в інформаційному просторі дитини. Початкові уявлення про моделі реалізуються через визначення істотних і неістотних властивостей об’єктів та створення на основі цього простих моделей об’єктів.

Змістова лінія **“Моя цифрова творчість”** розкривається через практичну діяльність (індивідуальну і групову) зі створення простих інформаційних продуктів (програм, текстів, зображень, відео, звуків, тощо) за допомогою цифрових пристроїв та програм для творчого самовираження, презентації себе і продуктів власної діяльності, вирішення завдань інших освітніх галузей.

В основі змістової лінії **“Комунікація та співпраця”** – ознайомлення із доступними для дитини засобами цифрової та безпосередньої комунікації для гри, спілкування, навчання, отримання нової інформації; використання безпечного онлайн- чи офлайн-середовища для цього. В умовах роботи у групі учні мають навчитися окреслювати цілі індивідуальної та групової діяльності, розподіляти ролі в межах групи, оцінювати здобутий результат, аналізувати помилки та усувати їх, доброзичливо взаємодіяти безпосередньо та в мережах.

Змістова лінія **“Я і цифрові пристрої”** реалізується через усвідомлення і розпізнавання тих завдань, які можна розв’язати за допомогою цифрових пристроїв, виходячи з їхніх функціональних можливостей (фотографувати, записувати, слухати, відображати, опрацьовувати інформацію тощо). До основних умінь, які формуються через цю змістову лінію, належать розпізнавання простих програмних і технічних несправностей та вміння усувати їх самостійно чи з допомогою дорослих, розуміти обмеження та переваги пристроїв стосовно виконуваних завдань, усвідомлювати, що машини можуть імітувати інтелектуальну діяльність. Ця змістова лінія охоплює вміння організовувати власний робочий простір на фізичному та простому програмному рівні для збереження здоров’я, доброго самопочуття та ефективної діяльності учня/учениці.

Змістову лінію **“Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві”** спрямовано на створення безпечних умов для учня / учениці під час роботи з цифровими пристроями і в мережах, що передбачає захист особистої

інформації, формування принципів етичного, доброзичливого та відповідального спілкування через мережі, навички і можливості захисту власного інформаційного простору, фізичного та психологічного здоров'я. У рамках цієї змістової лінії в учнів формується відповідальне та шанобливе ставлення до власної та чужої інформаційної діяльності, яке на рівні початкової школи виявляється, зокрема, і через зазначення власного авторства, посилання на авторство інших, а також через усвідомлення шкоди від списування.

Вказані змістові лінії передбачають можливу інтеграцію інформатичної освітньої галузі з іншими освітніми галузями через розв'язування дослідницьких завдань, формування наскрізних умінь учнів, інформатичної грамотності та культури.

### Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
<b>1. Змістова лінія «Я у світі інформації»</b>	
Пояснює основні інформаційні процеси у близькому для себе середовищі (дім, школа, вулиця) на основі власних спостережень	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>наводить</i> приклади інформаційних процесів у близькому для себе середовищі та <i>описує</i> їх сутність [4 ІФО 1-1.1-1];</li> <li>- <i>визначає</i> учасників інформаційних процесів та <i>описує</i> їхню інформаційну взаємодію [4 ІФО 1-1.1-2];</li> <li>- <i>пояснює</i> переваги і обмеження цифрових пристроїв та інформаційних технологій для опрацювання інформації [4 ІФО 1-1.1-3];</li> <li>- <i>відстежує</i> здійснення інформаційного процесу та <i>виявляє</i> порушення (наприклад, момент виникнення шуму) [4 ІФО 1-1.1-4]</li> </ul>
находить інформацію, зберігає дані на цифрових носіях, перетворює інформацію з однієї форми в іншу за допомогою поданих шаблонів, порівнює різні способи представлення інформації, аналізує та впорядковує послідовності	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>робить</i> висновок щодо способу подання інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо) [4 ІФО 1-1.2-1];</li> <li>- <i>шукає</i> інформацію за ключовими словами та <i>зберігає</i> результати пошуку [4 ІФО 1-1.2-2];</li> <li>- <i>знаходить</i> інформацію, що підтверджує чи спростовує просте твердження [4 ІФО 1-1.2-3];</li> <li>- <i>добирає</i> пристрої та інструменти для отримання даних необхідного типу [4 ІФО 1-1.2-4];</li> <li>- <i>обирає</i> спосіб збереження інформації та відповідний носій даних [4 ІФО 1-1.2-5];</li> <li>- <i>заносить</i> дані у попередньо створену та готову до використання базу (щоденник погоди, читацький щоденник чи блог, таблицю тощо) [4 ІФО 1-1.2-6];</li> <li>- <i>наводить</i> приклади того, що одні і ті ж дані можна представляти більш ніж одним способом чи кодуванням [4 ІФО 1-1.2-7];</li> <li>- <i>обирає</i> спосіб представлення даних для різних життєвих ситуацій [4 ІФО 1-1.2-8];</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- виконує кодування / розкодування повідомлень за запропонованим правилом [4 ІФО 1-1.2-9];</li> <li>- заповнює шаблони, схеми за наведеним зразком [4 ІФО 1-1.2-10];</li> <li>- знаходить пропущені і / або помилкові дії у знайомій послідовності, виправляє помилки в ній [4 ІФО 1-1.2-11];</li> <li>- складає прості схеми та дає відповіді на запитання, користуючись такими схемами [4 ІФО 1-1.2-12];</li> <li>- представляє якісні дані графічно [4 ІФО 1.2-13];</li> <li>- вирізняє способи графічного представлення кількісних і якісних характеристик (організаційні діаграми – діаграми і графіки) [4 ІФО 1-1.2-14];</li> <li>- упорядковує об'єкти за заданими та самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.2-15];</li> <li>- пропонує різні способи впорядкування об'єктів (за різними властивостями) [4 ІФО 1-1.2-16]</li> </ul>
<p>Класифікує об'єкти за їх властивостями, зіставляє ознаки моделей реального і цифрового світу, аналізує вплив подій на властивості, досліджує об'єкти за допомогою створених моделей</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- визначає об'єкти, їх властивості та значення [4 ІФО 1-1.3-1] ;</li> <li>- визначає групи об'єктів за їх властивостями, дає їм назви [4 ІФО 1-1.3-2];</li> <li>- групує об'єкти (та/ або повідомлення, предмети, елементи тощо) за заданими чи самостійно визначеними ознаками [4 ІФО 1-1.3-3];</li> <li>- знаходить помилки у групуванні об'єктів та пояснює їх [4 ІФО 1-1.3-4] ;</li> <li>- висловлює припущення щодо події, яка змінила значення властивості об'єкта, прогнозує зміни значень властивостей залежно від настання події [4 ІФО 1-1.3-5] ;</li> <li>- називає оригінальні відповідники інформаційних та реальних моделей (глобус як модель Землі, автомобільні моделі, план приміщення тощо) [4 ІФО 1-1.3-6] ;</li> <li>- експериментує з доступними моделями, фіксує зміни, що відбуваються, прогнозує результат експерименту [4 ІФО 1-1.3-7];</li> <li>- переводить задачу / проблему з однієї форми представлення в іншу (текстову у графічну, у короткий запис тощо) [4 ІФО 1-1.3-8]</li> </ul>
<p>Висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових джерел, розрізняє факти і судження</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- розрізняє істинні та хибні висловлювання [4 ІФО 1-1.4-1];</li> <li>- порівнює тексти з хибною та правдивою інформацією [4 ІФО 1-1.4-2];</li> <li>- зважає на те, що в Інтернеті розміщують повідомлення люди з різними намірами, зокрема і з комерційною метою [4 ІФО 1-1.4-3];</li> <li>- знаходить інформацію про нові ідеї і поняття, у разі сумніву шукає підтвердження з різних джерел [4 ІФО 1-1.4-4];</li> <li>- визначає джерела, потрібні для підтвердження чи спростування інформації [4 ІФО 1-1.4-5];</li> <li>- визначає, чи вказаний автор статті [4 ІФО 1-1.4-6];</li> <li>- ідентифікує час розміщення відомостей [4 ІФО 1-1.4-7];</li> <li>- розпізнає надійні і ненадійні джерела інформації за URL-адресою (розпізнає основні доменні імена) [4 ІФО 1-1.4-8];</li> <li>- розпізнає факти та судження у життєвих ситуаціях [4 ІФО 1-1.4-9]</li> </ul>

### Пропонований зміст

Інформаційні процеси. Спотворення інформації.  
Пошук відомостей та збереження результатів пошуку.  
Перетворення (конвертування, кодування) даних та інформації для збереження на різних носіях.  
Види носіїв.  
Види інформації за формою подання (текстова, графічна, числова, звукова, відео тощо).  
Властивості інформації.  
Істинні та хибні висловлювання.  
Порівняння текстів з правдивою та неправдивою інформацією. Пошук хибних висловлювань у текстах (зображеннях, математичних записах тощо).  
Фейкова інформація в текстах, зображеннях, на відео тощо.  
Прості критерії оцінювання надійності інтернет-сайтів.  
Факти та судження, способи їх розпізнавання.  
Визначення URL-адреси інформаційного ресурсу (джерела інформації), поняття про авторство матеріалу.  
Групи об'єктів за декількома спільними ознаками. Структурування елементів за категоріями (зокрема створення / заповнення структури папок).  
Упорядкування різних послідовностей для вирішення задач/ проблем, виявлення закономірностей і помилок у послідовностях.

Прості схеми та діаграми для представлення якісних та кількісних характеристик.  
Експериментування з готовими та складеними моделями.  
Створення моделей за допомогою цифрових пристроїв і програм.

### 2. Змістова лінія «Моя цифрова творчість»

1	2
Розробляє алгоритми (зокрема для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>- визначає логічну послідовність подій [4 ІФО 2-2.1-1];</li><li>- ідентифікує об'єкти на основі схем за допомогою запитань із відповідями «Так / Ні» (наприклад, класифікація тварин: має шерсть, має крила, має зуби – кажан) [4 ІФО 2-2.1-2];</li><li>- розпізнає алгоритмічну і неалгоритмічну послідовність дій і наслідки порушення логіки подій [4 ІФО 2-2.1-3];</li><li>- формулює логічні висловлювання з конструкціями «якщо – то...», «що буде, якщо змінити порядок інструкцій?» [4 ІФО 2-2.1-4];</li><li>- формулює логічні висловлювання з конструкціями «не», «і», «або» [4 ІФО 2-2.1-5];</li><li>- розпізнає послідовність повторюваних дій та замінює їх алгоритмічною конструкцією циклу [4 ІФО 2-2.1-6];</li><li>- розрізняє цикли із повторенням заданої кількості разів та до виконання умови [4 ІФО 2-2.1-7];</li><li>- розпізнає алгоритми в різних способах подання під час розв'язання задач у повсякденній діяльності [4 ІФО 2-2.1-8];</li><li>- складає лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми на основі їх словесного опису для власної чи групової діяльності [4 ІФО 2-2.1-9]</li></ul>
Створює згідно з планом або алгоритмом прості програми та налагоджує їх; прогнозує і формулює очікуваний результат створеної програми	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>- створює просту програму в навчальному середовищі на основі наданого алгоритму та налагоджує її [4 ІФО 2-2.2-1];</li><li>- формулює очікуваний результат виконання створеної програми для різних початкових даних / сценаріїв роботи програми [4 ІФО 2-2.2-2];</li><li>- порівнює отриманий результат програми з очікуваним [4 ІФО 2-2.2-3];</li><li>- висловлює припущення щодо причини отримання неочікуваного результату [4 ІФО 2-2.2-4]</li></ul>

<p>Розкладає задачі на прості, які виконуються згідно з окремими інструкціями чи послідовністю інструкцій і навпаки (компонує)</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- визначає блоки команд, за допомогою яких можна розв'язати задачу [4 ІФО 2-2.3-1];</li> <li>- укладає блоки команд у правильному порядку для розв'язання задачі [4 ІФО 2-2.3-2];</li> <li>- визначає логічні помилки у розбитті алгоритму на блоки чи при компонуванні алгоритму з блоків [4 ІФО 2-2.3-3]</li> </ul>
<p>Створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та /або результатів діяльності</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- створює документи для збереження даних, комунікації та поширення результатів діяльності індивідуальної або групової роботи за допомогою цифрових пристроїв та програм [4 ІФО 2-2.4-1];</li> <li>- налаштовує основні інструменти комп'ютерної програми для створення простих зображень [4 ІФО 2-2.4-3];</li> <li>- заповнює, доповнює таблицю інформацією на основі спостережень чи вимірювань [4 ІФО 2-2.4-4];</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- створює прості мультимедійні продукти за підтримки вчителя/ вчительки, членів сім'ї або інших учнів [4 ІФО 2-2.4-5];</li> <li>- вдосконалює зовнішній вигляд створених інформаційних продуктів, використовуючи можливості комп'ютерних програм [4 ІФО 2-2.4-2];</li> <li>- обирає спосіб та представляє результати індивідуальної або групової роботи [4 ІФО 2-2.4-6]</li> </ul>
<p style="text-align: center;"><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Події, послідовність подій. Інструкції щодо обробки подій для їх подання та виконання виконавцями.</p> <p>Комбіновані задачі. Послідовність розв'язання комбінованої задачі. Лінійні, розгалужені та циклічні алгоритми.</p> <p>Логічне слідування.</p> <p>Створення програм у простих дитячих середовищах. Створення програм за наданим алгоритмом.</p> <p>Очікуваний результат. Різні шляхи його досягнення. Перевірка результату.</p> <p>Прості і складні проблеми. Конструювання.</p> <p>Прості та складені алгоритми. Логічні та алгоритмічні помилки у скомп'юзованій програмі.</p> <p>Комп'ютерні програми для створення інформаційних продуктів, інструменти та їх налаштування.</p> <p>Створення простих текстів, зображень, відео тощо та документів з їх поєднанням. Прості операції з таблицями.</p> <p>Презентування створених продуктів.</p>	
<p style="text-align: center;"><b>3. Змістова лінія «Комунікація та співпраця»</b></p>	
<p style="text-align: center;"><b>1</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>2</b></p>
<p>Керує своїми діями та пояснює власний внесок у спільний результат роботи команди, коментує успішні та невдалі кроки у процесі роботи</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- складає план виконання роботи з допомогою вчителя / вчительки [4 ІФО 3-2.5-1];</li> <li>- визначає відмінності ролей у групі [4 ІФО 3-2.5-2];</li> <li>- розподіляє ролі в групі з переліку ролей, які надає вчитель / вчителька [4 ІФО 3-2.5-3];</li> <li>- виконує роль, яку пропонує група в результаті обговорення [4 ІФО 3-2.5-4];</li> <li>- отримує та порівнює відгуки на створений інформаційний продукт для вдосконалення проекту [4 ІФО 3-2.5-5];</li> <li>- надає конструктивний зворотний зв'язок, пояснює, чому важливо працювати разом [4 ІФО 3-2.5-6]</li> </ul>



<b>Пропонований зміст</b>	
Групова взаємодія. Групові ролі. Зворотний зв'язок. Аргументовані відповіді. Планування групової діяльності. Лідер і виконавець. Відповідальність виконавця та свобода дій. Рефлексія щодо власної діяльності.	
<b>4. Змістова лінія «Я і цифрові пристрої»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Обирає цифрове середовище, пристрої, засоби для розв'язання життєвої задачі/ проблеми, пояснює свій вибір	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пояснює</i> роботу комп'ютерної системи, що складається із сукупності взаємопов'язаних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-1];</li> <li>- <i>збирає</i> інформацію за допомогою цифрових пристроїв (фотографує, записує, диктує тощо) [4 ІФО 4-3.1-2];</li> <li>- <i>описує</i> взаємодію пристроїв комп'ютерної системи, їх можливості та обмеження [4 ІФО 4-3.1-3];</li> <li>- <i>обирає</i> зручні для себе способи роботи з пристроями введення та виведення даних, упевнено <i>користується</i> цими способами роботи [4 ІФО 4-3.1-4];</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>використовує</i> цифрові пристрої для орієнтування в просторі і часі [4 ІФО 4-3.1-5];</li> <li>- <i>описує</i> основні функції доступних комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 4-3.1-6];</li> <li>- <i>порівнює</i> подібні функції у різних цифрових пристроях [4 ІФО 4-3.1-7];</li> <li>- <i>оцінює</i> переваги і обмеження цифрових пристроїв для збирання, зберігання і відображення даних за наданими критеріями [4 ІФО 4-3.1-8]</li> </ul>
Налаштовує для власних потреб відповідне програмне середовище; визначає за допомогою правильної термінології збої у роботі доступних цифрових пристроїв, усуває прості несправності	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> прості апаратні та програмні збої, які можуть траплятись під час користування технікою [4 ІФО 4-3.2-1];</li> <li>- <i>усуває</i> прості несправності (перезавантажити пристрій, перевірити живлення, перевірити наявність мережі, закрити і знову відкрити програму) [4 ІФО 4-3.2-2];</li> <li>- <i>використовує</i> програми, ігри та сайти, зважаючи на свій вік [4 ІФО 4-3.2-3];</li> <li>- <i>досліджує</i> комп'ютерні програми для того, щоб дізнатися про їх можливості [4 ІФО 4-3.2-4];</li> <li>- <i>розпізнає</i>, де зберігається програма та її дані (на пристрої чи онлайн) [4 ІФО 4-3.2-5];</li> <li>- <i>налаштовує</i> відповідне програмне середовище для зручної роботи [4 ІФО 4-3.2-6]</li> </ul>
Співпрацює та спілкується в захищених мережових спільнотах для обміну думками, виконання спільних завдань, пошуку інформації та навчання	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>добирає</i> спосіб передачі інформації [4 ІФО 4-3.3-1];</li> <li>- <i>використовує</i> онлайнві ресурси (електронну пошту, форуми, середовища спільної роботи) для спільної діяльності та обміну думками [4 ІФО 4-3.3-2];</li> <li>- <i>переміщується</i> веб-сторінками з використанням гіперпосилань [4 ІФО 4-3.3-3];</li> <li>- <i>виконує</i> простий пошук за ключовими словами, використовуючи пошукові системи у безпечному режимі [4 ІФО 4-3.3-4];</li> <li>- <i>структурує</i> і <i>впорядковує</i> обрані веб-ресурси [4 ІФО 4-3.3-5];</li> <li>- <i>розрізняє</i> веб-ресурси навчального та іншого призначення [4 ІФО 4-3.3-6];</li> <li>- <i>доброзичливо</i> та <i>конструктивно коментує</i> навчальні ресурси у захищеному середовищі [4 ІФО 4-3.3-7];</li> <li>- <i>досліджує</i> різні джерела цифрових даних, напр. онлайнві</li> </ul>

**Пропонований зміст**

Цифрові пристрої, їх призначення і взаємодія. Комп'ютерні системи. Використання цифрових пристроїв для розв'язування усталених та творчих завдань. Переваги, можливості та обмеження цифрових пристроїв різних видів.

Правила експлуатації цифрових пристроїв. Основні несправності цифрових пристроїв, збої у роботі програм, шляхи їх усунення. Вікові обмеження і свідомий вибір програм для роботи. Налаштування програм під власні потреби.

Пошук інформації. Види пошуку. Пошукові системи.

Порівняння інформаційних ресурсів.

Освітні веб-ресурси і правила роботи з ними.

Засоби і методи міжособистої комунікації в мережевих спільнотах.

Етика спілкування в мережах і її дотримання. Спільне та відмінне між реальним та віртуальним спілкуванням.

Поняття про гіпертекст, гіперпосилання. Навігація в мережах.

**5. Змістова лінія «Відповідальність та безпека в інформаційному суспільстві»**

1	2
<p>Відповідально використовує технології для власної безпеки, регулює власний час роботи з цифровими пристроями, обговорює різні наслідки використання інформаційних технологій у школі, на вулиці, вдома тощо</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>дотримується</i> стратегій уникнення проблем, що впливають з необачного використання комп'ютерних пристроїв та мереж (вихід з облікового запису, щоб ним не скористались інші, приватність особистої інформації) [4 ІФО 5-4.1-1];</li> <li>- <i>дотримується</i> часових обмежень користування цифровими пристроями [4 ІФО 5-4.1-2];</li> <li>- <i>дотримується</i> погоджених правил поведінки онлайн вдома та у школі [4 ІФО 5-4.1-3];</li> <li>- <i>звертається</i> до дорослих, якщо відчуває занепокоєння під час використання цифрових пристроїв чи програм [4 ІФО 5-4.1-4];</li> <li>- <i>узгоджує</i> з дорослими завантаження файлів та програм [4 ІФО 5-4.1-5];</li> <li>- <i>розрізняє</i> приватну та публічну інформацію, зокрема ту, якою можна ділитися онлайн [4 ІФО 5-4.1-6];</li> <li>- <i>порівнює</i> сильні і слабкі паролі [4 ІФО 5-4.1-7]</li> </ul>
<p>Добирає належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет, усвідомлює відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; рекомендує цікаві та безпечні сайти своїм друзям</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> позитивну і негативну соціальну та етичну поведінку щодо використання технологій [4 ІФО 5-4.2-1];</li> <li>- <i>добирає</i> оптимальні форми подання інформації під час спілкування з людьми з особливими потребами та іншої культури безпосередньо і в мережі [4 ІФО 5-4.2-2];</li> <li>- <i>ідентифікує</i> прийнятну та неприйнятну поведінку в цифровому середовищі [4 ІФО 5-4.2-3];</li> <li>- <i>висловлює</i> занепокоєння з приводу сумнівних контактів та змісту в мережі [4 ІФО 5-4.2-4];</li> <li>- <i>пояснює</i> наслідки поширення інформації в мережі [4 ІФО 5-4.2-5];</li> <li>- <i>використовує</i> відомі йому / їй технології і пристрої для оптимального спілкування з іншими людьми [4 ІФО 5-4.2-6]</li> </ul>
<p>Відвідує тільки корисні і безпечні сайти; дотримується правил використання власних і чужих творів</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>шанує</i> права творців інформаційних продуктів [4 ІФО 5-4.3-1];</li> <li>- <i>читає</i> та <i>вказує</i> джерела запозичених ідей чи матеріалів [4 ІФО 5-4.3-2];</li> <li>- <i>прогнозує</i> наслідки плагіату в повсякденному житті та онлайн [4 ІФО 5-4.3-3];</li> </ul>



	- не списує і не дає списувати [4 ІФО 5-4.3-4]; - поважає приватність інформації інших [4 ІФО 5-4.3-5]; - уникає небезпечних та некорисних сайтів [4 ІФО 5-4.3-6]
--	---

### Пропонований зміст

Наслідки небезпечної та некоректної роботи з цифровими пристроями і програмами безпосередньо та в мережах. Етика та безпека цифрової поведінки, цифрова репутація та цифровий слід. Відповідальна поведінка онлайн. Конфіденційність даних, приватність інформації. Сильні і слабкі паролі. Джерела отримання допомоги в прикрих і тривожних ситуаціях.

Культура в мережах, особливості комунікації з людьми іншої культури та з особливими потребами.

Відповідальність за порушення правил взаємодії.

Модель адекватного реагування в сумнівних ситуаціях.

Способи визначення і позначення авторства інформаційних продуктів. Поняття про захист авторських прав.

Наслідки та ризики використання плагіату (списування).

## Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня / учениці, його / її соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та добросовісності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки;
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;
- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

**Зміст** соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома **змістовими лініями**: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут».

Змістова лінія **«Безпека»** передбачає розвиток навичок безпечної поведінки вдома, школі та у природному і техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія **«Здоров'я»** спрямована на формування в учнів

здоров'язбережувальної компетентності і поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, умінь ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія «Добробут» забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості і споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через взаємointegraцію і взаємодоповнення.

### Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
<b>1. Змістова лінія «Безпека»</b>	
Пояснює, що робити в небезпечних ситуаціях вдома, у школі та навколишньому світі	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- пояснює та зіставляє ознаки безпечної і небезпечної ситуації [4 СЗО 1-2.1-1];</li> <li>- моделює ситуації безпечної поведінки з побутовими приладами, речовинами [4 СЗО 1-2.1-2];</li> <li>- моделює доцільну поведінку в небезпечних ситуаціях (вогнь, вода, газ, небезпечні об'єкти) [4 СЗО 1-2.1-3]</li> </ul>
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- прогнозує наслідки власної необачної поведінки вдома [4 СЗО 1-2.2-1];</li> <li>- прогнозує можливі небезпеки, які можуть спричинити його дії у довкіллі [4 СЗО 1-2.2-2]</li> <li>- прогнозує можливі наслідки опосередкованої небезпеки (пожежа, витік газу в іншій квартирі, іншому будинку тощо) [4 СЗО 1-2.2-3];</li> <li>- прогнозує ймовірні наслідки власних рішень та поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо) [4 СЗО 1-2.2-4]</li> </ul>
Аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- аналізує корисні та шкідливі впливи (батьки, вчителі, друзі, ЗМІ, соцмережі, Інтернет тощо) на вибір безпечної поведінки [4 СЗО 1-3.3-1];</li> <li>- розрізняє позитивний і негативний впливи організацій та груп на безпеку людей [4 СЗО 1-3.3-2]</li> </ul>
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- ухвалює рішення щодо власної безпечної поведінки з огляду на ситуації, пов'язані з чужими людьми [4 СЗО 1-2.3-1]</li> <li>- розрізняє і використовує відповідні засоби захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби [4 СЗО 1-2.3-2]</li> </ul>
Поводиться безпечно з огляду на себе та інших осіб вдома, у школі, на вулиці, у громадських місцях	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- дотримується правил безпечної поведінки вдома, у школі, у громадських місцях (вогнь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо) [4 СЗО 1-2.4-1];</li> <li>- дотримується правил безпечної поведінки під час занять спортом чи активного дозвілля [4 СЗО 1-2.4-2];</li> <li>- поводить безпечно у природі [4 СЗО 1-2.4-3];</li> <li>- дотримується правил поведінки з підозрілими предметами та</li> </ul>

	речами, забутими у громадських місцях [4 СЗО 1-2.4-4] - <i>дотримується правил</i> поведінки під час масових шкільних заходів [4 СЗО 1-2.4-5]
Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання	<b>Учень / учениця:</b> - <i>розрізняє</i> ситуації, у яких потребує допомоги інших (напр., консультації фахівця), від тих, у яких можна зарадити власними силами, і відповідно діє [4 СЗО 1-1.3-1]; - <i>моделює</i> звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій, описуючи ситуацію чітко і зрозуміло [4 СЗО 1-1.3-2]; - <i>моделює</i> надання допомоги собі та іншим у разі потреби [4 СЗО 1-1.3-3]; - <i>обирає</i> дорослих, яким можна довіряти в разі небезпечних життєвих ситуацій [4 СЗО 1-1.3-4];
	- <i>розрізняє</i> ресурси, які можна використати в разі небезпеки [4 СЗО 1-1.3-5]
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	<b>Учень / учениця:</b> - <i>аналізує</i> та критично <i>оцінює</i> безпечність відповідних засобів та спорядження (речі та одяг) для активного дозвілля [4 СЗО 1-4.2-1]
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризику для життя і здоров'я	<b>Учень / учениця:</b> - <i>аналізує</i> власну поведінку для запобігання або зменшення ризику для життя та здоров'я [4 СЗО 1-1.1-1]; - <i>застосовує</i> правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо) [4 СЗО 1-1.1-2]; - <i>безпечно поводить</i> ся в мережі Інтернет [4 СЗО 1-1.1-3]; - <i>застосовує</i> правила безпечної поведінки з бездомними тваринами [4 СЗО 1-1.1-4]
<b>Пропонований зміст</b>	
<p><b>Безпека життєдіяльності</b></p> <p><i>Безпека вдома.</i> Ймовірні наслідки власних рішень та поведінки для себе та інших. Відповідальність та доцільна поведінка в небезпечних ситуаціях (вогонь, вода, газ, побутові хімічні сполуки тощо). Правила користування джерелами водопостачання. Пожежна безпека. Правила користування обігрівальними приладами. Правила користування газовою плитою. Ознаки витоку газу. Порядок дій під час витоку газу. Опосередкована безпека (пожежа в іншій квартирі, іншому будинку тощо). Звернення по допомогу в різні служби в разі небезпечних ситуацій. <i>Безпека в школі.</i> Ймовірні наслідки власних рішень та своєї поведінки в різних ситуаціях шкільного життя (у класі, їдальні, спортзалі тощо).</p> <p><b>Безпека в довкіллі</b></p> <p><i>Безпечна поведінка на вулиці.</i> Безпека в населеному пункті. Правила поведінки дітей надворі. Дорожня безпека. Безпека руху пішоходів. Групи дорожніх знаків. Перехід дороги в умовах обмеженої оглядовості. Поведінка біля залізничної колії. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Дорожньо-транспортні пригоди (ДТП).</p> <p><i>Активний відпочинок.</i> Безпека під час занять спортом та активним дозвіллям (самокат, ролики, гіроскутер, скейтборд тощо). Використання відповідних особистих засобів захисту (шолом, рукавиці, наколінники тощо) за потреби.</p> <p><i>Безпечна поведінка у природі.</i> Правила збереження здоров'я від можливих небезпек зовнішнього середовища (водойми, сонячні промені, погодні умови, стихійні лиха тощо). Бездомні тварини (безпечна поведінка). Ресурси, які можна використати в разі небезпеки. Поведінка в автономній ситуації на природі (якщо загубився, заблукав у лісі, горах, степу тощо). Спорядження (речі та одяг) для прогулянки на природу.</p> <p><i>Безпека в суспільстві.</i> Безпечна поведінка у громадських місцях. Ознаки безпечної і небезпечної ситуації. Застережні знаки («небезпека ураження електричним струмом», «легкозаймиста речовина» тощо). Вихід із непередбачених ситуацій поза межами домівки, школи (відмова від пропозицій, що можуть мати негативні наслідки тощо).</p>	
Правила поведінки з підозрілими предметами та речами, забутими у громадських місцях. Звернення по допомогу у відповідні служби в разі небезпечних життєвих ситуацій. Звернення за телефонами довіри. Корисні та шкідливі впливи на вибір безпечної поведінки (однолітки, знайомі, чужі люди, ЗМІ тощо). Позитивний та негативний впливи на безпеку людей організацій та груп. Мережа Інтернет та безпека.	

<b>2. Змістова лінія «Здоров'я»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- досліджує особисті відносини (конфлікт, пробащення, довіра, задрість, підтримка) [4 СЗО 2-2.2-1];</li> <li>- встановлює залежність між активним способом життя та здоров'ям людини, якістю і тривалістю її життя [4 СЗО 2-2.2-2];</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- пояснює, чому людина потребує відпочинку, фізичних вправ та раціонального харчування [4 СЗО 2-2.2-3];</li> <li>- оцінює наслідки порушення норм поведінки для себе та інших [4 СЗО 2-2.2-4];</li> <li>- відзначає зміни емоцій, почуттів, настрою у співрозмовників і відповідно реагує [4 СЗО 2-2.2-5]</li> </ul>
Спостерігає за змінами у своєму тілі залежно від фізичного стану, настрою, виду діяльності, способу життя; пояснює та приймає	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- описує, як зароджується життя людини, відбувається її розвиток та дорослішання [4 СЗО 2-3.2-1];</li> <li>- оцінює зміни у своєму тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання [4 СЗО 2-3.2-2];</li> <li>- визначає зміни у своєму тілі залежно від виду діяльності, звичок, настрою [4 СЗО 2-3.2-3]</li> </ul>
Аналізує позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- аналізує вплив здорової поведінки та корисних звичок на здоров'я [4 СЗО 2-3.3-1];</li> <li>- пояснює, як емоції впливають на його / її стан та стан інших [4 СЗО 2-3.3-2];</li> <li>- аналізує вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрої [4 СЗО 2-3.3-3];</li> <li>- наводить приклади позитивного впливу активного способу життя на якість та тривалість життя людини [4 СЗО 2-3.3-4];</li> <li>- аналізує способи запобігання неінфекційним та інфекційним захворюванням [4 СЗО 2-3.3-5];</li> <li>- пояснює, як навколишнє середовище, харчування, фізична активність, стрес та інші фактори впливають на здоров'я людини [4 СЗО 2-3.3-6];</li> <li>- визначає способи впливу сім'ї, друзів, однолітків, засобів масової інформації тощо на вибір здорової поведінки [4 СЗО 2-3.3-7];</li> <li>- аналізує ризики та небезпеку вживання алкоголю, тютюну, наркотиків, можливого хибного вживання інших речовин [4 СЗО 2-3.3-8]</li> </ul>
Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- здатний / -а відмовитися від пропозиції, зокрема щодо вживання алкоголю, тютюну, інших небезпечних речовин [4 СЗО 2-4.4-1];</li> <li>- обґрунтовує свій вибір щодо здорової поведінки та уникнення вживання алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-4.4-2];</li> <li>- порівнює різні види стосунків між людьми (родинні зв'язки, дружні, ділові стосунки та подружнє життя) [4 СЗО 2-4.4-3]</li> </ul>
Демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- звертається при поганому самопочутті по допомогу до відповідних фахівців [4 СЗО 2-1.1-1];</li> <li>- описує вияви погіршення свого здоров'я (наприклад, нежить, кашель, чхання), припускає, що могло спричинити захворювання [4 СЗО 2-1.1-2];</li> <li>- наводить приклади дій, що допоможуть захистити в ситуації, яка несе загрозу здоров'ю [4 СЗО 2-1.1-3]</li> </ul>

Обмірковує альтернативні рішення щодо відповідності здоровим чи шкідливим звичкам	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> продукти та послуги, придатні для ведення здорового способу життя [4 СЗО 2-3.1-1];</li> <li>- <i>аналізує</i> шкоду алкоголю, тютюну, наркотиків [4 СЗО 2-3.1-2];</li> <li>- <i>розрізняє</i> дозволені і заборонені для вживання речовини [4 СЗО 2-3.1-3];</li> <li>- <i>визначає</i> альтернативи шкідливим звичкам (наприклад, ігри з друзями, заняття спортом, хобі) [4 СЗО 2-3.1-4]</li> </ul>
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>відбирає</i> продукти харчування, орієнтуючись на свої харчові звички, смак і розуміння їхньої користі для здоров'я [4 СЗО 2-3.4-1];</li> <li>- <i>визначає</i> улюблені страви національної кухні та аналізує їх користь [4 СЗО 2-3.4-2]</li> </ul>
Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> продукти, вживання яких потрібно обмежувати (з великим вмістом цукру, солі, жиру тощо) [4 СЗО 2-2.3-2];</li> <li>- <i>порівнює</i> норми споживання різних харчових продуктів [4 СЗО 2-2.3-3];</li> <li>- <i>пояснює</i>, що існує залежність від алкоголю, тютюну та наркотиків, та ті, хто потребують допомоги, щоб її позбутися [4 СЗО 2-2.3-4]</li> </ul>
Намагається ощадно використовувати ресурси	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>помірковано</i> використовує наявні природні ресурси (наприклад, збалансоване харчування) та особисті (власне здоров'я, самопочуття та емоції) у повсякденному житті [4 СЗО 2-4.5-1]</li> </ul>
Намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>вирізняє</i> інформацію, корисну для збереження здоров'я, на пакуваннях та етикетках (складники, дата виготовлення, термін придатності тощо) [4 СЗО 2-4.2-1];</li> <li>- <i>визначає</i> достовірні джерела інформації про харчування [4 СЗО 2-4.2-2]</li> </ul>
Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, самотійно або за допомогою дорослих залежно від ризику	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>протидіє</i> виявам неповаги та приниження, наприклад, висловлюючи свою позицію, кажучи «ні» тощо [4 СЗО 2-1.2-1];</li> <li>- <i>пояснює</i> іншим, що робити в ситуації, коли тебе дражнять, цькують, утискають чи залякують [4 СЗО 2-1.2-2];</li> <li>- <i>демонструє</i> іншим можливість вирішення конфліктів без насильства [4 СЗО 2-1.2-3]</li> </ul>
Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розпізнає</i> та <i>засуджує</i> ознаки тиску і насилля [4 СЗО 2-1.4-1];</li> <li>- <i>аргументує</i> важливість родини, роль рідних (напр., батьків) для кожної людини [4 СЗО 2-1.4-2];</li> <li>- <i>пояснює</i> особливе значення для людини морального і духовного здоров'я [4 СЗО 2-1.4-3]</li> </ul>
Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком	<p align="center"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>планує</i> власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 2-4.1-1];</li> <li>- <i>використовує</i> різні способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо) [4 СЗО 2-4.1-2]</li> </ul>
<p align="center"><b>Пропонований зміст</b></p> <p>Цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Цілісність здоров'я. Чинники, що впливають на здоров'я. Охорона здоров'я дітей. Здоровий спосіб життя. Корисні звички. Показники здоров'я і розвитку дитини.</p> <p><b>Розумове та емоційне здоров'я</b></p> <p>Емоції та вплив на них подій навколишнього світу, явищ природи, поведінки інших людей. Вплив друзів, сім'ї, засобів масової інформації на почуття, поведінку, настрій. Почуття (свої та інших) у конкретних ситуаціях. Особисті відносини (конфлікт, пробачення, довіра, заздрість, підтримка).</p>	



Проблемні ситуації у школі та вдома, можливості їх розв'язання. Розв'язання конфліктів із ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів.

Самостійна розумова праця. Способи зняття втоми (за допомогою гімнастики, дихальних вправ, музики, прогулянки, зміни виду діяльності тощо).

#### **Фізичне здоров'я**

**Самопочуття.** Вияви доброго та поганого самопочуття. Звернення і допомога при поганому самопочутті. Неінфекційні та інфекційні захворювання (причини появи). Відновлення здоров'я після хвороби. Профілактика порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату у школярів. Зміни у власному тілі та зовнішньому вигляді як ознаки дорослішання.

**Фізична активність.** Вплив рухової активності на розвиток організму. Залежність між активним способом життя та здоров'ям людини. Оздоровче значення відпочинку на природі.

**Гігієна.** Охайність та особиста гігієна. Вплив гігієнічних процедур на здоров'я. Гігієна порожнини рота. Догляд за чистотою свого тіла, одягу, особистих речей. Профілактика інфекцій, що передаються контактним і повітряно-крапельним шляхом. Гігієна оселі. Повітря, його значення для здоров'я. Принципи загартовування.

**Харчування.** Значення харчування для життя і здоров'я людини. Збалансоване харчування. Значення води для життя і здоров'я людини. Питний режим.

Страви національної кухні. Вибір продуктів харчування (харчові звички, смак та розуміння їхньої користі та шкоди для здоров'я). Вплив реклами на вибір товарів. Термін придатності та умови зберігання харчових продуктів за їх маркуванням. Харчові отруєння. Перша допомога під час харчових отруєнь.

#### **Соціальне здоров'я**

Стосунки між людьми (родинні зв'язки, подружнє життя, дружні та ділові стосунки). Родинні стосунки. Взаємодопомога членів родини. Традиції збереження здоров'я в родині.

Взаємодія з іншими людьми. Ефективне спілкування. Уміння слухати. Знайомство з людьми. Люди з особливими потребами. Толерантність. Дружба і побудова дружніх стосунків. Вплив друзів. Вплив телебачення, комп'ютера, мобільних телефонів та інших електронних засобів на здоров'я. Вплив реклами на рішення і поведінку людей. Безпечне поведіння в мережі Інтернет, можливі ризики та користь від отриманої інформації. Інформація та ситуації, які несуть загрозу здоров'ю. Протидія небажаним пропозиціям.

#### **Хибне використання та вживання речовин**

Безпечна поведінка у поводженні з ліками та побутовими хімічними сполуками. Ризики та вживання шкідливих речовин (алкоголю, нікотину, наркотиків).

### **3. Змістова лінія «Добробут»**

<b>1</b>	<b>2</b>
Обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь	<b>Учень / учениця:</b> - <i>аналізує</i> якість свого життя за деякими фізичними ознаками (активність, втома, відпочинок, сон тощо) [4 СЗО 3-3.4-1]; - <i>пояснює</i> , як позитивні емоції впливають на життя людини [4 СЗО 3-3.4-2]; - <i>описує</i> , як екологія впливає на життя людини [4 СЗО 3-3.4-3]
Розрізняє необхідні та надмірні потреби свої та інших осіб; визначає короткострокові цілі та планує конкретні дії щодо задоволення власних потреб	<b>Учень / учениця:</b> - <i>прогнозує</i> дії, необхідні для задоволення власних потреб та потреб інших, спираючись на власний досвід [4 СЗО 3-4.3-1]; - <i>складає</i> перелік речей, необхідних для життя, і тих, від яких можна відмовитися [4 СЗО 3-4.3-2]
Прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб	<b>Учень / учениця:</b> - <i>окреслює</i> власну мету на конкретний період життя і прогнозує можливі ризики [4 СЗО 3-2.2-1]; - <i>аналізує</i> , якого успіху досягнуто у виконанні завдання і які були труднощі [4 СЗО 3-2.2-2]; - <i>аналізує</i> зусилля на шляху до успіху на прикладах відомих людей [4 СЗО 3-2.2-3]

<p>Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- складає перелік продуктів харчування, спожитих за день, аналізує їх користь та вартість [4 СЗО 3-2.3-1];</li> <li>- поводиться дбайливо з матеріальними цінностями (власними, своєї родини, школи, міста) [4 СЗО 3-2.3-2]</li> </ul>
<p>Намагається ощадно використовувати ресурси</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- оцінює раціональність покупки, орієнтуючись на її корисність та ціну [4 СЗО 3-4.5-1];</li> <li>- раціонально використовує ресурси (наприклад, збирання та утилізація сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів) [4 СЗО 3-4.5-2];</li> <li>- пропонує рішення щодо економії грошей, матеріальних цінностей та природних ресурсів [4 СЗО 3-4.5-3]</li> </ul>
<p>Поводиться етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.)</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- висловлює та аргументує власну думку, поважаючи позицію інших та дослухаючись до спільних рішень [4 СЗО 3-1.4-1];</li> <li>- оцінює свої вчинки з позиції їхньої доброчинності [4 СЗО 3-1.4-2];</li> <li>- діє з користю для себе та суспільства, оцінює можливі ризики [4 СЗО 3-1.4-3];</li> <li>- робить вибір, орієнтуючись на доброчинність, і пояснює його [4 СЗО 3-1.4-4];</li> <li>- спілкується з дітьми іншої статі, демонструючи повагу, приязнь та щирість у стосунках [4 СЗО 3-1.4-5];</li> <li>- вислуховує інших для підтримки та розуміння їхніх почуттів [4 СЗО 3-1.4-6];</li> <li>- спілкується, щоб висловити свої емоції та вдячність [4 СЗО 3-1.4-7]</li> </ul>
<p>Планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- планує власний режим розумової праці та відпочинку [4 СЗО 3-4.1-1];</li> <li>- подає приклади, які показують поліпшення власних умінь [4 СЗО 3-4.1-2]</li> </ul>
<p>Сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- досліджує вплив реклами на вибір товарів (їжі, напоїв, іграшок тощо) [4 СЗО 3-4.5-1];</li> <li>- критично оцінює роль реклами у споживанні послуг та продукції [4 СЗО 3-4.5-2]</li> </ul>
<p>Погоджується на ту роль, що здатний виконати найкраще; разом з іншими особами визначає мету спільної роботи, намагається досягти її</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- виконує різні ролі в роботі малих груп незалежно від їх складу та наповненості [4 СЗО 3-4.7-1];</li> <li>- планує свою роботу у групі згідно зі спільним завданням та своєю роллю [4 СЗО 3-4.7-2];</li> <li>- працює у групі, розуміючи важливість досягнення спільного результату [4 СЗО 3-4.7-3];</li> <li>- пояснює, як розв'язати конфлікти з ровесниками за допомогою словесних і несловесних засобів [4 СЗО 3-4.7-4]</li> </ul>
<p>Визначає потребу у допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- аналізує потреби інших, враховує їх та шукає можливості допомоги [4 СЗО 3-1.3-1];</li> <li>- визначає, до кого і як звернутися за допомогою [4 СЗО 3-1.3-2]</li> </ul>
<p>Вявляє свою мету і розповідає про те, як її досягти; пояснює, як від ставлення до навчання залежить власний успіх і добробут</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- моделює власну поведінку на основі досвіду інших людей (рідні, спортсмени, довгожителі тощо) [4 СЗО 3-4.6-1];</li> <li>- створює простий сценарій (план) тепер і в майбутньому [4 СЗО 3-4.6-2];</li> <li>- укладає власний розпорядок дня / тижня, корегує його відповідно до потреби [4 СЗО 3-4.6-3];</li> </ul>

	<p>- <i>ставить</i> короточасні цілі та <i>планує</i> конкретні дії щодо досягнення успіху та задоволення потреб – власних та інших людей [4 СЗО 3-4.6-4];</p> <p>- <i>пояснює</i>, як від його/ її ставлення до навчання залежить його успіх та добробут [4 СЗО 3-4.6-5]</p>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p><b>Якість життя</b> Якість життя людини ( фізичне здоров'я та духовні цінності; доброзичливі людські стосунки; сприятливе природне середовище та побут; матеріальна забезпеченість).</p> <p><b>Уміння вчитися</b></p>	
<p>Власний розпорядок дня / тижня, корегування його відповідно до потреби. Різні способи використання свого часу (напр, навчання, гра, відпочинок). Поліпшення власних умінь завдяки успіхам та поразкам. Відповідність робочого місця виконуваний роботі. Радість у навчанні. Успіх у навчанні та подолання труднощів. Навчання через досвід.</p> <p><b>Культура споживання</b> Власні потреби (первинні і другорядні) та їх задоволення. Вибір речей та продуктів харчування, необхідних для життя, на основі оцінювання їхньої якості, практичності, естетичного вигляду, ціни (користь та вартість). Матеріальні цінності (власні, своєї родини, школи, міста). Дбайливе ставлення та раціональне <i>використання</i> ресурсів (напр., збирання та утилізація сміття, збереження водних ресурсів); раціональність покупки (корисність та ціна). Роль реклами у споживанні послуг та продукції.</p> <p><b>Підприємливість</b> <i>Ідеї та можливості</i>. Можливості для створення цінності в моїй спільноті. Бажане майбутнє (прості сценарії). Пошук ідей. Цінність ідей (власної та інших). Правила використання ідей інших людей (добročесність). Поведінка, приязна до навколишнього середовища, яка приносить користь спільноті. <i>Ресурси</i>. Потреби, бажання, інтереси та цілі. Відповідальне використання ресурсів (природних та особистих). Час як рідкісний ресурс. Джерела допомоги для власної діяльності зі створення цінності. <i>Фінансова грамотність</i>. Складання бюджету простого виду діяльності. Символи, пов'язані з грошима. Види прибутку для сімей. <i>Трансформація в дії</i>. Проблеми, які впливають на спільноту (напр., клас) та шляхи їх вирішення. Визначення цілей простого виду діяльності зі створення цінності. Якості та здібності, необхідні для різних видів роботи. Ризики. Помилки, страх помилки, право на помилку. Співпраця у команді для створення цінності. Ролі в роботі малих груп. Успіх та його досягнення. <i>Добročинність</i>. Потреби інших, їх урахування та пошук можливості допомоги. Вплив на життя людини позитивних емоцій і негативних переживань. Повага до інших осіб, їхнього походження, у різних ситуаціях. Поведінка, зорієнтована на закони добročинності (сумлінність, чесність, відповідальність, мужність та відданість). Зміни, спричинені діями людей у соціальному, культурному, економічному контексті.</p>	

## Громадянська та історична освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму громадянської та історичної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** громадянської та історичної освітньої галузі для загальної середньої освіти є створення умов для формування в учня / учениці власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** громадянської та історичної освіти у початковій школі є:

- здобуття знань про сучасність і минуле своєї родини, місцевої громади, Батьківщини, людства, формування відповідного віковим можливостям розуміння змісту пам'ятних для себе та для громадян України подій;



- утвердження власної гідності, формування цінності свободи і прав людини, усвідомлення своєї належності до родини, місцевої та шкільної громад, українського народу, вироблення відповідального ставлення до власної діяльності та діяльності інших;
- формування умінь орієнтуватися в історичному часі та соціальному просторі, знаходити та опрацьовувати доступну для себе суспільну інформацію, пояснювати її зміст та передавати породжені нею враження і думки;
- удосконалення набутих дітьми в дошкільному віці позитивних моделей поведінки у громадських місцях та опанування нових, пов'язаних із діяльністю школяра / школярки;
- розвиток здатності обстоювати власну думку та приймати інших, вирізняти вияви нерівності, несправедливості та дискримінації;
- створення умов для набуття успішного досвіду конструктивної взаємодії та громадянської поведінки.

Для формування ідентичності та громадянської компетентності учнів програма пропонує опановувати потрібні для цього знання, вміння та навички громадянської поведінки та виховувати громадянські чесноти в межах таких **змістових ліній**: «Я – Людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громади», «Ми – громадяни України. Ми – європейці».

Змістова лінія **«Я – Людина»** передбачає залучення учня / учениці до опрацювання та використання для самоідентифікації елементарної інформації про людину як унікальну у Всесвіті істоту, яка творить себе як особистість, формує свій характер і розвиває цінні якості у процесі пізнавальної і трудової діяльності. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє самопізнанню учнів, усвідомленню власних потреб, уподобань, здібностей та інтересів, заохочує обирати цілі особистісного зростання (бути відповідальним, чесним тощо), допомагає утверджувати гідність та неповторність будь-якої людини.

Змістова лінія **«Я серед людей»** забезпечує усвідомлення ролі зв'язків, які існують між людьми, значення рідні, друзів, приятелів, спільнот, із якими дитина себе ідентифікує. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє набуттю досвіду громадянської поведінки та свідомому виборові норм і моделей поведінки, часто за певними взірцями.

Змістова лінія **«Моя культурна спадщина»** дає змогу учнівству усвідомити вкоріненість у національну, а також рідну за етнічним походженням культуру, власну належність до європейської цивілізації. Учні/ учениці отримують можливість дослідити місцеві пам'ятки, пізнати традиції та минуле своєї родини, рідної етнічної групи, нації. Навчання в межах цієї змістової лінії сприяє розумінню значущості та різноманітності культурних надбань людства, формуванню умінь пізнавати минуле.

Змістова лінія **«Моя шкільна і місцева громади»** забезпечує розуміння учнем/ ученицею базових норм шкільного та місцевого громадського життя, дає йому/ їй змогу посилено долучатися до їх відтворення та модернізації. Пізнання шкільних і місцевих традицій, ознайомлення з громадянськими вчинками земляків, діяльністю шкільної адміністрації, місцевих органів влади та добровільних асоціацій, зорієнтованих на громадські справи, сприяє набуттю учнями первинного досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та конструктивної взаємодії. Навчання в межах цієї змістової лінії забезпечує вироблення умінь висловлювати та

обстоювати свою думку та приймати інших, висувати власні ініціативи, планувати й організувати посильні для дітей молодшого шкільного віку громадські справи.

Змістова лінія «*Ми – громадяни України. Ми – європейці*» дає учневі / учениці елементарні уявлення про національну символіку та державні атрибути України, націю (народ), державу, політику, владу, ключові події в історії України, підводить до прийняття демократичних цінностей та ідей євроатлантичної інтеграції Батьківщини. У межах цієї змістової лінії на прикладі відомих історичних постатей та національних героїв школярі усвідомлюють цінності патріотизму, активної громадянської позиції, самоповаги та ін.

Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі мають бути реалізовані оптимальними для кожного елементу змісту та навчальної цілі інтерактивними методами, із використанням інформаційних технологій.

### Результати навчання і пропонований зміст 3 – 4-ті класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
<b>1. Змістова лінія «Я – Людина»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Визначає свої риси характеру, моральні якості; розповідає про свої мрії та пояснює шляхи їх здійснення	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розповідає</i> про осіб, на яких хоче бути схожим / -ою, <i>пояснює</i> чому [4 ГЮ 1-6.1-1];</li> <li>- <i>аналізує</i>, що йому / їй вдається, а що – ні [4 ГЮ 1-6.1-2];</li> <li>- <i>розпізнає</i> та <i>описує</i> свої емоції, почуття, переживання [4 ГЮ 1-6.1-3];</li> <li>- <i>ділиться</i> своїми мріями та планами [4 ГЮ 1-6.1-4];</li> <li>- <i>визначає</i> свої потреби, <i>відрізняє</i> їх від бажань [4 ГЮ 1-6.1-5];</li> <li>- <i>формулює</i> мету та цілі; <i>планує</i> дії, які приведуть до їх досягнення [4 ГЮ 1-6.1-6];</li> <li>- <i>аналізує</i>, які якості йому / їй потрібні для досягнення мети [4 ГЮ 1-6.1-7];</li> <li>- <i>описує</i> важливість сумлінності та моральних якостей [4 ГЮ 1-6.1-8]</li> </ul>
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>переказує</i> окремі факти власної біографії, правильно визначаючи послідовність подій [4 ГЮ 1-1.1-1];</li> <li>- <i>укладає</i> розклад дня, тижня, співвідносячи його з життям інших членів сім'ї [4 ГЮ 1-1.1-2]</li> </ul>
Встановлює кількість поколінь у своїй родині, розкриває зв'язки між теперішнім та попередніми поколіннями	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розтитує</i> про попередні покоління у своєму роді; <i>розповідає</i> про життя найдавнішого покоління, відомого у своєму роді [4 ГЮ 1-1.2-1];</li> <li>- <i>знаходить</i> інформацію про дитинство, дозвілля попередніх поколінь, <i>презентує</i> здобуту інформацію, <i>визначаючи</i>, що змінилося, а що залишилося схожим на його/її дитинство [4 ГЮ 1-1.2-2]</li> </ul>
Виявляє та засуджує негідну поведінку; розпізнає випадки порушення прав дитини; пояснює, до кого можна звернутися, коли ображають та/або принижують його чи інших осіб, відповідно діє в таких ситуаціях	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пояснює</i>, які права він / вона має [4 ГЮ 1-6.2-1];</li> <li>- <i>аргументує</i>, що права людини, зокрема дитини, завжди слід поважати та захищати [4 ГЮ 1-6.2-2];</li> <li>- <i>пояснює</i>, чому слід реагувати на факти зневаги до людської гідності та порушень прав дитини; <i>поводиться</i> так, щоб не ображати гідність інших (дітей і дорослих) [4 ГЮ 1-6.2-3];</li> <li>- <i>висловлює</i> своє ставлення до порушення прав дитини та до дій на захист цих прав за допомогою виражальних засобів мистецтва</li> </ul>

	<p>(оповідає, малює, театралізує та ін.) [4 ГЮ 1-6.2-4];</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>радить</i> друзям / однокласникам, куди можна звернутися по захист, коли порушують права дитини [4 ГЮ 1-6.2-5];</li> <li>- на прикладі текстів / медіатекстів та власного досвіду <i>відстоює</i> думку, що принизливе покарання недопустиме [4 ГЮ 1-6.2-6]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p><b>Росту</b> Моя біографія. Мій характер. Що у мене спільного з моїми батьками та іншими родичами? Я роздумую, яким / якою хочу бути.</p> <p><b>Пізнаю світ</b> Умію поставити запитання. Знаю, де шукати і як знаходити відповіді. Характеризую людей, книжкових персонажів та героїв фільмів ( мультфільмів тощо) за їхніми моральними якостями. Я розумію, що таке «особистий простір», та поважаю приватність інших людей.</p> <p><b>Іду до мети</b> Я ставлю собі мету і планую, як її досягнути.</p> <p><b>Відстоюю права людини, зокрема дитини</b> Чому права людини, зокрема дитини, записують у міжнародні та державні документи? Що робити, аби не порушувалися права людини, зокрема дитини? Гідність людини. Недопустимість принижень, принизливих покарань.</p>	
<b>2. Змістова лінія «Я серед людей»</b>	
<p>Досліджує своє походження, родовід, визначає свою роль у школі, громаді, державі; досліджує, які традиції і свята шанують у родині, родинних друзів та однокласників, ставиться з повагою до цих традицій і свят</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>створює</i> родинне дерево, <i>досліджує</i> життя своїх родичів, <i>добирає</i> джерела для створення родинного дерева та знаходить потрібну йому / їй інформацію [4 ГЮ 2-7.1-1];</li> <li>- <i>описує</i> традиції і свята у своїй родині, традиції та свята своїх друзів / однокласників / земляків; <i>виокремлює</i> спільне і відмінне [4 ГЮ 2-7.1-2];</li> <li>- <i>обгрунтовує</i> на прикладі власної родини важливість традицій [4 ГЮ 2-7.1-3];</li> <li>- <i>виявляє інтерес</i> до власних традицій і традицій інших сімей / культур, <i>ставиться до них із повагою</i> [4 ГЮ 2-7.1-4];</li> <li>- <i>досліджує</i> родинні та шкільні звичаї [4 ГЮ 2-7.1-5];</li> <li>- <i>бере участь</i> у підготовці класних і шкільних святкувань [4 ГЮ 2-7.1-6]</li> </ul>
<p>Визначає мету спільної роботи; планує послідовність дій групи для виконання завдання; погоджується на роль, яку здатний виконати найкраще</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- самостійно та з іншими <i>знаходить можливості</i> допомоги [4 ГЮ 2-7.2-1];</li> <li>- <i>взаємодіє</i> з іншими на основі спільних цілей, <i>дотримується правил співпраці</i> у парі, групі [4 ГЮ 2-7.2-2];</li> <li>- <i>переконує</i> друзів у важливості дотримання правил у процесі взаємодії, <i>ілюструє</i> цю думку прикладами (із власного досвіду, літератури) [4 ГЮ 2-7.2-3];</li> <li>- <i>виконує</i> різні ролі під час роботи у групі [4 ГЮ 2-7.2-4];</li> <li>- <i>оцінює</i> свій внесок та внесок інших у досягнення спільних цілей; <i>визначає</i>, у яких ролях він/ вона працює найкраще [4 ГЮ 2-7.2-5];</li> <li>- <i>підтримує</i> та <i>заохочує</i> інших, <i>демонструє емпатію</i> під час роботи в групі [4 ГЮ 2-7.2-6];</li> <li>- <i>аргументує</i> значущість сумлінної праці в групі [4 ГЮ 2-7.2-7]</li> </ul>
<p>Спілкується з урахуванням особливостей інших людей; пояснює, чому потрібно діяти справедливо</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>доводить</i> на конкретних прикладах важливість приймати кожному людину як неповторну та рівну іншим, незалежно від її раси, кольору шкіри, переконань, статі, походження, майнового стану, місця проживання, фізичних і розумових особливостей та інших ознак [4 ГЮ 2-6.3-1];</li> <li>- <i>аргументує</i> цінність різних людей у класі / школі / спільноті [4 ГЮ 2-6.3-2];</li> <li>- <i>добирає приклади</i> поведінки персонажів та життєвих ситуацій, щоб проілюструвати важливість рівності між людьми [4 ГЮ 2-6.3-</li> </ul>

	<p>3];</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>аналізує</i> наслідки порушення особою засад рівності та справедливості [4 ГІО 2-6.3-4];</li> <li>- <i>пояснює</i>, що кожна людина має право на приватний простір [4 ГІО 2-6.3-5];</li> <li>- <i>аргументує</i>, чому не можна цькувати інших [4 ГІО 2-6.3-6];</li> <li>- <i>пояснює</i>, як діяти, коли ти стаєш свідком або жертвою цькування [4 ГІО 2-6.3-7];</li> <li>- <i>моделює</i> поведінку в ситуаціях некоректного спілкування та свавілля з боку однолітків / дорослих [4 ГІО 2-6.3-8]</li> </ul>
Розрізняє об'єкти загального користування і власні об'єкти; протидіє (залучаючи дорослих) порушенням правил поведінки в публічних місцях	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>оцінює</i> відповідність поведінки (людей / персонажів) у громадському просторі встановленим правилам [4 ГІО 2-2.3-1];</li> <li>- <i>обмірковує</i> раніше встановлені правила у громадському просторі та, за потреби, <i>створює</i> спільно з іншими нові / додаткові правила [4 ГІО 2-2.3-2];</li> <li>- <i>відповідально ставиться</i> до власного і громадського майна [4 ГІО 2-2.3-3]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p><b>Вивчаю своє минуле</b> Моє минуле, минуле мого роду. Родинне дерево. Традиції та свята. Чому для мене важливі звичаї та свята? Які пам'ятні дати і чому актуальні для сучасників?</p> <p><b>Взаємодію у спільноті</b> Що таке рівність? Що таке справедливість? Що таке дискримінація? Що таке цькування (булінг) та як на нього реагувати? Як люди взаємодіють у спільноті? Приватний простір. Методи ненасильницького спілкування. Що я можу зробити для інших? Які ролі я вмію і люблю виконувати в групі?</p>	
<b>3. Змістова лінія «Моя культурна спадщина»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Розпізнає відомі об'єкти соціального середовища, планує прогулянку/ подорож/ екскурсію до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>орієнтується</i> в місцевості, у якій проживає [4 ГІО 3-2.1-1];</li> <li>- <i>розпитує</i> дорослих про походження географічних назв рідного краю [4 ГІО 3-2.1-2];</li> <li>- <i>виявляє інтерес</i> до подорожей Україною і світом [4 ГІО 3-2.1-3];</li> <li>- <i>укладає</i> маршрути (користуючись схематичним планом, малюнками, фото, відео) прогулянок у межах свого населеного пункту та його околиць, зокрема місцями пам'яті, <i>пояснює</i>, чому ці місця важливі [4 ГІО 3-2.1-4];</li> <li>- <i>описує</i> віртуальну подорож до об'єктів культурної спадщини рідного краю, України, світу, ілюструючи її світлинами [4 ГІО 3-2.1-5]</li> </ul>
Пояснює цінність природи для життя та роль діяльності людини в освоєнні навколишнього світу	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>підбирає приклади</i>, які пояснюють взаємозалежність людини і природи [4 ГІО 3-2.2-1];</li> <li>- <i>виявляє та пояснює</i> вплив часу і людей на пам'ятки культури [4 ГІО 3-2.2-2];</li> <li>- <i>аналізує</i> приклади поведінки, приязної / шкідливої до навколишнього середовища, та її наслідки [4 ГІО 3-2.2-3]</li> </ul>
Виокремлює факти, які викликають сумніви; знаходить інформацію, яка спростовує або підтверджує сумніви; пояснює можливі наслідки поширення неправдивої інформації	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>збирає інформацію</i> про походження географічних назв рідного краю з різних джерел [4 ГІО 3-3.3-1];</li> <li>- <i>ставить запитання</i> дорослим і одноліткам щодо інформації, яка викликає сумнів або є незрозумілою [4 ГІО 3-3.3-2];</li> <li>- <i>порівнює</i> різні відомості, на підставі інформації, зібраної з різних джерел, <i>пропонує власний висновок</i> [4 ГІО 3-3.3-3];</li> <li>- <i>добирає і перевіряє</i> дані на користь своєї версії [4 ГІО 3-3.3-4];</li> <li>- <i>наводить приклади</i> неправдивої інформації, <i>аналізує</i> наслідки її поширення [4 ГІО 3-3.3-5]</li> </ul>
знаходить потрібну інформацію про минуле і	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>добирає джерела</i> для створення презентації про культурну</li> </ul>

сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і зацікавлень	<p>подію [4 ГІО 3-3.1-1];</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>шукає й опрацьовує інформацію</i> про пам'ятки культури рідної місцевості / України [4 ГІО 3-3.1-2];</li> <li>- <i>знаходить потрібну інформацію</i> про винахідників, діячів культури і мистецтва відповідно до власних зацікавлень [4 ГІО 3-3.1-3];</li> <li>- <i>досліджує</i> декоративно-ужиткове мистецтво рідного краю, України, світу [4 ГІО 3-3.1-3];</li> <li>- <i>встановлює залежність</i> між розвитком засобів пересування та освоєнням нового простору [4 ГІО 3-3.1-4]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p><b>Вивчаю культурну спадщину</b> Що споруди, твори мистецтва розповідають про минуле? Що можна довідатися про історію від дорослих? Як шукати інформацію про минуле і перевіряти її достовірність? Відомі особи культури і мистецтва України та світу з різних історичних періодів. Видатні спортсмени/ спортсменки України.</p> <p><b>Люблю мандрувати</b> Історичні та культурні пам'ятки рідного краю, України, світу. Хто їх створив? Способи мандрування. Як орієнтуватися у просторі? Українські та іноземні мандрівники і першовідкривачі.</p> <p><b>Я і довкілля</b> Походження топонімів рідного краю. Вплив людини на природу (позитивний і негативний) і природи на людину. Роль наукових та технічних винаходів минулого у нашому житті. Українські та іноземні винахідники.</p>	
<b>4. Змістова лінія «Моя шкільна та місцева громади»</b>	
Формулює власну думку щодо вчинку, події, пам'ятки культури; добирає прості докази; дотримується послідовності викладення думок	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>вирізняє</i> суспільно значущі вчинки та події [4 ГІО 4-5.1-1];</li> <li>- <i>пояснює</i>, які вчинки корисні для спільноти [4 ГІО 4-5.1-2];</li> <li>- <i>презентує власні дослідження</i> життя визначних людей, які навчалися у рідній школі, мешкають або мешкали у громаді, <i>пояснює</i> їхню роль у житті місцевої спільноти [4 ГІО 4-5.1-3];</li> <li>- <i>описує</i> пам'ятки культури рідної місцевості, які він / вона вважає важливими, <i>пояснює</i> чому [4 ГІО 4-5.1-4]</li> </ul>
Визначає разом з однокласниками та використовує правила та процедури вирішення питань, які стосуються життя класу; пояснює, як власний вибір та дії можуть вплинути на інших осіб	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пояснює</i>, навіщо потрібні правила [4 ГІО 4-8.1-1];</li> <li>- <i>використовує</i> правила та процедури вирішення питань, що стосуються життя класу [4 ГІО 4-8.1-2];</li> <li>- <i>пояснює</i>, чому довіра є обов'язковою умовою співпраці [4 ГІО 4-8.1-3];</li> <li>- <i>укладає</i> правила, дотримання яких забезпечує взаємну довіру в родині і школі, дотримується цих правил [4 ГІО 4-8.1-4];</li> <li>- <i>пояснює</i>, які він / вона має обов'язки в класі, школі, родині, громаді та чому [4 ГІО 4-8.1-5];</li> <li>- <i>пояснює</i>, як життя у спільноті допомагає іншим та йому / їй особисто [4 ГІО 4-8.1-6];</li> <li>- <i>обирає приклади</i> (з життя, текстів / медіатекстів), що ілюструють відповідальність людини за власне рішення [4 ГІО 4-8.1-7];</li> <li>- <i>пояснює</i> на власному досвіді, як його / її вибір може вплинути на інших осіб [4 ГІО 4-8.1-8];</li> <li>- <i>бере участь</i> у виборах лідерів класу, <i>аналізує та оцінює</i> їхню роботу [4 ГІО 4-8.1-9]</li> </ul>
Розповідає про свої досягнення, досягнення класу, своєї родини, школи, громади; аналізує проблеми класу, школи, громади та пропонує варіанти їх розв'язання; пояснює фактори, які допомогли	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> разом із класом бажане майбутнє своєї школи / громади та <i>ідентифікує</i> проблему, яку треба для цього вирішити [4 ГІО 4-8.2-1];</li> <li>- <i>шукає</i> причини визначеної проблеми своєї школи / громади, <i>долучається</i> до складання плану щодо її вирішення [4 ГІО 4-8.2-2];</li> <li>- <i>бере участь</i> у вирішенні проблеми своєї школи / громади,</li> </ul>



досягти успіху або призвели до виникнення проблеми; долучається до справ, корисних для класу, школи, громади	обгрунтовує цінність волонтерства [4 ГІО 4-8.2-3]; - у складі команди збирає інформацію і презентує історію про досягнення класу, школи чи місцевої громади, пояснює фактори, які допомогли досягти успіху [4 ГІО 4-8.2-4]; - бере участь у подіях, організованих на рівні школи, і пояснює свою роль у них [4 ГІО 2-8.2-5]
<b>Пропонований зміст</b>	
<b>Я у школі</b>	
Що таке школа і як вона працює? Як ухвалюють рішення у школі? Як я можу вплинути на те, що відбувається в моєму класі і школі? Навіщо потрібні шкільний статут, шкільні правила, шкільне самоврядування? Виявлення проблем класу/ школи. Учнівський проект.	
<b>Дію в громаді</b>	
Моя громада. Люди місцевої громади: вчинки, їхня мотивація та цінність для громади. Волонтерство: навіщо та як допомагати іншим? Що я можу зробити, щоб у моїй громаді жилося краще?	
<b>5. Змістова лінія «Ми – громадяни України. Ми – європейці»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Визначає послідовність подій; співвідносить одиниці вимірювання часу	<b>Учень / учениця:</b> - описує історичні події та діяльність видатних історичних осіб [4 ГІО 5-1.1-1]; - співвідносить відомості про найважливіші історичні події в часі [4 ГІО 5-1.1-2]
Збирає інформацію на тему, яка цікавить; визначає важливі і менш важливі відомості та обгрунтовує це; порівнює події, вчинки осіб	<b>Учень / учениця:</b> - добирає (з різних джерел) і представляє загальні відомості про Україну та інші держави [4 ГІО 5-4.1-1]; - виявляє (зокрема з родинних історій) зв'язки між українцями та іншими народами [4 ГІО 5-4.1-2]; - порівнює відомі історичні події та діяльність історичних діячів за наданим планом [4 ГІО 5-4.1-3]
Наводить приклади культурно-історичної спадщини України; виокремлює важливі для громадян України події, пояснює, як вони впливають на життя	<b>Учень / учениця:</b> - самостійно й у складі групи робить презентацію про пам'ятки культури та історичні пам'ятки рідної місцевості / України [4 ГІО 5-1.3-1]; - розрізняє важливі та другорядні події особистого життя / життя інших (друзів, батьків), класу, мешканців України [4 ГІО 5-1.3-2]; - переконує у важливості відзначення державних свят і знаменних (ювілейних) дат, обмірковує, як ці події / визначні особи вплинули на сучасність [4 ГІО 5-1.3-3]; - досліджує традиції і звичаї свого регіону, порівнює їх із традиціями інших регіонів України, з європейськими традиціям [4 ГІО 5-1.3-4]
Виражає різними способами уявлення про відомі історичні події, пам'ятки культури, видатних людей	<b>Учень / учениця:</b> - розповідає про громадянську позицію видатних осіб (чоловіків і жінок) української історії, науки, культури, спорту, підприємництва [4 ГІО 5-4.2-1]; - використовує засоби мистецтва (вірш, сценка, малюнок тощо) для вираження свого ставлення до історичної події / постаті [4 ГІО 5-4.2-2]
Виокремлює в тексті окремі події, персонажі, поняття; формулює зрозумілі запитання про людей, минулі чи теперішні події	<b>Учень / учениця:</b> - указує на благородні / ганебні вчинки історичних осіб, пояснює мотиви свого ставлення до таких вчинків [4 ГІО 5-3.2-1]; - визначає в текстах ситуації, у яких ідеться про порушення прав людини, зокрема і прав дитини [4 ГІО 5-3.2-2]

<p>Пояснює, що означає бути громадянином України та як Україна пов'язана з Європою.</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>пояснює</i> (на прикладах), що означає бути громадянином України [4 ГІО 5-8.3-1];</li> <li>- аргументовано <i>оцінює</i> значущість для себе, родини державних свят України (День незалежності України, День Конституції України, День захисника України, День Соборності України) [4 ГІО 5-8.3-2];</li> <li>- <i>пояснює</i>, як Конституція України – найважливіший документ держави, впливає на його/ її життя і життя всіх громадян України [4 ГІО 5-8.3-3];</li> <li>- <i>розмірковує</i> про роль законів у своєму житті, житті інших людей колись і тепер [4 ГІО 5-8.3-4];</li> <li>- <i>знаходить інформацію</i> про інші країни Європи та світу, <i>порівнює</i> їх з Україною за наданим планом або самостійно [4 ГІО 5-8.3-5]</li> </ul>
<p><b>Пропонований зміст</b></p> <p><b>Я – громадянин/ громадянка України</b>  Якою державою є Україна? Що об'єднує громадян України? Боротьба українців за державність і незалежність. Що таке демократія? Які ознаки демократії в державі та суспільстві? Борці за демократію та права людини в Україні.</p> <p><b>Творці Української держави</b>  Відомості про видатних осіб української історії, які зробили значний внесок у розвиток Української державності: князі (княгиня) доби Київської Русі, козацькі гетьмани та отамани, діячі періоду Української Революції 1917 – 1921 рр.  Українські меценати минулого.</p> <p><b>Я у Європі і світі</b>  Держави-сусіди України. У яких країнах живуть українці? Як і навіщо держави об'єднуються? (ЄС, НАТО тощо). Які проблеми існують у світі? (тероризм, війни, зміни клімату).</p>	

## Мистецька освітня галузь

### Пояснювальна записка

Освітню програму цієї галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** навчання мистецтва для загальної середньої освіти є формування культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті; плекання пошани до національної і світової мистецької спадщини.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** навчання мистецтва у початковій школі є:

- збагачення духовного світу учня / учениці під час сприймання мистецтва та художньої творчості; виховання шани до національної і світової культурної спадщини;
- набуття досвіду творення художніх образів через опанування елементарними мистецькими вміннями; розвиток загальних і спеціальних мистецьких здібностей;
- розкриття творчого потенціалу особистості; стимулювання художньо-образного мислення, художніх інтересів; виховання естетичного смаку; сприяння творчому самовияву та розвитку індивідуального стилю учня / учениці через мистецтво;
- розвиток уміння інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати враження та особистісне ставлення до них; засвоєння початкових знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови, зокрема у взаємозв'язках;
- формування вміння презентувати й оцінювати власну творчість,

плекання потреби у самовдосконаленні;

- формування вміння взаємодіяти з іншими через мистецтво, виявляти зв'язки мистецтва з природним і соціокультурним середовищем;
- виховання здатності застосовувати мистецтво для отримання задоволення та емоційного самопізнання.

Реалізація окресленої мети та завдань здійснюється за **змістовими лініями**: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво».

Змістова лінія **«Художньо-практична діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне засвоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовияву. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виражальні засоби для творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення доквілля, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на емоційний стан завдяки мистецькій діяльності.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що несуть твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, а також формування уявлень про можливість і способи впливати на свій емоційний стан завдяки сприйманню творів мистецтва.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані предмети або предмети за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

### Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1.	2.
<b>1. Змістова лінія «Художньо-практична діяльність»</b>	
Добирає засоби і способи для творення художнього образу	<b>Учень / учениця:</b> <ul style="list-style-type: none"><li>- <i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), <i>добирає</i> засоби виразності (темп, динаміку, штрихи), необхідні для відтворення настрою, характеру; <i>стежить</i> за точністю інтонування, чіткістю дикції (вимови); <i>виконує</i> прості канони [4 МІО 1-1.1-1];</li><li>- <i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням [4 МІО 1-1.1-2];</li><li>- <i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутники, бубни, сопілка (як індивідуальний інструмент), ксилофон, синтезатор тощо) [4 МІО 1-1.1-3];</li><li>- самостійно <i>добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір [4 МІО 1-1.1-4];</li><li>- <i>орієнтується</i> в нотному записі, необхідному для виконання [4 МІО 1-1.1-5];</li></ul>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>читає і виконує</i> найпростіші ритмічні партитури, зокрема в різних темпах та динаміці [4 МІО 1-1.1-6];</li> <li>- <i>виконує</i> прості площинні живописні та графічні зображення [4 МІО 1-1.1-7];</li> <li>- <i>ліпить</i> із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами, <i>створює</i> прості об'ємні композиції [4 МІО 1-1.1-7];</li> <li>- <i>виконує</i> замальовки з натури та за уявою [4 МІО 1-1.1-7];</li> <li>- <i>добирає</i> художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [4 МІО 1-1.1-8];</li> </ul>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>здійснює</i> елементарну стилізацію форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МІО 1-1.1-9];</li> <li>- <i>самостійно створює</i> просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), <i>використовує</i> всю площину аркуша [4 МІО 1-1.1-10];</li> <li>- <i>визначає</i> головне і другорядне в композиції, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, <i>добираючи</i> відповідні засоби та способи [4 МІО 1-1.1-10];</li> <li>- <i>використовує</i> елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше та яскравіше, далі – менше та блідіше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [4 МІО 1-1.1-10];</li> <li>- <i>обирає</i> формат аркуша (прямокутник, квадрат, коло) для кращого втілення задуму [4 МІО 1-1.1-11];</li> <li>- <i>користується</i> художніми матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [2 МІО 1-1.1-13];</li> <li>- <i>вирізує, конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, <i>самостійно добирає</i> складові композиції [4 МІО 1-1.1-14];</li> <li>- <i>дотримується</i> охайності, правил техніки безпеки [4 МІО 1-1.1-15];</li> <li>- <i>організовує</i> робоче місце [4 МІО 1-1.1-16];</li> <li>- <i>виконує</i> нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), <i>добирає</i> засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [4 МІО 1-1.1-17];</li> <li>- <i>грає</i> елементарні театральні етюди (самостійно <i>обирає</i> відомих персонажів та перевтілюється у них, зокрема <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки тощо) [4 МІО 1-1.1-18];</li> <li>- <i>вправляється</i> над інтонацією, мовленням, диханням; дикцією, мімікою, жестами [4 МІО 1-1.1-19];</li> <li>- <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4 МІО 1-1.1-20];</li> <li>- <i>рухається</i> під музику, <i>добираючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у просторі [4 МІО 1-1.1-21]</li> </ul>
<p>Експериментує, використовуючи відомі техніки художньо-творчої діяльності, зі звуками, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо, поєднуючи елементи для втілення ідеї в художньому образі</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>придумує</i> образи, використовуючи знайомі засоби та способи творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції, застосовує їх окремо чи у поєднанні, <i>не боїться творити</i> [4 МІО 1-1.2-1];</li> <li>- <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [4 МІО 1-1.2-2];</li> <li>- <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні, самостійно <i>добирає</i> інструменти для супроводу [4 МІО 1-1.2-3];</li> <li>- <i>створює</i> фрагментарні зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо [4 МІО 1-1.2-4];</li> <li>- <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести) [4 МІО 1-1.2-5];</li> <li>- <i>експериментує</i> з утіленням одного образу засобами різних видів мистецтва [4 МІО 1-1.2-6];</li> <li>- елементарно <i>стилізує</i> форми оздоблювальних елементів різних</li> </ul>

	<p>видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо) [4 МИО 1-1.2-7];</p> <p>- <i>ліпить</i> із пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами [4 МИО 1-1.2-8]</p>
<p>Спостерігає за навколишнім світом, фіксує в різний спосіб цікаві явища; використовує їх у творчій діяльності; пропонує ідеї оздоблення місця, де навчається, живе; реалізує їх</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <p>- <i>досліджує довкілля, виявляє</i> цікаві, незвичайні об'єкти для створення художніх образів, <i>фіксує їх</i> у різний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) [4 МИО 1-1.3-1];</p>
<p>самостійно або за допомогою інших осіб</p>	<p>- <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; за потреби, використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МИО 1-1.3-2];</p> <p>- <i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення. можливі засоби їх художнього втілення та реалізовує їх [4 МИО 1-1.3-3]</p>
<p>Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <p>- <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ними у вільний час для задоволення; <i>пояснює</i>, від чого одержує насолоду у своїй творчості [4 МИО 1-3.4-1];</p> <p>- <i>розпізнає і виражає</i> власні емоції від художньої творчості [4 МИО 1-3.4-2];</p> <p>- <i>обирає</i> види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою, <i>виявляє</i> свої почуття та емоції у творчості [4 МИО 1-3.4-3]</p>
<p><b>Пропонований зміст</b></p>	
<p>Спів (створення образу, настрою; добір засобів виразності). Виконання простих канонів. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі (зокрема за ритмічними партитурами) тощо. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Ознайомлення з нотною грамотою, необхідною для виконання.</p> <p>Малювання графічними та живописними матеріалами. Добір і використання різних відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях. Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Прикрашання місця, де учень/ учениця навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час рольового виконання пісні). Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести). Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>	
<p><b>2. Змістова лінія «Сприймання та інтерпретація мистецтва»</b></p>	
<p><b>1</b></p>	<p><b>2</b></p>
<p>Сприймає твори різних видів мистецтва і проявляє емоційно-ціннісне ставлення до них у різний спосіб; зосереджує увагу на деталях; пояснює, що подобається у творі, а що ні, визначає відомі засоби художньої виразності</p>	<p><b>Учень / учениця:</b></p> <p>- <i>сприймає</i> твір мистецтва, <i>виявляє здатність</i> цілісно охопити увагою художній твір, зосереджує увагу на деталях; вербально <i>характеризує</i> побачене (почуте) [4 МИО 2-2.1-1];</p> <p>- <i>добирає</i> слова для характеристики власних емоцій та вражень; <i>пояснює</i>, що подобається у творі, а що – ні, визначає відомі засоби художньої виразності [4 МИО 2-2.1-2];</p> <p>- <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [4 МИО 2-2.1-3];</p> <p>- <i>порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва (музичного, візуальних, кіно) у створенні аналогічних образів (зокрема персонажів казок) [4 МИО 2-2.1-4];</p> <p>- <i>порівнює</i> природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [4 МИО 2-2.1-5];</p>

	- <i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва різними художніми засобами [4 МІО 2-2.1-6]
Вирізняє елементи художньої мови, характерні для різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театральне, хореографічне тощо)	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>розрізняє</i> види мистецтва; мистецькі професії, пов'язані з цими видами мистецтва [4 МІО 2-2.2-1];</li> <li>- <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів музичного мистецтва для характеристики художнього образу: <i>характеризує</i> мелодію, темп, динаміку, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, рондо, варіації) [4 МІО 2-2.2-2];</li> <li>- <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2-2.2-3];</li> <li>- <i>розпізнає</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/ екранного твору [4 МІО 2-2.2-4];</li> <li>- <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [2 МІО 2-2.2-5];</li> <li>- <i>розрізняє</i> різновиди образотворчого (живопис, графіка, скульптура); музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм) за їхніми характерними виражальними засобами [4 МІО 2-2.2-6];</li> <li>- <i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), деякі танці – народні і сучасні [4 МІО 2-2.2-7]</li> </ul>
Розпізнає власні емоції від сприйняття мистецьких творів, обирає твори і види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; пояснює, від чого одержує насолоду у власній творчості	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>визначає</i> улюблені твори мистецтва та <i>рекомендує</i> їх іншим [4 МІО 2-3.4-1];</li> <li>- <i>пояснює</i>, що подобається (чи не подобається) у творі мистецтва [4 МІО 2-3.4-2];</li> <li>- <i>вирізняє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій; характеризує власні емоції [4 МІО 2-3.4-3]</li> </ul>
<b>Пропонований зміст</b>	
<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Вербальна характеристика змісту (крім творів інструментальної музики), вражень, емоцій, які вони викликали, виявлення особистісного ставлення до них (відповідно до віку). Характеристика ролі засобів виразності у створенні художнього образу.</p> <p>Порівняння можливостей втілення аналогічних образів у різних видах мистецтва; порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням.</p> <p>Ознайомлення з різновидами образотворчого (живопис, графіка, скульптура), музичного (вокальна, інструментальна), театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна) та кіно (кінофільм, мультфільм).</p> <p>Ознайомлення з деякими жанрами музичного (пісня, танець, опера, балет тощо) та образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів за змістом</p>	

(рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) та деякими танцями – народними і сучасними. Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.	
<b>3. Змістова лінія «Комунікація через мистецтво»</b>	
<b>1</b>	<b>2</b>
Оцінює власну творчість за визначеними орієнтирами; визначає за допомогою вчителя необхідні для самовдосконалення дії; відстоює своє право на самовираження	<b>Учень / учениця:</b> - характеризує власну творчість за поданими орієнтирами, пояснює, що вдалося чи не вдалося [4 МІО 3-3.1-1]; - аналізує свої досягнення, свої сильні сторони, обирає (з допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може пояснити свій вибір [4 МІО 3-3.1-2]
Презентує створені художні образи, пояснює свій задум, відстоює думку	<b>Учень / учениця:</b> - представляє результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні твори образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [4 МІО 3-3.2-1]; - пояснює свій задум, захищає свою позицію [4 МІО 3-3.2-2]
Бере участь у колективних творчих проєктах, виконує різні дії / ролі у творчому процесі; обговорює з іншими враження від сприймання мистецтва та творчої діяльності, поважаючи вибір інших осіб	<b>Учень / учениця:</b> - виявляє та обговорює інформацію, отриману від сприймання творів мистецтва, ділиться своїми спостереженнями [4 МІО 3-3.3-1]; - знаходить просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої вподобання [4 МІО 3-3.3-2]; - ділиться власними враженнями від творів різних видів мистецтва [4 МІО 3-3.3-3]; - бере участь у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях, елементах народних обрядів, арт-мобах тощо), виконує різні дії / ролі у творчому процесі [4 МІО 3-3.3-4]; - бере участь у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, виставки творів тощо [4 МІО 3-3.3-5]; - дотримується правил взаємодії і творчої співпраці, виявляє повагу до інших [4 МІО 3-3.3-6]
<b>Пропонований зміст</b>	
Виховні ситуації на основі творів мистецтва. Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму. Проведення шкільних мистецьких заходів. Правила творчої співпраці, взаємодії, комунікації.	

### **Фізкультурна освітня галузь** **Пояснювальна записка**

Освітню програму фізкультурної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

**Метою** цієї галузі для загальної середньої освіти є формування в учня / учениці стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом та життєво необхідних рухових умінь і навичок для збереження власного здоров'я, розширення функціональних можливостей організму.

Відповідно до окресленої мети, головними **завданнями** фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- розширення рухового досвіду, вдосконалення навичок життєво необхідних рухових умінь та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій

діяльності;

- розширення функціональних можливостей організму через цілеспрямований розвиток фізичних якостей і природних здібностей;
- збереження та зміцнення здоров'я школярів;
- формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення в житті людини, збереженні та зміцненні здоров'я;
- формування основ здорового способу життя і створення умов для покращення фізичного і психоемоційного стану;
- формування практичних навичок щодо самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку;
- розвиток комунікативних умінь під час занять фізичною культурою;
- формування морально-вольових якостей та позитивного ставлення до занять фізичною культурою і спортом;
- усвідомлення ролі занять спортом і Олімпійського руху для формування самоповаги, впевненості в собі, прагнення досягати успіху, дотримуючись принципів чесної гри;
- збільшення обсягу рухової активності, яка приносить радість дитині;
- формування творчих здібностей засобами фізичної культури.

Освітня програма фізкультурної освітньої галузі для 1-4 класів охоплює такі **змістові лінії**: «Базова рухова активність», «Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)», «Турбота про стан здоров'я та безпеку».

Змістова лінія **«Базова рухова активність»** містить види діяльності, спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність учнів (рухливі ігри та естафети)»** пов'язана з опануванням рухливих ігор та естафет, які б задовольняли потребу учнів у руховій активності та сприяли б формуванню комунікативних здібностей.

Змістова лінія **«Піклування про стан здоров'я та безпеку»** спрямована на формування свідомого ставлення до власного здоров'я та вмінь безпечної поведінки в процесі фізкультурної діяльності.

Предметом навчання у початковій школі в галузі фізичного виховання є **рухова активність із загальноосвітньою спрямованістю**.

Задекларовані тут підходи до змісту занять фізичною культурою орієнтують учителів не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, індивідуальне сприймання навчального матеріалу. Розв'язання цих завдань допускає відхід від жорсткої регламентації занять, підвищує їхню емоційну насиченість, забезпечує максимальну різноманітність форм, методів та засобів фізичного виховання, широке використання інноваційних технологій фізичного виховання.

### Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1	2
<b>1. Змістова лінія «Базова рухова активність»</b>	
Виконує вправи на пересування (ходьба,	<b>Учень / учениця:</b> - <i>вправляється</i> у виконанні комплексів загальнорозвивальних та



<p>біг, стрибки, лазіння, плавання, ковзання) з предметами та без них, оцінює власне виконання рухових дій та виконання вправ іншими особами (за наявності відповідних умов)</p>	<p>спеціальних вправ за показом учителя / учительки та самостійно з використанням різних предметів та без них [4 ФІО 1-1.1-1];  - виконує різновиди ходьби, бігових вправ та бігу [4 ФІО 1-1.1-2];  - виконує стрибкові вправи [4 ФІО 1-1.1-3];  - долає смугу природних і штучних перешкод за допомогою лазіння й перелізання, стрибків та бігу, а також <i>добирає</i> найбільш зручний спосіб їх подолання [4 ФІО 1-1.1-4];  - виконує зручним способом різні види метань (на дальність та в ціль) [4 ФІО 1-1.1-5]</p>
<p>Розпізнає, добирає та виконує фізичні вправи для ранкової гімнастики, фізкультурної хвилинки та паузи; добирає відповідний інвентар для кожного виду спорту, розрізняє та виконує вправи з різних видів спорту для розвитку фізичних якостей</p>	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <p>- виконує різні види гімнастичних вправ та вправи дитячого фітнесу [4 ФІО 1-1.2-1];  - <i>аналізує</i> власні помилки у виконанні фізичних вправ та вправляється в їх усуненні [4 ФІО 1-1.2-2];  - <i>укладає</i> та <i>виконує</i> комплекси гімнастичних вправ, фізкультурної паузи та фізкультурної хвилинки для відновлення працездатності [4 ФІО 1-1.2-3];  - <i>поєднує</i> комплекси загальнорозвивальних вправ зі спеціальними та <i>застосовує</i> їх для розминки [4 ФІО 1-1.2-4];  - <i>розрізняє</i> різні фізичні якості людини і <i>доводить</i>, що рівень їх розвитку не може бути підставою для образ [4 ФІО 1-1.2-5]</p>
<p><b>Пропонований зміст</b></p>	
<p><b>Організаційні вправи:</b> різноманітні способи перешикування на місці та в русі для проведення комплексів загальнорозвивальних вправ.</p> <p><b>Загальнорозвивальні вправи:</b> з м'ячами, гімнастичними палицями, обручами, гантелями; вправи ранкової гігієнічної гімнастики та фізкультурної хвилинки з предметами та без них.</p> <p><b>Положення тіла у просторі:</b> вправи з різних вихідних положень: лежачи, сидячи; з виконанням упорів та у висах.</p> <p><b>Елементи акробатики:</b> перекид назад в упор, стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; “міст” із положення лежачи; комбінація із декількох акробатичних елементів (на вибір учителя/ вчительки);</p> <p><b>елементи рівноваги:</b> ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода), поєднана з перехресними поворотами, махами ногами, кроками польки з різними положеннями рук; комбінація із вправ на рівновагу.</p> <p><b>Лазіння:</b> по похилій гімнастичній лаві різними способами; лазіння по гімнастичній стінці різними способами та в різних напрямках; лазіння по гімнастичній стінці з переходом на похилу гімнастичну лаву і навпаки; лазіння по гімнастичній стінці з вантажем на голові; лазіння по горизонтальному та вертикальному канаті різними способами.</p> <p><b>Дитячий фітнес:</b> лого-аеробіка; звіро-аеробіка; фітбол-аеробіка; танцювальна аеробіка: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи.</p> <p><b>Ходьба:</b> по діагоналі, ходьба зі зміною частоти кроку; ходьба із прискоренням та уповільненням; ходьба зі зміною довжини кроку; ходьба зі зміною напрямку за звуковим сигналом; ходьба підвищеною та обмеженою опорою (гімнастична лава, низька колода) з різними способами пересунь (високим підніманням стегна, з переступанням предметів, приставним кроком правим і лівим боком, із присіданнями та поворотами переступанням з різними положеннями рук); ходьба по спіралі; ходьба зі зміною напрямку за зоровим сигналом.</p> <p><b>Біг:</b> “протиходом”, “змійкою”, по діагоналі; біг із різних вихідних положень, біг із подоланням перешкод, “човниковий” біг 4 x 9м, біг із зміною швидкості та напрямку за звуковим сигналом; біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою; біг по пересіченій місцевості; біг з подоланням перешкод вертикальних та горизонтальних; біг із зміною швидкості та напрямку за зоровим сигналом; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера.</p> <p><b>Вправи з малим м'ячем (тенісним або гумовим):</b> підкидання м'яча під час ходьби; із положення стоячи; кидки м'яча у стіну; з наступним його ловінням; перекидання м'яча; метання м'яча із-за спини через плече, стоячи на одному, двох колінах; метання м'яча із-за спини через плече на дальність з місця, у вертикальну ціль; метання м'яча в горизонтальну ціль; метання м'яча з різних вихідних положень.</p> <p><b>Стрибки зі скакалкою:</b> на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків.</p> <p><b>Стрибки у висоту</b> з прямого розбігу, зігнувши ноги; стрибки вгору поштовхом однієї та двох ніг з дістанням підвищених предметів; застрибування на м'які перешкоди; стрибки з розбігу</p>	

способом переступання; серійні вистрибування з упору присівши, перестрибування природних та штучних перешкод обраним способом.

Стрибки в довжину з місця, з розбігу, зігнувши ноги; стрибки у кроці, стрибки по купинах.

Стрибки у глибину: з висоти з м'яким приземленням на дві ступні; зіскок з гімнастичної лави.

### **Вправи для розвитку фізичних якостей:**

Сили – піднімання зігнутих і прямих ніг з вису та з положення лежачи на спині; згинання і розгинання рук з різних вихідних положень; підтягування у висі, лежачи на низькій перекладині; стрибки вгору з упору присівши; загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами, з гантелями; намотування мотузки з вантажем на кінці на горизонтально розташовану палицю; згинання та розгинання рук в упорі позаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів з різних вихідних положень; лазіння по гімнастичній стінці або підтягування на гімнастичній лаві з додатковим обтяженням; передачі набивного м'яча із різних вихідних положень; стрибки по розмітках у присіді.

Швидкості – прискорення; удари м'яча ногою об стіну; багаторазові кидки м'яча у стіну; біг із високим підніманням стегна у положенні упору; біг із високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг із різних вихідних положень; біг згори; прискорення за сигналом (виконання вправ у максимальному темпі).

Витривалості – рівномірний біг у повільному темпі; стрибки через скакалку до 2 хв.

Гнучкості – рухи руками, ногами та нахили тулуба з поступовим збільшенням амплітуди; вправи біля гімнастичної стінки: пружинні нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування з різних вихідних положень; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; одночасне відведення рук і ніг назад у положенні лежачи на спині; розтягування в парах; нахили тулуба назад з різних вихідних положень (із допомогою).

Координації – підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою; перекидання малого м'яча під піднятою ногою, перекидання через плече (під плечем) з однієї руки в другу; ловіння великого м'яча двома руками за спиною після підкидання вгору; пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; довільне подолання поодиноких перешкод; подолання смуги перешкод; вправи з асиметричними рухами руками і ногами; підкидання і ловіння м'яча після виконання різноманітних рухових дій (присідань, поворотів, перекидів, перекатів тощо).

### **Основи знань з фізичної культури**

Підбір вправ для розминки.

Поняття про види легкої атлетики та гімнастичного багатоборства.

Ознайомлення з різними видами інвентаря та обладнання на заняттях з фізичної культури.

Загальне уявлення про Олімпійські ігри. Значення досягнень відомих спортсменів на Олімпійських іграх та інших змаганнях для самовдосконалення.

## **2. Змістова лінія «Ігрова та змагальна діяльність учнів»**

<b>1</b>	<b>2</b>
Виконує рухові дії у рухливих іграх під час занять у школі та дозвілля	<b>Учень / учениця:</b> - грає у рухливі, народні ігри та бере участь в естафетах [4 ФІО 2-1.3-1]; - вигадує рухливі ігри для використання прогулянок, екскурсій, відпочинку, задовольняючи потребу в руховій та ігровій діяльності [4 ФІО 2-1.3-2]; - активно вболіває за результат команди, підбадьорює себе та однокласників [4 ФІО 2-1.3-3]; - співпереживає за результат команди та максимально себе виявляє під час гри [4 ФІО 2-1.3-4]
Ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей під час рухової діяльності	<b>Учень / учениця:</b> - розрізняє індивідуальні та командні види спорту, добирає необхідний спортивний інвентар [4 ФІО 2-3.1-1]; - добирає вправи, відповідні до індивідуальних та командних видів спорту [4 ФІО 2-3.1-2]; - виконує ведення, передачі, кидки та удари по м'ячу, відповідно до виду спорту [4 ФІО 2-3.1-3]; - бере участь в обговоренні та ухваленні спільних рішень на користь команди [4 ФІО 2-3.1-4]; - бере участь у спортивних іграх за спрощеними правилами [4 ФІО 2-3.1-5]
Дотримується правил чесної гри під час	<b>Учень / учениця:</b> - пояснює значення правил чесної гри для особистих та командних

<p>рухової діяльності; прагне вигравати, не засмучується через поразку і сприймає її гідно</p>	<p>досягнень [4 ФІО 2-3.3-1];  <i>- бере відповідальність</i> за результат команди під час естафет, ігор [4 ФІО 2-3.3-2];  <i>- розв'язує</i> конфлікти, якщо вони виникають під час проведення естафет чи спортивної гри [4 ФІО 2-3.3-3];  <i>- доводить</i> важливість співпраці, спілкування та взаємодії на прикладах досягнення спільних командних цілей [4 ФІО 2-3.3-4];  <i>- аналізує</i> свої сильні сторони й <i>обирає</i> відповідні ролі [4 ФІО 2-3.3-5];  <i>- дотримується</i> правил проведення рухливих ігор та естафет на уроках та під час самостійних занять [4 ФІО 2-3.3-6];  <i>- регулює</i> власні емоції під час естафет та рухливих ігор, розуміючи, що емоції – частина задоволення від рухової активності [4 ФІО 2-3.3-7];  <i>- співпереживає</i> за досягнення команди [4 ФІО 2-3.3-8];  - на прикладі життєписів відомих спортсменів <i>пояснює</i>, що їх веде до успіху і як долати невдачі [4 ФІО 2-3.3-9];  - пояснює символи та ідеали Олімпійського руху [4 ФІО 2-3.3-10]</p>
--	--

### Пропонований зміст

Рухливі ігри, народні ігри для активного відпочинку.

#### **Елементи спортивних ігор**

*Вправи з баскетбольним м'ячем:* тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча; ловіння м'яча; передачі м'яча в ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби; ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі; ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; кидки м'яча у кошик з близьких дистанцій, двобічна гра баскетбол за спрощеними правилами.

*Вправи з футбольними м'ячами – удари* внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль та горизонтальну ціль, ведення м'яча вивченими способами між стійок, з обведенням стійок; кидання м'яча в ноги партнерові/ партнерці з місця; ведення м'яча вивченими способами по прямій, по колу; удари вивченими способами на точність; двобічна гра у футбол за спрощеними правилами.

*Елементи гандболу – ловіння* м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці; кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою.

#### **Основи знань з фізичної культури**

Поняття про індивідуальні та командні види спорту та важливість дотримання правил чесної гри. Значення народних, рухливих ігор, забав, елементів народних свят та обрядів для формування особистої фізичної культури.

Символи та ідеали олімпійського руху, ознайомлення із життєвим шляхом відомих спортсменів.

### 3. Змістова лінія «Піклування про стан здоров'я та безпеку»

1	2
<p>Володіє елементами самоконтролю у процесі виконання фізичних вправ</p>	<p><b>Учень / учениця:</b>  <i>- аналізує</i> вплив фізичного навантаження на власний організм [4 ФІО 3-2.1-1];  <i>- добирає</i> із запропонованих засобів для розвитку фізичні якості ті, які на його / її думку є найбільш корисними [4 ФІО 3-2.1-2];  <i>- пояснює</i> значення різних видів загартовування для організму людини та виховання сили волі; <i>переконує</i> в позитивному впливі загартовування та фізичного навантаження на стан здоров'я [4 ФІО 3-2.1-3]</p>
<p>Регулює інтенсивність навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) відповідно до визначених завдань</p>	<p><b>Учень / учениця:</b>  <i>- застосовує</i> елементарні способи регулювання фізичного навантаження (швидкість, тривалість, послідовність виконання фізичних вправ) [4 ФІО 3-2.3-1];  <i>- регулює</i> фізичні навантаження під час занять у школі та самостійних занять [4 ФІО 3-2.3-2]</p>
<p>Аналізує вплив позитивних та негативних факторів на стан здоров'я людини; оцінює своє самопочуття</p>	<p><b>Учень / учениця:</b>  <i>- вимірює</i> пульс собі і друзям, аналізуючи вплив фізичних навантажень на організм [4 ФІО 3-2.2-1];  <i>- виконує</i> спеціальні вправи для формування правильної постави, запобігання плоскостопості, профілактики захворювань дихальної системи</p>



за частотою серцевих скорочень та частотою дихання	та органів зору [4 ФІО 3-2.2-2]
Дотримується правил безпеки під час рухової діяльності в закладі загальної середньої освіти та поза його межами, пояснює значення цих правил та їх наслідки	<p style="text-align: center;"><b>Учень / учениця:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <i>перевіряє</i> спеціальний інвентар та обладнання перед виконанням фізичних вправ [4 ФІО 3-3.2-1];</li> <li>- <i>пояснює</i> значення правил проведення гри для безпеки власної та інших [4 ФІО 3-3.2-2];</li> <li>- <i>дбає</i> про власну безпеку та безпеку однокласників під час фізкультурної діяльності [4 ФІО 3-3.2-3];</li> <li>- <i>застерігає</i> інших від небезпечної поведінки [4 ФІО 3-3.2-4];</li> <li>- <i>дотримується</i> санітарно-гігієнічних вимог у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності [4 ФІО 3-3.2-5]</li> </ul>
<p style="text-align: center;"><b>Пропонований зміст</b></p> <p><b><i>Загальнорозвивальні вправи:</i></b> вправи для м'язів ший: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок: згинання та розгинання рук, пружинні рухи, нахили з різних вихідних положень, для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки.</p> <p><b><i>Загальнорозвивальні вправи на формування постави:</i></b> вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, скакалкою, мішечками піску на голові під час ходьби; вправи біля гімнастичної стінки, вертикальної осі, біля дзеркала.</p> <p><b><i>Вправи для попередження плоскостопості:</i></b> ходьба, біг на пальцях, ходьба перекатами з п'яти на пальці, стрибки; ходьба по дрібних предметах, біг, піднімання на пальці, стрибки; ходьба по природному інвентарю (каштани, жолуді, горіхи, тощо).</p> <p><b><i>Вправи на релаксацію</i></b></p> <p><b><i>Дихальні вправи</i></b></p> <p><b><i>Вправи для профілактики захворювань органів зору.</i></b></p> <p><b>Основи знань з фізичної культури</b></p> <p>Елементарні способи регулювання фізичного навантаження.</p> <p>Самоконтроль за показниками частоти серцевих скорочень.</p> <p>Позитивні та негативні чинники, що впливають на стан здоров'я.</p> <p>Роль різних видів загартовування для власного здоров'я.</p> <p>Значення правил проведення гри для безпеки власної та інших.</p> <p>Санітарно-гігієнічні вимоги для проведення занять та спортивного одягу.</p>	

**ІНШІ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ**  
**(за типовою освітньою програмою НУШ 1,**  
**розробленою під керівництвом Савченко О.Я.)<sup>2</sup>**

**Мовно-літературна освітня галузь**

**Іноземна мова**

**Пояснювальна записка**

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

**Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти.** Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;
- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до

---

<sup>2</sup> Типова освітня програма НУШ 2, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., рекомендована МОНУ (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272)

поставлених завдань;

- адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

### **Функції іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти**

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

### **Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі**

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових

компетентностей як результату навчання.

	<b>Ключові компетентності</b>	<b>Компоненти</b>
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленевої діяльності;</li> <li>засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>гордість за Україну, її мову та культуру;</li> <li>розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов;</li> <li>готовність до міжкультурного діалогу.</li> </ul>
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.</li> </ul>
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.</li> </ul>
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж;</li> <li>створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами;</li> <li>спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;</li> <li>застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>готовність дотримуватись мережевого етикету.</li> </ul>
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її;</li> <li>організувати свій час і навчальний простір;</li> <li>оцінювати власні навчальні досягнення.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>впевненість у спілкуванні іноземною мовою;</li> <li>подолання власних мовних бар'єрів;</li> <li>наполегливість;</li> <li>внутрішня мотивація та впевненість в успіху.</li> </ul>
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій;</li> <li>комунікабельність та ініціативність;</li> <li>креативність.</li> </ul>

8	Соціальна та громадянська компетентності	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>• формулювати власну позицію;</li> <li>• співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>• толерантність у спілкуванні з іншими.</li> </ul>
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>• висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>• усвідомлення цінності культури для людини і суспільства;</li> <li>• повага до багатства і розмаїття культур.</li> </ul>
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> <li>• пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови.</li> </ul> Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> <li>• сприймання природи як цілісної системи;</li> <li>• готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища;</li> <li>• відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.</li> </ul>

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

### **Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі**

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища;

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та приймати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталій розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		
Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	

Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

### Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)

<b>Комунікативні види мовленнєвої діяльності</b>	<b>Комунікативні уміння</b>	<b>Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання</b>
		<b>3 – 4 класи</b>
		<b>A1</b>
<b>Рецептивні</b>	<b>Сприймання на слух</b>	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.
	<b>Зорове сприймання</b>	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.

Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
		Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.
Онлайн взаємодія		Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази.
		Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.

### Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

<b>A1</b>
Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.

### Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

<b>Лінгвістичний діапазон</b>	<b>A1</b>
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу. Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи.
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях.
Граматичний	Вживає обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу.



Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами.
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах.
	Відтворює звуки виучуваної мови під уважним керівництвом учителя.
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, пропонує правильну вимову).

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (Комунікативна компетентність)

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння		Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу
			A1
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.
			Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
		Розуміння розмови між іншими людьми	Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке.
			Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке.
		Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу.
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки.
			Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні.
			Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині).
		Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке.
		Аудіо-візуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні

<b>Рецептивні</b>	<b>Зорове сприймання</b>	В цілому	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби	
		Читання кореспонденції	Розуміє короткі прості повідомлення на листівках. Розуміє короткі, прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час.	
		Читання для орієнтування	Впізнає знайомі імена, слова і базові фрази з простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях.	
			Розуміє інформацію в путівниках по торгових центрах (наприклад, інформацію про розташування відділів) та вказівниках (наприклад, місцезнаходження ліфтів). Розуміє базову інформацію у готелі (наприклад, години подачі сніданку). Знаходить і розуміє просту, важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах.	
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій. Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками.	
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б).	
		Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами. Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту.	
				Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення. Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне. Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок.	
		Розуміє повсякденні вирази, вживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільне. Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо).		
<b>Інтеракційні</b>			Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання. Питає, як справи й вербально реагує на новини. Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне.	

		Цілеспрямована співпраця	<p>Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітке та повільне.</p> <p>Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо.</p>
		Отримання товарів та послуг	<p>Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника.</p> <p>Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно).</p> <p>Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу.</p>
		Обмін інформацією	<p>Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем.</p> <p>Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі).</p> <p>Визначає час, використовуючи такі фрази, як наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година.</p> <p>Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб.</p> <p>Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір.</p>
Інтеракційні	Писемна взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі.
		Листування	Пише за допомогою словника повідомлення й онлайн дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, вживаючи прості слова та формульні вирази.
			Пише короткі прості листівки.
		Пише короткі прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось.	
	Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю).	
		Залишає прості повідомлення/записки, наприклад, про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині).	
Онлайн	В цілому	Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн покупки та робить заявки під наглядом дорослих.	
	Онлайн спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн перекладача дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо.	
			Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн дописи, вбудовані посилання та медіа-об'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення.
		Цілеспрямована онлайн співпраця	Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail адреса чи номер телефону).
П р	Усне	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця.
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе.
			Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.
Тривалий монолог: надання інформації	Описує за допомогою простих слів, виразів та кліше предмет чи малюнок, показуючи його іншим, якщо має змогу заздалегідь підготуватися.		

		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
	<b>Писемне</b>	В цілому	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази. Пише прості фрази та речення.
		Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять. Описує кімнату дуже простими словами. Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір).

### Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)	
	1,5-2 хв	2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80-100	100-150
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4-5	5-6
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25-40	40-50

### Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно шляхом сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

### 3-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> </ul>
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната	
	умеблювання	<ul style="list-style-type: none"> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> <li>• розуміти інформаційні вказівники</li> </ul>
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

#### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns – plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

### 4-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	Місце проживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> </ul>
Помешкання	види помешкань умеблювання	

Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> </ul>
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

### Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
	'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

### Німецька мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

### 3-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
-----------------------------------	--------------------------------------	--------------------

Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> <li>• розуміти інформаційні вказівники</li> </ul>
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjektiv	Steigerungsstufen
Adverb	Adverbien heute, morgen, bald
Artikel	Nullartikel
Konjunktion	Konjunktion oder
Präposition	Präpositionen in, an, auf
Pronomen	Personalpronomen im Dativ Demonstrativpronomen dieser
Satz	Ergänzungsfrage (wo, wann)
Substantiv	Substantive im Dativ als feste Wendung (im Winter, am Montag, mit dem Bus...) Genitiv der Eigennamen
Verb	Verb mögen (möchte) Reflexivverben
Zahlwort	Numeral Ordinalzahlen

### 4-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	Місце проживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> </ul>
Помешкання	види помешкань умеблювання	

Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> </ul>
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країни виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Präposition	Präpositionen zu, aus, ohne, mit
Pronomen	Unpersönliches Pronomen es (es gibt) Unbestimmt-persönliches Pronomen man
Satz	Ergänzungsfrage (woher, wohin) Unbestimmt-persönliche man-Sätze
Substantiv	Substantive im Dativ
Verb	Perfekt der wichtigen Verben (fahren, gehen, essen, trinken...)

### Французька мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

### 3-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> <li>• подякувати</li> </ul>



Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	<ul style="list-style-type: none"> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> <li>• розуміти інформаційні вказівники</li> </ul>
Людина	зовнішність людини професії	
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	Les adjectifs possessifs et demonstratifs
Adverbe	Les adverbes de fréquence parfois, toujours, d'habitude, jamais Les adverbes de quantité un peu de, beaucoup de
Article	Les articles définis, indéfinis et partitifs
Conjonction	Les articulateurs ou, et
Nom	L'accord : le masculin et le féminin, le singulier et le pluriel
Préposition	La situation dans l'espace à, en, au Les prépositions de temps (avant, après), de lieu (dans, sur, sous, près de)
Pronom	Les pronoms toniques
Verbe	Le présent La négation ne...pas L'impératif Le conditionnel présent de politesse Je voudrais... L'interrogation : "qui", "où", "quand", "quel(le)", "combien", "comment", "est-ce que", "pourquoi"

### 4-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	Місце проживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> </ul>
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країни виучуваної мови	довкілля природні явища	

Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	<ul style="list-style-type: none"> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлюювати уподобання</li> </ul>
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

## Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adjectif	L'accord et la place des adjectifs
Adverbe	Les adverbes d'intensité trop, très
Article	L'article zéro: être + profession
Conjonction	et, ou ,alors, mais
Nom	L'accord: le masculin et le féminin, le singulier et le pluriel
Nombre	Les nombres cardinaux
Pronom	Les pronoms personnels (sujets, toniques) Les pronoms interrogatifs simples
Verbe	Le présent (les verbes modaux) Le présent progressif (être en train de) Le futur proche (je vais + infinitif...) Le passé composé avec avoir, avec, être, (quelques verbes) Le passé récent (je viens de + infinitif...)

## Іспанська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльність учителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад, Я, моя родина і друзі + Свята й традиції, Я, моя родина і друзі + Помешкання.

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкової школи ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому частина граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища у мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

## 3-ий клас

### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> </ul>
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	

Людина	зовнішність людини професії	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> <li>• розуміти інформаційні вказівники</li> </ul>
Помешкання	дім квартира моя кімната умеблювання	
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Adverbio	De lugar, de tiempo
Números	Los ordinales de 20 hasta 100, los cardinales de 1 hasta 10
Preposición	De lugar
Pronombres	Los demostrativos (este, esta, estos, estas)
Verbo	Los verbos regulares, reflexivos y algunos irregulares en Presente de Indicativo Los verbos regulares y algunos irregulares en Pretérito Perfecto Compuesto

### 4-ий клас

#### Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> <li>• привітатися</li> <li>• попрощатися</li> <li>• вибачитися</li> </ul>
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	<ul style="list-style-type: none"> <li>• подякувати</li> <li>• представити себе/когось;</li> <li>• називати/описувати когось/щось</li> <li>• ставити запитання і відповідати на них</li> <li>• розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди</li> <li>• вітати зі святом</li> <li>• виражати настрій</li> <li>• висловлювати уподобання</li> </ul>
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

### Мовний інвентар – граматики

Категорія	Структура
Números	Los ordinales de 100 hasta 10000
Perífrasis verbales	Hay que+inf., tener que+inf.
Preposición	De lugar, de tiempo

Pronombres	Los demostrativos (aquel, aquella, aquellos, aquellas, ese, esa, esos, esas)
Sustantivo	La concordancia con el adjetivo
Verbo	Los verbos irregulares en Presente de Indicativo Los verbos regulares e irregulares en Pretérito Perfecto Compuesto Los verbos regulares e algunos irregulares en Futuro Simple de Indicativo

**Природнича, громадянська та історична, соціальна та  
здоров'язбережувальна освітні галузі  
«Я досліджую світ»**

**Пояснювальна записка**

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

**Метою** навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві; між станом довкілля і діяльністю людини, вплив поведінки на здоров'я та безпеку, залежність результату роботи від докладених зусиль; аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають **змістові лінії**, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (людина – частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), стандарти поведінки в сім'ї, в школі, в громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми у процесі виконання соціальних ролей);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (Земля – спільний дім для всіх людей; толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; залежність стану довкілля від поведінки всіх людей);

«**Природа**» (різноманітність природи; методи дослідження природи; нежива і жива природа; зв'язки у природі; природа Землі; природа України).

«**Людина і природа**» (взаємозв'язки людини і природи; використання людиною природничих знань, матеріалів, виробів і технологій; відповідальна діяльність людини у природі; правила поведінки в природі; участь дітей в природоохоронній діяльності).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних

завдань дослідницького характеру, як от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить);

- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

### 3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Людина</b>	
<p><i>знає</i>, що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГЮ 2.2]</p> <p><i>розповідає</i> про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3], <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Організм людини. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички. Навички самообслуговування.</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок); [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3]</p> <p><i>пояснює</i>, як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду; [3 СЗО 3.2]</p> <p><i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини. Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.</p>
<p><i>виявляє інтерес</i> до своєї зовнішності, <i>розповідає</i> про себе, свої захоплення; <i>прагне</i> до акуратності <i>розпізнає</i> риси характеру і <i>дає</i> їм <i>оцінку</i>; [3 ГЮ 6.1]</p> <p><i>називає</i> риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими; [3 ГЮ 8.2]</p> <p><i>пояснює</i>, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГЮ 7.2]</p>	<p>Зовнішність людини. Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність). Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухважність, байдужість, нетовариськість). Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p>
<p><i>володіє прийомами</i> планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті; [3 СЗО 4.1]</p> <p><i>підтримує</i> порядок на робочому місці; [3 СЗО 1.1]</p> <p>виявляє пізнавальну активність на уроках; [3 СЗО 4.1]</p> <p><i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1]</p>	<p>Навчання як складова життєвого успіху. Уміння вчитися. Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи).</li> </ul>	

<b>Людина серед людей</b>	
<p><i>називає</i> правила поведінки у сім'ї, школі, громаді; [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1], [3 ГЮ 8.2]</p> <p><i>розуміє</i> почуття відповідальності перед родиною [3 ГЮ 6.2]</p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля у сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці. Турбота про тих, хто її потребує.</p>
<p><i>пропонує</i> вирішення посильних проблем школи, громади; [3 СЗО 2.1], [3 ГЮ 8.1]</p> <p><i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у збереженні традицій школи; [3 ГЮ 7.1]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи; [3 ГЮ 7.1]</p> <p><i>розуміє</i> переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на протипагу хитрошам, байдужості, жадібності, ліношам, безкультурності; [3 СЗО 1.4]</p> <p><i>вирішує</i> конфлікти мирним шляхом; [3 СЗО 4.4]</p> <p><i>дотримується</i> правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання у групах, у класі. Моральні норми.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, управління).</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї.</li> <li>• Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя)</li> </ul>	
<p><i>називає</i> об'єкти громадського простору своєї місцевості; [3 ГЮ 2.1]</p> <p><i>демонструє</i> ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності; [3 ГЮ 2.2]</p> <p><i>аргументує</i> неприпустимість порушення приватного простору; [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Приватний і громадський простір. Правила поведінки у громадських місцях.</p>
<p><i>бере участь</i> в обговоренні правил поведінки у громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці та ін., <i>аргументує</i> їх доцільність на прикладах [3 ГЮ 2.3]</p>	
<p><b>Практичні роботи</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді.</li> <li>• Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).</li> </ul>	
<b>Людина у суспільстві</b>	
<p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми; [3 ГЮ 7.1]</p> <p><i>має уявлення</i> про державну символіку України; свою приналежність до України; [3 ГЮ 8.3]</p> <p><i>ділиться з іншими інформацією</i> про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження); [3 ГЮ 6.2]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят; [3 ГЮ 3.1], [3 ГЮ 3.2]</p> <p><i>розпитує</i> старших і <i>збирає інформацію</i> про свій край, про минуле, історії назв; [3 ГЮ 2.1]</p>	<p>Людина – частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі. Залежність людей один від одного. Взаємодопомога. Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Стосунки людей у суспільстві. Україна – незалежна держава. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення. Права та обов'язки громадян. Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія. Праця людей різних професій. Знання й уміння необхідні для опанування цих професій.</p>

<p><i>володіє</i> навичками поведінки в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях; [3 СЗО 3.3]  <i>розуміє</i> сутність правопорушень як порушень прав інших людей; [3 ГЮ 6.2]  <i>міркує</i> на цю тему, <i>наводить приклади</i>; [3 ГЮ 4.1]  <i>обгрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює взаємозв'язки</i> у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); <i>передбачає</i> наслідки своїх вчинків; [3 СЗО 1.4]  <i>розповідає</i> про значення праці людей різних професій для країни; [3 ГЮ 4.2], [3 ГЮ 3.3]  <i>усвідомлює</i>: себе громадянином України;  <i>виявляє</i> патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави традицій і звичаїв твого краю [3 ГЮ 8.3]</p>	<p>Господарська діяльність людей твого краю.  Славетні українці.  Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів.  Права людини.  Взаємозв'язки між вчинком і наслідком.  Правопорушення як порушення прав інших.  Сучасні народні ремесла твого краю.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).</li> <li>• Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації правопорушень)</li> </ul>	
<p style="text-align: center;"><b>Людина і світ</b></p>	
<p><i>ає</i> уявлення про різноманітність народів у світі; <i>наводить приклади</i> звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн; <i>виявляє</i> інтерес і повагу до різних культур [3 ГЮ 7.1]</p>	<p>Земля – спільний дім для всіх людей.  Україна на карті світу.  Україна – європейська держава.  Різнманітність народів у світі.  Співробітництво країн у питанні збереження природи, обміну культурою, товарами, безпечного життя, запобігання стихіям.  Винаходи людства.  Славетні українці, їхній внесок у світову науку, культуру, спорт</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).</b>  Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).  <b>Проект</b> «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.</p>	
<p style="text-align: center;"><b>Природа</b></p>	
<p><i>наводить приклади</i> тіл і явищ природи; [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 1.5]  <i>розрізняє і називає</i> тіла неживої і живої природи; тіла природи і ті, що створила людина; [3 ПРО 1.2]  <i>складає перелік</i> тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень; [3 ПРО 2.1]  <i>виявляє</i> у природному оточенні тіла неживої і живої природи, <i>встановлює зв'язки</i> між ними;  <i>описує</i> явища природи, <i>висловлює</i> своє враження від них; [3 ПРО 1.5]  <i>розповідає про</i> явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати [3 ПРО 1.2]</p>	<p>Природа – частина навколишнього світу.  Поняття про тіла та явища природи.  Нежива і жива природа, зв'язки між ними.  Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).</p>
<p><i>Називає</i> джерела інформації про природу; [3 ПРО 2.1]  <i>розрізняє і використовує</i> обладнання для дослідження природи; [3 ПРО 1.4]  <i>співвідносить</i> органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, отриманою з їх допомогою; [3 ПРО 2.1]  <i>пояснює</i> необхідність вивчення природи; [3 ПРО 3.3]</p>	<p>Дослідження природи.  Значення дослідження природи.  Джерела інформації про природу.  Способи представлення інформації про природу.  Дослідження як джерело знань про природу.  Спостереження, вимірювання, експеримент.</p>



<p><i>здійснює пошук та аналіз інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>визначає головне в інформації природничого змісту, висловлює враження щодо неї;</i></p> <p><i>презентує інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо; [3 ПРО 2.2]</i></p> <p><i>проводить спостереження тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, фіксує результати, презентує їх; [3 ПРО 1.4]</i></p> <p><i>ставить і відповідає на запитання щодо дослідження тіла/явища природи; [3 ПРО 1.2]</i></p> <p><i>аналізує основні кроки дослідження, передбачені планом, пропонує власні ідеї; [3 ПРО 1.3]</i></p> <p><i>формулює припущення і перевіряє їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом; [3 ПРО 1.2]</i></p> <p><i>визначає самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо); [3 ПРО 1.3]</i></p> <p><i>виконує самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією (об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем); [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>обговорює у парі/групі і презентує результати дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші); [3 ПРО 1.4]</i></p>	<p>Обладнання для вивчення природи.</p> <p>Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку.</p> <p>Аналіз проведеного дослідження.</p> <p>Моделювання у вивченні природи.</p>
<p><i>формулює з допомогою вчителя висновок за результатами виконання дослідження;</i></p> <p><i>аналізує виконання дослідження, виявляє помилки, пропонує способи їх виправлення, називає чинники успіху; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>робить висновок: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у результаті проведення досліджень; [3 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення [3 ГІО 2.2]</i></p>	
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.)</li> <li>• Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель)</li> <li>• Вправлення у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи</li> <li>• Вправлення у складанні плану спостереження/експерименту.</li> <li>• Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель)</li> <li>• Ведення «Щоденника спостережень за природою»</li> <li>• Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель)</li> <li>• Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо).</li> </ul>	

<p><i>наводить приклади</i> речовин; [3 ПРО 1.1]  <i>виявляє</i> у своєму оточенні тіла неживої природи і <i>класифікує</i> їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо); [3 ПРО 4.3]  <i>досліджує</i> глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і <i>робить висновок</i> про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші); [3 ПРО 1.4]  <i>порівнює</i> тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей; [3 ПРО 1.5]  <i>досліджує</i> за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю); [3 ПРО 1.3]  <i>застосовує знання</i> про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин; [3 ПРО 1.6]</p>	<p>Нежива природа.</p> <p>Різноманітність тіл неживої природи.</p> <p>Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря).</p> <p>Уявлення про речовини.</p> <p>Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя).</li> <li>• Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя)</li> </ul> <p>Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)</p>	
<p><i>наводить</i> приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання; [3 ПРО 1.1]  <i>розпізнає і називає</i> гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях; <i>складає розповідь</i> про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини; [3 ПРО 1.5]  <i>пояснює</i> значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини; [3 ПРО 3.3]  необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом; [3 ПРО 3.4]</p>	<p>Вода у природі.</p> <p>Різноманітність водойм.</p> <p>Три стани води.</p> <p>Колообіг води у природі.</p> <p>Очищення води.</p> <p>Властивості повітря.</p> <p>Гірські породи, їхні властивості.</p> <p>Корисні копалини: види, використання і охорона.</p> <p>Ґрунт. Склад і утворення ґрунту.</p> <p>Догляд за ґрунтом.</p> <p>Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини.</p> <p>Охорона води, повітря, ґрунтів.</p>
<p><i>описує</i> способи очищення води і <i>практикує</i> деякі з них (відстоювання, фільтрування); [3 ПРО 1.3]  <i>досліджує</i> у парі/у групі властивості повітря; властивості ґрунту, гірських порід, складає колекції; [3 ПРО 4.3], [3 ПГО 7.2]  <i>ділиться інформацією</i> з іншими щодо вживання достатньої кількості води щодоби, користі прогулянок на свіжому повітрі; [3 ПРО 2.2]  <i>моделює</i> кругообіг води у природі; [3 ПРО 1.4]  <i>застосовує знання</i> для економного використання води у побуті; [3 ПРО 3.4]  <i>виявляє шану</i> до традицій українського народу у ставленні до води, повітря, ґрунту [3 ПГО 1.3]</p>	
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Способи очищення води.</li> <li>• Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря.</li> <li>• Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами.</li> <li>• Порівняння властивостей гірських порід (за вибором учнів/вчителя).</li> <li>• Дослідження складу і властивостей ґрунту.</li> </ul>	

<p><i>ає уявлення про організми – тіла живої природи: рослини, тварини, гриби; [3 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>називає ознаки рослин і тварин, органи рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних організмів (рослин, тварин, людини); природні угруповання; заходи охорони рослин і тварин; [3 ПРО 1.1]</i></p> <p><i>наводить приклади рослин і тварин Червоної книги України, пояснює необхідність їх охорони; [3 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>розуміє значення води, повітря, світла, тепла для організмів;</i></p> <p><i>описує поведінку тварин на основі власних спостережень та інформації, отриманої з додаткових джерел; [3 ПРО 1.4] [3 ПРО 1.5], [3 ПРО 1.6], [3 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>розпізнає і називає рослини, тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники); [3 ПРО 4.3]</i></p> <p><i>порівнює і класифікує рослини, тварин за певними ознаками; [3 ПРО 4.3]</i></p> <p><i>співвідносить рослини і тварин (на зображеннях, у колекціях тощо) з умовами їх існування; [3 ПРО 1.5]</i></p> <p><i>моделює взаємозв'язки між рослинами і тваринами, організмами і навколишнім середовищем; [3 ПРО 3.2]</i></p> <p><i>спостерігає та описує розвиток рослин, які вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона); поведінку тварин; [3 ПРО 1.4]</i></p> <p><i>доглядає за рослиною (-ами)/твариною(-ами) і ділиться своїм досвідом з іншими; [3 ПРО 4.4]</i></p> <p><i>робить висновок про зв'язки організмів між собою і з неживою природою, виявляє емоційно-ціннісне ставлення до представників живої природи, піклується про них [3 ПРО 3.1], [3 ПРО 2.2]</i></p>	<p>Жива природа.</p> <p>Організми – тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби. Середовища існування організмів. Органи рослин і тварин. Різноманітність рослин. Розмноження і розвиток рослин. Загальне уявлення про основні групи тварин: комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Дихання, живлення, рух, розмноження тварин. Поведінка тварин. Умови, необхідні для життя рослин і тварин. Догляд за рослинами і тваринами. Гриби. Роль рослин, тварин, грибів, природних угруповань у природі й житті людини. Природні угруповання: ліс, лука, річка, море. Різноманітність організмів в угрупованнях, зв'язки між ними і з неживою природою. Охорона рослинного і тваринного світу. Червона книга.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Виявлення пристосування рослин до певних умов існування.</li> <li>• Виявлення пристосування тварин до способу життя.</li> <li>• Розмноження рослин частинами їхнього тіла.</li> <li>• Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона)</li> <li>• Дослідження умов росту рослин.</li> <li>• Спостереження за поведінкою тварин.</li> </ul> <p>Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування</p>	
<p align="center"><b>Людина і природа</b></p>	
<p><i>аводить приклади матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, аналізує їх вплив на життя людини і природу; [3 ПРО 3.3]</i></p> <p><i>дізнається з різних джерел про професії, пов'язані з діяльністю людини у природі; [3 ПРО 2.1]</i></p> <p><i>обговорює використання людиною енергії води і повітря; [3 ПРО 3.4]</i></p> <p><i>характеризує способи збереження й охорони природи на планеті; [3 ПРО 3.4]</i></p> <p><i>висловлює і аргументує свою позицію щодо зв'язків людини і природи; [3 ПРО 3.2]</i></p> <p><i>ідентифікує вивчені матеріали у виробках; [3 ПРО 1.1]</i></p>	<p>Взаємозв'язки людини і природи.</p> <p>Людина – частина природи Роль природи у житті людини. Умови, необхідні для життя людини. Вплив людини на природу. Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі. Властивості і використання матеріалів. Поняття про техніку і технології. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини. Правила поведінки у природі. Ощадливе використання ресурсів.</p>

<p><i>досліджує</i> властивості матеріалів; [3 ПРО 1.4]  <i>долучається</i> до природоохоронних заходів і <i>ділиться інформацією</i> про них з іншими; [3 ПРО 2.2], [3 ПРО 3.4]  <i>пропонує</i> способи повторного використання речей, економного використання води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі; [3 ПРО 4.4]  <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо); [3 ПРО 3.2]  <i>оцінює</i> власну поведінку і поведінку інших людей у природі; [3 ПРО 4.4]  <i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; [3 ПРО 2.1], [3 ГЮ 2.2]</p>	<p>Охорона природи.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них</li> <li>• Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/вчителя)</li> <li>• Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості).</li> <li>• Складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії у побуті.</li> <li>• Повторне використання матеріалів і речей у побуті.</li> </ul> <p>Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі).</p>	

#### 4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Людина</b>	
<p><i>має уявлення про</i> неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер); [4 ПРО 1.1]</p>	<p>Неповторність кожної людини.  Життя людини – найвища цінність.  Благодійність як прояв добра і співчуття.</p>
<p><i>аргументує</i> неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим; [4 СЗО 1.1]  <i>пояснює</i> можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні; [4 ПРО 1.6]  <i>пояснює</i>, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довкіллі [4 СЗО 2.1]</p>	<p>Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>
<b>Людина серед людей</b>	
<p><i>має уявлення про</i> культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці; [4 ГЮ 7.1]  <i>наводить приклади</i> такої поведінки, де виявляються ці риси; [4 ГЮ 8.1]  <i>розуміє</i> значення добрих взаємин, їх перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності; [4 ГЮ 6.1]  <i>вирішує</i> конфліктні ситуації мирним шляхом; [4 ГЮ 6.2]  <i>пояснює</i> необхідність виробляти в собі такі риси; [4 СЗО 8.1]  <i>вживає</i> доречно слова етикету; [4 СЗО 1.4]  <i>встановлює</i> зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї,</p>	<p>Роль спілкування в житті людини.  Культура поведінки.  Обговорення різноманітних ситуацій.  Правила поведінки в громадських місцях, вдома.  Уникнення конфліктів з іншими людьми.  Моральні норми.</p>

бібліотеці, тощо); [4 ГІО 2.3], [4 СЗО 2.4] уміє поводитися в гостях; <i>знає</i> правила гостинності; [4 СЗО 4.4]	
<b>Людина в суспільстві</b>	
<p><i>має уявлення про</i> права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту; [4 ГІО 6.2]</p> <p><i>знає</i> зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів; [4 ГІО 8.3]</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання символіки інших держав; [4 ГІО 3.1]</p> <p><i>має уявлення і виявляє практично турботу</i> про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину; [4 ГІО 1.3]</p> <p><i>цікавиться</i> історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію</p> <p><i>наводить та оцінює</i> приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, <i>знає</i> про можливі правопорушення серед дітей; [4 ГІО 6.2]</p> <p><i>наводить приклади</i>, відповідальності за скоєні правопорушення;</p> <p><i>розмірковує</i>, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима [4 ГІО 8.1]</p>	<p>Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками.</p> <p>Основні символи держави.</p> <p>Символи інших країн. Народні символи.</p> <p>Турбота кожного про оточення, про довкілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю.</p> <p>Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння.</p> <p>Моделювання різних соціальних ролей (учень – учитель – директор школи – продавець – екскурсовод – водій – міліціонер)</p> <p>Розкриття взаємозв'язків між людьми у процесі виконання соціальних ролей (продавець - покупець, лікар – пацієнт, пішохід – водій)</p> <p>Гроші; планування бюджету. Правила заощадження.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b> Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир» та інші на вибір</p>	
<b>Людина і світ</b>	
<p><i>має уявлення про</i> Землю як спільний дім для всіх людей, та необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів;</p> <p><i>виявляє інтерес і повагу</i> до різних культур і звичаїв; [4 ГІО 3.1]</p> <p><i>наводить приклади</i> співробітництва України з іншими країнами щодо проблем охорони природи, енергозбереження, безпечного життя, запобігання стихіям; <i>цікавиться</i> іншими країнами, країнами-сусідами; [4 ГІО 3.2]</p> <p><i>виявляє</i> патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях [4 ГІО 4.2]</p>	<p>Земля – спільний дім для всіх людей.</p> <p>Уявні подорожі в інші країни (проект).</p> <p>Найближчі сусіди України.</p> <p>Співробітництво людей у питаннях збереження природи і життя.</p> <p>Внесок кожної людини у збереження різних культур і природних багатств.</p> <p>Внесок українців у винаходи людства, інші досягнення.</p>
<b>Природа</b>	
<p><i>має уявлення про</i> Всесвіт і Сонячну систему; значення різних видів карт; [4 ПРО 1.1]</p> <p><i>називає</i> способи орієнтування на місцевості; назви материків, океанів; правила поведінки під час землетрусів, повені; [4 ПРО 1.1]</p> <p><i>наводить приклади</i> небесних тіл, водойм своєї місцевості та їхні назви;</p> <p><i>розпізнає</i>: рівнини, гори, пагорби, яри;</p> <p><i>пояснює</i>, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі (зміни дня і ночі; нерівномірне нагрівання земної поверхні; колообіг води; сезонні зміни у природі); значення плану місцевості і карти; значення прогнозу погоди для людей і розповідає про його використання у власному житті;</p> <p><i>спостерігає і фіксує зміни</i> елементів погоди (температуру повітря, вітру, хмарності, опадів); [4 ПРО 1.4]</p> <p><i>розповідає</i> про вплив Сонця і Місяця на нашу планету, про різноманітність природи материків, мешканців океанів; [4</p>	<p>Планета Земля – наш дім у Всесвіті.</p> <p>Уявлення про Всесвіт, Сонячну систему.</p> <p>Небесні тіла: зорі, планети.</p> <p>Сонце – джерело світла і тепла на Землі.</p> <p>Земля – планета Сонячної системи.</p> <p>Місяць – природний супутник Землі.</p> <p>Вплив Сонця і Місяця на Землю.</p> <p>Форма і рухи Землі.</p> <p>Наслідки обертання і руху Землі.</p> <p>Природні зони Землі.</p> <p>Пристосування рослин і тварин до умов існування в різних природних зонах.</p> <p>Погода. Прогноз погоди.</p> <p>Способи зображення поверхні Землі: глобус, план, карта.</p>

<p>ПРО 2.1] знаходить і показує на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; [4 ПРО 2.2] дізнається з різних джерел про методи передбачення погоди, народні прикмети про зміну погоди; [4 ПРО 2.1] орієнтується на місцевості за допомогою компасу, Сонця і місцевих ознак; [4 ПРО 1.5] проводить спостереження за погодою, сезонними змінами у природі своєї місцевості; [4 ПРО 1.2] визначає сторони горизонту по компасу; моделює Сонячну систему, сузір'я, зміни земної поверхні, обертання Землі; [4 ПРО 1.4] застосовує знання для спостереження за погодою, складання плану приміщення, орієнтування на місцевості, робить висновки про різноманітність і цілісність природи Землі [4 ПРО 1.4]</p>	<p>Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Форми земної поверхні. Зміни земної поверхні: різновиди, причини і наслідки. Землетруси, виверження вулканів, робота вітру. Материки та океани, їхні назви і розташування на карті. Особливості природи материків і океанів. Різноманітність і цілісність природи Землі.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Моделювання Сонячної системи</li> <li>• Моделювання форм земної поверхні, їх змін</li> <li>• Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця.</li> <li>• Складання плану кімнати, пришкольньої ділянки.</li> <li>• Позначення на контурній карті материків і океанів</li> </ul>	
<p>показує на карті України і називає місцевість свого проживання,</p>	<p>Природа України.  Україна на карті світу.</p>
<p>азиває природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і пояснює їх значення для громадян нашої держави; [4 ПРО 1.3] наводить приклади і описує природні угруповання своєї місцевості за планом (назва угруповання, рослини і тварини угруповання, зв'язки між ними, значення угруповання для людини); [4 ПРО 1.5] розпізнає і називає рослини, тварин, гриби своєї місцевості (по 3-4 представники), моделює зв'язки між ними; [4 ПРО 4.3] розповідає про найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості; [4 ПРО 2.2] характеризує значення 2-3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; природну зону України за планом; мешканців природного угруповання, їхні зв'язки між собою і неживою природою; [4 ПРО 3.1] пояснює залежність між умовами природної зони та її мешканцями, особливостями праці і побуту людей, які в ній проживають; [4 ПРО 3.3] спостерігає сезонні явища у природі своєї місцевості, характеризує зміни в неживій і живій природі та в діяльності людей, які при цьому відбуваються; [4 ПРО 2.2] аналізує зв'язки в природних угрупованнях (організмів між собою, організмів із неживою природою); [4 ПРО 3.1] традиції, що відображують ставлення українців до природи; [4 ГЮ 3.2] складає ланцюги живлення; [4 ПРО 2.2] діє у довкіллі, не завдаючи шкоди природі; [4 ПРО 3.2] висловлює судження щодо різноманітності і цінності</p>	<p>Найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості. Природні ресурси України, їх різноманітність і значення. Природні зони України. Характеристика природної зони: природні умови, рослинний і тваринний світ, особливості праці і побуту людей. Вплив діяльності людини на природу. Сезонні зміни у природі України. Природні угруповання. Народні традиції, що відображують ставлення українців до природи. Охорона природи в Україні.</p>

<p>природи України; [4 ПРО 4.1], [4 ГО 2.2] <i>усвідомлює</i> відповідальність за стан природи у місцевій громаді; [4 ПРО 3.4], [4 ПРО 4.4] <i>виявляє повагу</i> до досвіду українського народу у збереженні природи [4 ГО 5.1]</p>	
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Наш край на глобусі і карті</li> <li>• Складання характеристики природного угруповання своєї місцевості.</li> <li>• Вивчення умов існування рослин і тварин своєї місцевості.</li> <li>• Моделювання зв'язків в природному угрупованні</li> <li>• Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи</li> </ul>	
<p style="text-align: center;"><b>Людина і природа</b></p>	
<p><i>наводить приклади</i> використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них; місцевих виробництв; [4 ГО 2.2] <i>має уявлення</i> про машини і механізми (транспортні засоби, побутові прилади тощо); [4 ПРО 2.1] <i>пояснює</i>, як властивості матеріалів зумовлюють їх використання; [4 ПРО 3.3] <i>спостерігає</i> за роботою машин, побутових приладів; [4 ПРО 1.4] <i>дотримується основних правил</i> безпечного користування електроенергією, побутовими</p>	<p>Взаємозв'язки між людиною, природою і рукотворним світом.</p> <p>Значення природничо-наукових знань для людини. Рукотворний світ – світ, створений працею людини. Використання знань про природу, техніки і технологій людьми різних професій. Властивості і використання матеріалів у різних сферах діяльності людини</p>
<p>пристроями і приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін); [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5], <i>розповідає</i> про вирощування рослин, догляд за свійськими тваринами; про винаходи людства і професії, пов'язані з пізнанням природи, її використанням і збереженням (фізик, шахтар, інженер, природозахисник та інші); [4 ПРО 1.5] <i>здійснює</i> пошук інформації про розвиток техніки і технологій, <i>обговорює</i> безпечне й доцільне використання знань про природу, матеріали, технології; [4 ПРО 2.1] <i>моделює самостійно/у групі</i> зв'язки «природа – людина», «природа-рукотворний світ», «людина – рукотворний світ» і <i>складає розповідь</i> за створеною моделлю; [4 ПРО 1.4]</p>	<p>(будівництві, виробництві паперу та енергії, продуктів харчування, побутових приладів тощо). Машини і механізми. Безпечне поводження з машинами і механізмами у повсякденному житті. Продукція місцевого виробництва і ресурси для її виготовлення. Рослинництво. Тваринництво. Винаходи людства. Ідеї природи, які людина застосовує у своїй діяльності.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Складання колекції виробів, виготовлених з певного матеріалу.</li> <li>• Дослідження властивостей матеріалів (металів, тканини, скла, деревини та ін.) і складання пропозицій щодо їх використання.</li> <li>• Спостереження роботи машин і механізмів (за моделями, під час реальних чи віртуальних екскурсій).</li> <li>• Моделювання зв'язків між людиною, природою і рукотворним світом.</li> </ul>	
<p><i>називає</i> екологічні проблеми планети; джерела забруднення природи; [4 ПРО 1.1] <i>наводить приклади</i> природоохоронних заходів; природоохоронних територій; <i>пояснює</i> наслідки забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів та іншої небезпеки, що спричинює діяльністю людини; [4 ПРО 1.5] <i>виявляє самостійно/у групі</i> факти забруднення довкілля, <i>пропонує</i> і <i>обґрунтовує</i> власні ідеї щодо способів зменшення негативного впливу людини на</p>	<p>Вплив діяльності людини на природу.</p> <p>Негативний вплив людини на природу. Екологічні проблеми планети. Забруднення довкілля: джерела і способи запобігання (будівництво очисних споруд, зменшення кількості побутового сміття, сміттєпереробні заводи та ін). Діяльність людини, що допомагає збереженню природи. Ощадливе використання ресурсів.</p>

<p>природу і відповідально діє задля цього; [4 ПРО 3.4], [4 СЗО 4.5],  <i>двінається</i> про екологічні проблеми від інших людей, із ЗМІ та інших джерел, <i>аналізує</i> цю інформацію, <i>обговорює</i> способи її вирішення; [4 ПРО 2.2]  <i>аналізує та оцінює</i> свій внесок у збереження довкілля; ситуації повсякденного життя, пов'язані з використанням води, електроенергії, тепла; [4 ПРО 4.4], [4 ГІО 8.2],  <i>долучається</i> до організації і проведення природоохоронних заходів; [4 ПРО 4.1],  <i>відповідально ставить</i>ся до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди [4 СЗО 4.5]</p>	<p>Природоохоронні заходи.  Створення природоохоронних територій.  Правила поведінки у природі.  Захист і збереження природи – справа кожного громадянина.</p>
<p><b>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі (в ігрових і навчальних ситуаціях).</li> <li>• Дослідження способів заощадження води (вдома, у школі).</li> <li>• Дослідження способів заощадження електроенергії (вдома, у школі).</li> <li>• Дослідження повсякденних звичок, що допоможуть зменшити кількість побутового сміття (відходів).</li> <li>• Розроблення плану природоохоронного заходу.</li> </ul>	

## Технологічна освітня галузь

### Дизайн і технології

#### Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

**Мета** – цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за **змістовими лініями**, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями у партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про



виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проєктно-технологічної діяльності.

Змістова лінія **«Середовище проєктування»** спрямована на розвиток аналітичного, просторового та творчого мислення, уміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем, продукування ідей, вибору соціально і особистісно значущих об'єктів проєктування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їх властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу.

Змістова лінія **«Середовище техніки і технологій»** передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги; навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями; умінь поетапного виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій, раціональної обробки різних матеріалів. Змістова лінія **«Середовище соціалізації»** спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проєктно-технологічної діяльності; розвиток здатності презентувати освітні результати, обговорювати їх з іншими, ефективно використовувати створені вироби; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності; виконання трудових дій у побуті, розвиток прагнення якісно і безпечно облаштовувати свій життєвий простір.

Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми, реалізовувати інтегративні та творчі можливості проєктно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи.

Інтегрований курс **«Дизайн і технології»** може цілісно реалізовувати завдання технологічної та інформатичної галузей. У такому разі, на його вивчення надається 70 навчальних годин на рік (2 н. г. на тиждень). Цифрові пристрої та комп'ютерні технології використовуються на різних етапах навчання, під час документування й оцінювання процесу створення виробу та його результатів.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів проєктно-технологічної діяльності вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу – індивідуально, в парі або в групі, оцінювання і презентація освітніх результатів. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних норм.

### 3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
<b>Інформаційно-комунікаційне середовище</b>	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>вибирає і аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макету; [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4]</p> <p><i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>визначає</i> кольорову гамму та особливості побудови й розташування орнаментів на взірцях декоративно-ужиткового мистецтва; [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>впорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні); [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, Інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо); [3 ТЕО 1.4; 2.2]</p> <p><i>розробляє</i> або <i>добудовує</i> орнамент з самостійно вибраних матеріалів; [3 ТЕО 1.4; 2.1]</p> <p><i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально; [3 ТЕО 1.3]</p> <p><i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення; [3 ТЕО 1.3]</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дрід, пластилін, фольга тощо). Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження</p>
<p><i>виготовляє</i> виріб з тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних; [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2]</p> <p><i>розрізняє</i> та <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби та бажанням; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>(тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби з тканих і нетканих матеріалів</p> <p>Креслярські інструменти та лінії. Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>
<b>Середовище проєктування</b>	
<p><i>досліджує</i> проблеми та потреби у створенні виробів; [3 ТЕО 1.1; 4.1]</p> <p><i>вибирає</i> об'єкт проєктування і виготовлення із низки запропонованих або власних ідей; [3 ТЕО 1.1]</p> <p><i>розробляє</i> план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу; [3 ТЕО 1.1]</p> <p><i>аналізує</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналогі) для продукування нових ідей; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>розрізняє і використовує</i> формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновага, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки; [3 ТЕО 1.4]</p> <p><i>виконує</i> завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнку, ескізу, макету), зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.2; 1.4]</p> <p><i>застосовує</i> творчі методи проєктування – переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки); [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення. Комунікативна взаємодія.</p> <p>Дизайнерське проєктування – моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних й асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат.</p>

<p><i>описує</i> модель спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.2; 1.4]  <i>добирає</i> матеріал для виготовлення спроектованого виробу; [3 ТЕО 1.3]  <i>розраховує</i> орієнтовні витрати на виготовлення виробу; [3 ТЕО 3.1]  <i>планує</i> послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Технологічна послідовність виготовлення виробу</p>
<b>Середовище техніки і технологій</b>	
<p><i>розрізняє</i> види ручних та механічних інструментів і пристосувань; [3 ТЕО 2.1]  <i>працює</i> з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [3 ТЕО 2.1; 4.3]  <i>організовує</i> робоче місце; [3 ТЕО 4.2]  <i>виготовляє</i> поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з по-окремим розподілом частин роботи; [3 ТЕО 2.2]  <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [3 ТЕО 2.1]  <i>обробляє</i> деталі виробу за потреби; [3 ТЕО 2.1]  <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [3 ТЕО 2.1]  <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу за потреби; [3 ТЕО 2.2]  <i>виготовляє</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка,</p>	<p>Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями.  Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання.  Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо)</p>
<p>плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо); [3 ТЕО 2.2]  <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні; [3 ТЕО 3.1; 3.2]  <i>аналізує</i> свої помилки, по-можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]</p>	<p>Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки</p>
<b>Середовище соціалізації</b>	
<p><i>обговорює</i> корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів; [3 ТЕО 1.5]  <i>готує</i> презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв; [3 ТЕО 1.5]  <i>презентує</i> результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності; [3 ТЕО 1.5]  <i>виявляє повагу</i> до авторства власних робіт та інших осіб; [3 ТЕО 1.5]  <i>оцінює</i> свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі; [3 ТЕО 1.5]  <i>долучається</i> спільно з рідними та друзями до добровільної діяльності в групах із власноруч створеними виробами; [3 ТЕО 2.2; 4.1]  <i>дотримується</i> правил спільної роботи в групі; [3 ТЕО 1.5; 1.4]  <i>обґрунтовує</i> потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища; [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2]  <i>виявляє</i> толерантність, милосердя, повагу до інших; [3 ТЕО 1.1; 1.5]  <i>розрізняє</i> професії за сферами життєдіяльності; [3 ТЕО 1.1; 2.1]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту.  Презентація досягнень з використанням різних форм.</p> <p>Діяльність в групах та середовищі. Добровільна діяльність для задоволення потреб оточуючих та навколишнього середовища.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Побутове самообслуговування. Догляд</p>

<p><i>пояснює</i> правила догляду за взуттям; [3 ТЕО 4.1]  <i>уміє</i> правильно складати одяг, розвішувати його на плічках; [3 ТЕО 4.1]  <i>лагодить</i> нескладні пошкодження предметів побуту за потреби; [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]  <i>вирощує</i> кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб; [3 ТЕО 4.1]  <i>аналізує</i> послідовність приготування різних видів бутербродів та їх користь для здоров'я; [3 ТЕО 4.1]  <i>складає</i> серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]</p>	<p>за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами</p>
--	---

#### 4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
<b>Інформаційно-комунікаційне середовище</b>	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо); [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]  <i>досліджує</i> історію розвитку техніки; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]  <i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої; [4 ТЕО 2.1]  <i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макету об'єкта техніки; [4 ТЕО 1.3]  <i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2]</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового</p>
<p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел; [4 ТЕО 1.4; 2.2]  <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.5]  <i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]  <i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів; [4 ТЕО 1.3]  <i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їх ознаками і властивостями; [4 ТЕО 1.3]  <i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо; [4 ТЕО 1.4]  <i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів; [4 ТЕО 3.2]  <i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта – макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель тощо), будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]  <i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії у побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо; [4 ТЕО 1.2; 1.4]  <i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]</p>	<p>мистецтва. Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Макетування. Конструктори, навчальні набори (із дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>
<b>Середовище проєктування</b>	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]  <i>продукує</i> ідеї для вирішення виявленої проблеми; [4 ТЕО 1.1]  <i>формулює</i> мету своєї діяльності; [4 ТЕО 1.1]  <i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування; [4 ТЕО 1.1]  <i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування; [4 ТЕО 1.1]  <i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі; [4 ТЕО 1.1]  <i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу;</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування.</p> <p>Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.</p> <p>Дизайн-проєктування – моделювання та конструювання.</p>

<p>[4 ТЕО 1.1]  <i>аналізує</i> моделі, подібні обраному об'єкту проектування (моделі-аналоги); [4 ТЕО 1.4]  <i>продукує</i> і <i>формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проектування; [4 ТЕО 1.4]  <i>визначає</i> і <i>використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні); [4 ТЕО 1.2; 1.4]  <i>класифікує</i> і <i>використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість; [4 ТЕО 1.4]  <i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; комбінує, переставляє, замінює, оформляє, удосконалює дизайн і конструкцію виробу; [4 ТЕО 1.4]  <i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, в макеті або в цифровому вигляді; [4 ТЕО 1.2; 1.4]  <i>описує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює; [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5]  <i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні; [4 ТЕО 1.3; 3.2]  <i>розраховує</i> орієнтовні витрати; [4 ТЕО 3.1]  <i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Композиція виробу.  Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів.  Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали.</p> <p>Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
<b>Середовище техніки і технологій</b>	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі; [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю.  Безпечне використання</p>
<p><i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; [4 ТЕО 2.1; 4.3]  <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх; [4 ТЕО 2.1]  <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; [4 ТЕО 2.1]  <i>виготовляє</i> виріб із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо); [4 ТЕО 2.1; 2.2]  <i>контролює</i> та <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу; [4 ТЕО 2.2]  <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо).</p> <p>Раціональне використання часу та матеріалів</p>
<b>Середовище соціалізації</b>	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]  <i>оцінює</i> і <i>обгрунтовує</i> цінність виконаних проєктів; [4 ТЕО 1.5]  <i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення; [4 ТЕО 1.5]  <i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах; [4 ТЕО 1.5]  <i>презентує</i> результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими та <i>прогнозує</i> подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності; [4 ТЕО 1.5]  <i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами; [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1]</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів.  Презентація досягнень та реклама.  Авторство і співавторство.</p> <p>Добродійна діяльність в групах,</p>

<p><i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]  <i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим; [4 ТЕО 1.1; 4.1]  <i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище; [4 ТЕО 1.1; 3.2]  <i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності; [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]  <i>читає, інтерпретує та оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання; [4 ТЕО 4.1]  <i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з вживанням їжі; [4 ТЕО 4.1]  <i>виготовляє</i> запрошення для гостей; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]  <i>розробляє</i> прикраси для святкового столу; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]  <i>сервірує</i> святковий стіл спільно з старшими; [4 ТЕО 4.1; 4.3]  <i>пришиває</i> гудзики різними способами; [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]  <i>вирощує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби; [4 ТЕО 4.1]  <i>лагодить</i> пошкодження предметів побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>середовищі для задоволення потреб оточуючих та збереження природного середовища.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Рекомендації здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>
---	--

## Інформатична освітня галузь

### Інформатика

#### Пояснювальна записка

**Метою** інформатичної освітньої галузі є формування у здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

**Головними завданнями** є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію із використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» «Алгоритми»

Змістова лінія «Інформація. Дії з інформацією» базується на розумінні



дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Змістова лінія **«Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією»** передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, впорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, в тому числі самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія **«Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»** забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема у табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія **«Алгоритми»** спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема, слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; вміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречно для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

**Особливості організації навчально-виховного процесу:** для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

**Оцінювання якості підготовки** здобувачів освіти з предмету здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу у практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) вміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

### 3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Інформація. Дії з інформацією</b>	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розрізняє</i> види інформації за способом подання; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове – в графічне, числове – в текстове тощо); [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>створює</i> папку та документи в ній; [3 ІФО 1.2]</p> <p><i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа»; [3 ІФО 1.1]</p> <p><i>розуміє</i> призначення програми-браузера; [3 ІФО 3.2]</p> <p><i>вміє</i> використовувати гіперпосилання;</p>	<p>Роль інформації в житті людини.</p> <p>Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації.</p> <p>Поняття про мережу Інтернет, програма-браузер, веб-сторінка, веб-сайт, гіперпосилання.</p> <p>Авторське право. Безпечна робота в Інтернеті</p>



<p>[3 ІФО 3.2] використовує мережі для отримання достовірної інформації та спілкування;</p> <p>[3 ІФО 3.3] висловлює припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових та інших джерел; [3 ІФО 1.4] дотримується правил використання власних і чужих творів; [3 ІФО 4.3] виявляє повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]</p>	
<b>Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією</b>	
<p>розповідає про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1] називає носії інформації; [3 ІФО 1.1] розрізняє технічні засоби для передавання, зберігання інформації; [3 ІФО 1.1] використовує пристрої для передавання інформації; [3 ІФО 1.2] наводить приклади пристроїв для введення та виведення інформації; [3 ІФО 1.1] висловлює припущення про достовірність інформації; [3 ІФО 1.4] пояснює наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації.</p> <p>Пристрої введення та виведення інформації.</p> <p>Введення текстових даних.</p> <p>Правила введення та редагування текстових даних</p>
<b>Об'єкт. Властивості об'єкта</b>	
<p>описує текстові і графічні об'єкти; [3 ІФО 1.3] порівнює властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками; [3 ІФО 1.3] визначає об'єкти, які відповідають заданим властивостям; [3 ІФО 1.3] вміє змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; [3 ІФО 1.3] досліджує об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні.</p> <p><b>Інформаційний об'єкт.</b> Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями.</p> <p>Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>
<b>Комп'ютерні програми. Меню та інструменти</b>	
<p>розрізняє сучасні пристрої для роботи з інформацією; [3 ІФО 1.1] уміє увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання); [3 ІФО 1.2] використовує необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах; [3 ІФО 1.2] орієнтується в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними; [3 ІФО 3.2] створює зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Текстові редактори.</p> <p>Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо.</p> <p>Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники.</p> <p>Основні команди редагування: вирізати, копіювати, вставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури.</p> <p>Доповнення текстів зображеннями</p>
<b>Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання</b>	
<p>створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності; [3 ІФО 2.4] створює та змінює прості зображення; опрацьовує та використовує інформацію з різних джерел; [3 ІФО 2.4] вміє заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу);</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах.</p> <p>Створення текстових інформаційних моделей, зокрема у табличні формі.</p> <p>Комп'ютерні презентації, редагування презентацій.</p> <p>Утворення нового слайду, текстового вікна/поля. Доповнення презентації</p>

<p>[3 ІФО 1.3]  <i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю; [3 ІФО 2.4]  <i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою; [3 ІФО 2.4]  <i>редагує і форматує</i> презентацію залежно від її призначення, змінює фон слайду;  <i>застосовує</i> режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]</p>	<p>текстом, зображенням, схемою.  Форматування презентації. Режим показу презентації</p>
<b>Лінійні алгоритми</b>	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; [3 ІФО 2.1]  <i>виконує, створює та записує</i> алгоритми; [3 ІФО 2.1]  <i>вміє</i> діяти за інструкцією; [3 ІФО 1.3]  <i>впорядковує</i> об'єкти за певними ознаками; [3 ІФО 1.3]  <i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх; [3 ІФО 1.2]  <i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]</p>	<p>Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму.  Запис лінійних алгоритмів.  Створення зображень за власними алгоритмами.  Знаходження та виправлення помилок у алгоритмах.  Логічні висловлювання</p>
<b>4 клас</b>	
Програмне забезпечення, яке використовується – середовище програмування.	
<b>Очікувані результати навчання здобувачів освіти</b>	<b>Зміст навчання</b>
<b>Інформація. Дії з інформацією</b>	
<p><i>вміє</i> здійснювати простий пошук інформації у мережі Інтернет; [4 ІФО 1.2]  <i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом; [4 ІФО 3.1]  <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел; [4 ІФО 1.4]  <i>розрізняє</i> факти і судження; [4 ІФО 1.4]  <i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет; [4 ІФО 4.2]  <i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; [4 ІФО 4.1]  <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]</p>	<p>Пошук інформації у мережі Інтернет.  Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації</p>
<b>Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією</b>	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв; [4 ІФО 1.1]  <i>зберігає</i> дані на цифрових носіях; [4 ІФО 1.2]  <i>пояснює</i>, як організована робота з даними у будь-якому цифровому пристрої; [4 ІФО 1.2]  <i>має</i> уявлення про процес створення роботів; [4 ІФО 1.1]  <i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]</p>	<p>Сучасні носії інформації.  Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних).  Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня)  Огляд конструкторів з робототехніки</p>
<b>Об'єкт. Властивості об'єкта</b>	
<p><i>ласифікує</i> об'єкти за їх властивостями;  <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу; [4 ІФО 1.3]  <i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта; [4 ІФО 1.3]  <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей; [4 ІФО 1.3]  <i>вміє</i> створювати просту анімацію</p>	<p>Об'єкти для створення моделей.  Форматування та редагування об'єктів.  Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>

[4 ІФО 2.4]	
<b>Комп'ютерні програми. Меню та інструменти</b>	
<i>вміє</i> відкривати та завершувати роботу у знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн); [4 ІФО 1.2] <i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їх призначення; [4 ІФО 3.2] <i>описує</i> порядок створення проектів; [4 ІФО 2.3] <i>вміє</i> відкривати готові та зберігати створені проекти [4 ІФО 2.4]	Середовище програмування. Команди та інструменти. Проекти
<b>Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання</b>	
<i>називає</i> складові об'єкта; [4 ІФО 1.3] <i>називає</i> які дії можна виконувати над об'єктом, які дії може виконувати об'єкт; [4 ІФО 1.3] <i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач; [4 ІФО 1.3] <i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі; [4 ІФО 1.3] <i>створює</i> математичні моделі; [4 ІФО 1.3]	Складові частини об'єктів. Дії об'єктів. Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання
<i>прогнозує</i> та <i>формулює</i> очікуваний результат; [4 ІФО 2.2] <i>коментує</i> успішні та невдалі кроки у процесі роботи [4 ІФО 2.5]	
<b>Лінійні алгоритми</b>	
<i>визначає</i> алгоритмічні структури; [4 ІФО 2.1] <i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування; [4 ІФО 2.1] <i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень; [4 ІФО 2.1] <i>аналізує</i> та <i>впорядковує</i> послідовності; [4 ІФО 1.2] <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх; [4 ІФО 2.2] <i>вміє</i> розробляти спільний із однокласниками проект під керівництвом вчителя; [4 ІФО 2.5] <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги; [4 ІФО 2.5] <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]	Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проектів, зокрема анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги

## Мистецька освітня галузь

### Мистецтво

#### Пояснювальна записка

**Метою** навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань, формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей;

- поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва та толерантного ставлення до мистецтва інших етносів і народів;
- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецьких термінів;
- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;
- досягнення розуміння учнями можливостей цифрових технологій щодо їх застосування в мистецькій творчості;
- розвиток здатності самопізнання і самовираження, керування власними емоційними станами через мистецтво і різні види художньої творчості; розвиток креативності й мистецьких здібностей;
- формування здатності встановлювати зв'язок між видами мистецтва, між мистецтвом та іншими сферами знання (літературою, математикою, знаннями про природу, історію тощо); мистецтвом і явищами довкілля; усвідомлення значення мистецтва в житті людини та художнього пізнання для власної успішності;
- формування культури глядача-слухача;
- соціалізація учнів через мистецтво, формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

Відповідно до зазначених мети і завдань виокремлено **змістові лінії**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що втілюють твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно-мистецьких заходах, колективних творчих проектах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного,

ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною*);
- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (*спілкування іноземними мовами*);
- встановлення взаємозв'язків між засобами мистецтва і здійсненню елементарних розрахунків для пояснення художньої виразності творів (наприклад, пропорцій частин твору, визначення музичного метру, запису ритму, симетрії / асиметрії танцювального руху тощо) (*математична компетентність*);
- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);
- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);
- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);
- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);
- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізовувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);
- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

*Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.*

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через **інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва**: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі та інтегрування навчального змісту.

### 3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Художньо-творча діяльність</b>	
виконує дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор); [З МІО 1.1];	Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція).

<p><i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру; [3 МИО 1.1]; [3 МИО 1.2];</p> <p><i>розуміє значення</i> вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням; [3 МИО 3.1];</p> <p><i>виконує</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [3 МИО 1.1]; <i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу; [3 МИО 1.1]; [3 МИО 2.1];</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах; [3 МИО 1.2]</p> <p><i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором; [3 МИО 1.2];</p>	<p>Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу.</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо.</p> <p>Правила гігієни у користуванні музичними інструментами.</p> <p>Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності).</p> <p>Знайомство з елементарною нотною грамотою, необхідною для виконання творів. Відтворення запису найпростіших ритмічних послідовностей.</p>
<p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4); [3МИО 2.2]</p> <p><i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає</i> запис найпростіших ритмів; [3МИО 2.2]</p> <p><i>організовує</i> самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності [3 МИО 1.1]; <i>дотримується</i> охайності і правил техніки безпеки; <i>самостійно користується</i> знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо) [3 МИО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> художні матеріали, відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), в якому працює [3 МИО 1.1];</p> <p><i>розпізнає</i> форми (реалістичні, декоративні); <i>досліджує</i> форму предмету та спрощує її до геометричної подібності [3 МИО 1.3];</p> <p><i>порівнює</i> будову різних природних форм, їх пропорцій [3 МИО 1.3]; <i>добирає</i> відтінки кольору за насиченістю [3 МИО 1.2];</p> <p><i>створює</i> реалістичні, казкові, фантастичні образи [3 МИО 1.3];</p> <p><i>виконує</i> елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури) [3 МИО 1.3];</p> <p><i>створює</i> зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо [3 МИО 1.2];</p> <p><i>самостійно створює</i> просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), <i>використовує</i> усю площину аркуша;</p> <p><i>виконує</i> прості композиції на площині та в об'ємі [3 МИО 1.2];</p> <p><i>обирає</i> формат (прямокутний, квадратний, трикутний, в колі, в овалі) для кращого втілення задуму [3 МИО 1.1];</p> <p><i>виділяє</i> композиційний центр, головне і другорядне, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила [3 МИО 1.1];</p>	<p>Організація робочого місця для занять образотворчим мистецтвом.</p> <p>Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності.</p> <p>Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів.</p> <p>Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними).</p> <p>Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях.</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами.</p> <p>Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми.</p> <p>Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).</p> <p>Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру.</p> <p>Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів .</p> <p>Передача плановості у зображенні з натури та за уявою.</p> <p>Створення сюжетних композицій</p> <p>Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф).</p>

<p><i>використовує</i> елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше, яскравіше, тепліше, далі – менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [3 МІО 2.2]; <i>передає в зображеннях</i> елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях [3 МІО 1.3]; <i>розрізняє</i> особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення [3 МІО 2.2]; <i>порівнює</i> найпростіші елементи об'ємних форм [3 МІО 1.3]; <i>виражає</i> особливості об'єкту як образу засобами форми і декору (як у об'ємному так й у площинному зображенні) [3 МІО 1.1]; <i>оздоблює</i> об'ємну форму рельєфним або живописним декором [3 МІО 1.1];</p>	<p>Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом).</p> <p>Прикрашання місця, де навчається, живе.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами.</p> <p>Створення синтетичного художнього образу. Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні).</p>
<p><i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно <i>добирає</i> складові композиції [3 МІО 1.2]; <i>творчо використовує</i> різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набризк, декупаж, колаж) [3 МІО 1.2]. <i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму; [3 МІО 1.1]; [3 МІО 2.2] <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонуює музичні образи; [3 МІО 1.2]; <i>виконує</i> нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), <i>добирає засоби</i> вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку); [3 МІО 1.1]; [3 МІО 1.2]; <i>грає</i> елементарні театральні етюди (самостійно <i>обирає</i> відомих персонажів та перевілюється в них, зокрема, <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо); [3 МІО 1.2]; <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; <i>рухається</i> під музику, <i>добираючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); створює сценічні інтерпретації пісенних образів; [3 МІО 1.1]; <i>використовує</i> атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих); [3 МІО 1.1]; <i>комбінує</i> знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі [3 МІО 1.2]; <i>створює</i> образи, використовуючи знайомі засоби та способи за уявою [3 МІО 1.1]; [3 МІО 1.2]; творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та емоції [3 МІО 3.4]; <i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб цікаві явища довкілля; відтворює їх у творчій діяльності (імпровізаціях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні); [3 МІО 1.3] <i>пропонує</i> ідеї оздоблення місця, де навчається, живе [3 МІО 1.3]; <i>реалізовує</i> їх (за допомогою інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання [3 МІО</p>	<p>Відтворення нескладних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне вправлення у сценічній поведінці.</p> <p>Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.</p> <p>Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.</p> <p>Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі;</p> <p>Самовираження в художньо-творчій діяльності.</p>

<p>1.3);  <i>розпізнає</i> власні емоції від художньої творчості, обирає види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [3 МІО 3.4];  передає власні емоції у творчій роботі за допомогою кольору [3 МІО 1.1];  [3 МІО 3.4]  <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [3 МІО 3.3];</p>	<p>Культура глядача, слухача.</p>
<p><b>Сприймання та інтерпретація мистецтва</b></p>	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб;  [3 МІО 2.1];  <i>вирізняє</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп, динаміка, гучність, ритм, тембр (голос та деякі музичні інструменти), лад (мажор, мінор); [3 МІО 2.2]</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва.   Виразні засоби (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>
<p><i>розпізнає</i> прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна); [3 МІО 2.1]; [3 МІО 2.2]</p> <p><i>визначає</i> особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];  <i>характеризує</i> колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року [3 МІО 2.2];  <i>висловлює судження</i> щодо передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі) [3 МІО 2.1];  <i>визначає</i> композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];  <i>вирізняє</i> кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), насиченість (яскравий, тьмяний) загальний колорит, елементи композиції твору (центр, головне і другорядне; побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну) [3 МІО 2.1];  <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях;  <i>порівнює</i> музичні та візуальні, хореографічні образи; [3 МІО 2.1];  зіставляє твори мистецтва та явища довкілля (за допомогою вчителя) [3 МІО 1.3]; [3 МІО 2.2];  <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/екранного твору [3 МІО 2.2];  <i>розрізняє</i> засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні; [3 МІО 2.2]  <i>розрізняє засоби виразності та характеризує твори</i> живопису, графіки, скульптури [3 МІО 2.2];  розрізняє та характеризує виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії; [3 МІО 2.2]  <i>розрізняє та характеризує</i> виразні засоби анімаційних фільмів; [3 МІО 2.2]  <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими</p>	<p>Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.</p> <p>Використання декору для створення образу.</p> <p>Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції.</p> <p>Сприймання синтетичних образів.  Зіставлення виразних засобів різних видів мистецтва.  Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p> <p>Мистецька пропедевтика.  Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка,</p>



<p>виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [3 МИО 2.2];</p> <p>порівнює природні форми, образи доквілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [3 МИО 1.3];</p> <p><i>визначає</i> власні емоції від сприймання мистецьких творів [3 МИО 3.4];</p> <p><i>добирає</i> слова для характеристики вражень із власного запасу [3 МИО 3.3]; <i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [3 МИО 2.1];</p> <p><i>обирає</i> твори відповідно до свого настрою; <i>пояснює</i>, від чого дістає насолоду; <i>добирає</i> твори для поліпшення свого настрою [3 МИО 2.1]; [3 МИО 3.4]</p> <p><i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами [3 МИО 3.4];</p> <p><i>порівнює</i> свої настрої та почуття із тими що втілені у художньому творі (на основі діалогу між автором та глядачем) [3 МИО 2.1].</p>	<p>скульптура);театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).</p> <p>Спостереження за доквіллям та його втіленням у художніх образах.</p> <p>Самопізнання через сприймання творів мистецтва.</p>
	<p>Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами.</p> <p>Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.</p> <p>Самовираження у художньо-творчій діяльності</p> <p>Розуміння значення мистецтва у житті людини.</p>
<b>Комунікація через мистецтво</b>	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами; [3 МИО 3.1];</p> <p><i>пояснює</i>, що вдалося чи не вдалося; <i>визначає</i> за допомогою вчителя/ вчительки труднощі; <i>обирає</i> (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення [3 МИО 3.2];</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [3 МИО 3.2]; <i>пояснює</i> задум [3 МИО 3.2];</p> <p><i>визначає досягнення</i> однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях; [3 МИО 3.3];</p> <p><i>обговорює</i> з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших[3 МИО 3.3];</p> <p><i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності [3 МИО 3.3];</p> <p><i>виконує різні дії/ ролі</i> в колективному творчому процесі, <i>виявляючи повагу</i> до інших [3 МИО 3.3]</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень.</p> <p>Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.</p> <p>Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами.</p> <p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).</p> <p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів.</p> <p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

#### 4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Художньо-творча діяльність</b>	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор, називаючи жанри виконуваних пісень (колискові, закличні, веснянки, щедрівки тощо), <i>виконує</i> прості канони; [4 МИО 1.1];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою).</p> <p>Створення образу пісні. Інтонавання.</p> <p>Оперування засобами виразності та способами</p>

<p><i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти; [4 МИО 1.1]; [4 МИО 1.2];</p> <p><i>пояснює</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування;</p> <p><i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням; [4 МИО 3.1];</p> <p><i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); [4 МИО 1.1];</p> <p><i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір; <i>демонструє</i> способи звукови добування на найпростіших інструментах; [4 МИО 1.1]; [4 МИО 2.1];</p>	<p>створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового) художнього образу</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками).</p>
<p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо);</p> <p><i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання);</p> <p><i>читає і виконує</i> найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, в русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів); [4МИО 2.2]</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;</p> <p><i>створює</i> найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), <i>самостійно добирає</i> різноманітні інструменти для супроводу, <i>імпровізує із поєднанням</i> (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах. [4 МИО 1.2]</p> <p><i>дотримується</i> правил техніки безпеки;</p> <p><i>добирає</i> інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне, тощо), в якому працює [4 МИО 1.1];</p> <p><i>виконує</i> площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції [4 МИО 1.3];</p> <p><i>дотримується</i> правил зображення об'ємних предметів [4 МИО 1.1];</p> <p><i>спостерігає</i> залежність впливу освітлення на зміну кольору [4 МИО 1.3];</p> <p><i>використовує</i> емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів [4 МИО 1.1];</p> <p><i>розрізняє</i> види штрихування для передання об'єму зображуваного об'єкту [4 МИО 1.1];</p> <p><i>передає</i> характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд [4 МИО 1.3];</p> <p><i>створює</i> відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі) [4 МИО 1.2];</p> <p><i>має уявлення</i> про види і характерні особливості народних художніх промислів України [4 МИО 2.1];</p> <p><i>виділяє</i> композиційний центр головне і другорядне</p>	<p>Знайомство з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей.</p> <p>Визначення виконавських труднощів.</p> <p>Використання правил культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності.</p> <p>Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.</p> <p>Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності в різних художніх техніках.</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом.</p> <p>Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу.</p> <p>Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.</p> <p>Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис,</p>

<p>у сюжетній композиції [4 МІО 1.1];  <i>дотримується</i> цілісності при створенні композиції [4 МІО 1.1];  <i>використовує</i> елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів [4 МІО 1.2];  під час створення композиції <i>використовує</i> усю площину аркуша [4 МІО 1.1];  <i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів, самостійно <i>добирає</i> складові композиції [4 МІО 1.2];  <i>міксує</i> техніки та матеріали (гуаш, фломастер, витинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція) [4МІО 1.2];</p>	<p>витинання, керамічна народна іграшка тощо).</p> <p>Створення синтетичного художнього образу.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).</p>
<p><i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [4 МІО 1.2];  <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму);  пластично інтонуює інструментальну музику (без слів), передаючи настрій; [4 МІО 1.2];  <i>самостійно добирає і пояснює</i> виразні засоби різних мистецтв для створення синтетичного образу (темп, тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід; [4 МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]  <i>створює</i> сценічні інтерпретації пісенних образів, <i>виконує</i> нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), [4МІО 1.1]; [4МІО 2.2]  <i>грає</i> елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів; [4 МІО 1.2];  <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами;  <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, <i>пояснює різницю</i> у виборі засобів виразності характерних персонажів); [4 МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]  <i>рухається</i> під музику, <i>використовуючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивні тощо) відповідно до стилю музики; [4МІО 1.1]; [4МІО 2.2]  <i>демонструє</i> елементи деяких народно-сценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо); [4МІО 1.1]; [4 МІО 2.2]  <i>узгоджує</i> рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у сценічному (танцювальному) просторі; <i>використовує</i> найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо); [4 МІО 3.2]; [4 МІО 3.3];  <i>добирає</i> атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів); [4 МІО 1.1];  <i>експериментує</i> зі знайомими художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями,</p>	<p>Елементарне вправлення у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.</p> <p>Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту. Елементи гриму. Виразність костюму).</p>

<p>кольорами, формами, матеріалами тощо [4МІО 1.2], придумує образи, використовуючи знайомі виразні засоби та способи творення (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції, <i>доцільно комбінує</i> елементи для втілення ідеї в художньому образі [4 МІО 1.1]; <i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, використовує (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності [4 МІО 1.3]; <i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення [4 МІО 1.3]; <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і</p>	<p>Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.</p> <p>Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власного досвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо). Прикрашання місця, де навчається, живе.</p>
<p>навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МІО 1.3]; <i>розпізнає</i> власні емоції від різних видів мистецької діяльності [4 МІО 3.4]; <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; обирає їх відповідно до свого настрою, визначає твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрій [4 МІО 3.4]; <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4МІО 3.3];</p>	<p>Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для задоволення та поліпшення емоційного стану.</p> <p>Виховання культури глядача, слухача.</p>
<p><b>Сприймання та інтерпретація мистецтва</b></p>	
<p><i>моцінно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; <i>відтворює</i> емоційні враження мистецтва різними художніми засобами <i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 2.1]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації); [4 МІО 2.1]; [4 МІО 2.2] <i>вирізняє і характеризує</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2.2]; <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання; <i>відзначає кульмінацію</i> у музичному творі, танці, виставі; [4 МІО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи, [4 МІО 2.2] <i>зіставляє</i> художні образи та явища довкілля (за допомогою вчителя); [4 МІО 1.3] [4МІО 2.2];</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування виразними засобами (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p> <p>Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня – колискова, коломийка інші);</p>

<p><i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального/екранного твору; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>вирізняє і порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи) [4 МИО 2.2];</p> <p><i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо);</p> <p><i>розрізняє</i> засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові;</p>	<p>Сприймання синтетичних образів.</p> <p>Зіставлення і характеристика виразних засобів різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>
<p><i>називає</i> знайомі інструменти оркестру;</p> <p><i>розрізняє</i> тембри вокальних голосів;</p> <p><i>характеризує твори</i> живопису, графіки, скульптури, <i>розрізняє</i> засоби художньої виразності [4 МИО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний – опера, балет, мюзикл, народної, класичної, сучасної хореографії; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> виразні засоби анімаційних фільмів; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>наводить приклади жанрів</i> циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід; [4 МИО 2.2]</p> <p><i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо); [4 МИО 2.2]</p> <p><i>має уявлення</i> про етнічне походження і <i>характеризує</i> елемент деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо); [4 МИО 2.2]</p> <p><i>називає</i> характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) [4 МИО 2.2].</p> <p><i>порівнює</i> природні форми, образи доквілля з їх художнім трактуванням [4 МИО 2.1];</p> <p><i>розпізнає і характеризує</i> власні емоції, враження від сприймання мистецьких творів [4 МИО 3.4];</p> <p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі, [4 МИО 3.4]</p> <p><i>порівнює свої уподобання</i> щодо різних видів мистецтва [4 МИО 3.4];</p> <p><i>визначає</i> свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо) [4 МИО 3.3]; [4 МИО 3.4];</p> <p><i>вирізняє і обирає</i> для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [4 МИО 3.4];</p>	<p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p> <p>Мистецько-понятійна пропедевтика.</p> <p>Мистецька обізнаність.</p> <p>Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура).</p> <p>Поняття про мистецтво архітектури.</p> <p>Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, види ляльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці - гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк.</p> <p>Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації – (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна).</p> <p>Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); Види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка).</p> <p>Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва.</p> <p>Дослідження доквілля. Проведення паралелей між явищами доквілля і художніми образами в різних видах мистецтва.</p> <p>Самопізнання через сприймання творів мистецтва.</p> <p>Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами.</p> <p>Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва.</p> <p>Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану.</p>

<i>рекомендує</i> улюблені твори для сприймання іншим [4 МІО 3.3].	
<b>Комунікація через мистецтво</b>	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами, <i>аналізує</i> свої досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомогою вчителя/вчительки необхідні для самовдосконалення дії; [4 МІО 3.1];</p> <p><i>обирає</i> (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може його пояснити; [4 МІО 3.1]; презентує створені художні образи, обираючи за допомогою вчителя спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями [4 МІО 3.2];</p> <p><i>пояснює</i> задум, <i>захищає</i> свою позицію [4 МІО 3.2];</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.</p> <p>Відстоювання права на самовираження.</p> <p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, вчинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями.</p> <p>Оцінювання творчих здобутків однолітків.</p>
<p><i>визначає</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях [4 МІО 3.1]; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довірливості та соціумі [4 МІО 3.3];</p> <p><i>знаходить</i> просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання; [4 МІО 3.2]; [4 МІО 3.3];</p> <p><i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобак, тижнях мистецтва тощо), колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності [4 МІО 3.3];</p> <p><i>виконує різні дії / ролі</i> в колективному творчому процесі;</p> <p><i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці, <i>виявляє повагу</i> до інших [4 МІО 3.3]</p>	<p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.</p> <p>Робота з найпростішими джерелами інформації.</p> <p>Участь у шкільних мистецьких заходах. Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо).</p> <p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p> <p>Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості).</p>

## Фізкультурна освітня галузь

### Фізична культура

#### Пояснювальна записка

**Метою** навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за

спрощеними правилами;

– розвиток в молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

– використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток в молодших школярів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесної гри, вміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**:

«Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування вміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися власними перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

### 3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Рухова діяльність</b>	
<p><i>має уявлення</i> про історію виникнення Олімпійських ігор; <i>називає</i> олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор; <i>пояснює</i> вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФІО 2.2]; <i>добирає</i> спортивний інвентар відповідно виду спорту [3 ФІО 1.2]; <i>контролює</i> свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1];</p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор. Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор. Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів. Спортивний інвентар для різних видів спорту.  Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям в процесі занять фізичною культурою.</p>
<p><i>розрізняє та виконує</i> присідання, виси, упори: <i>присідання</i>, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сиду на правому стегні у сід на лівому стегні; <i>виси та упори</i> – згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2]; <i>виконує</i> елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; “міст” із положення лежачи [3 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: <i>ходьба</i> по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, <i>біг</i> до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2]; <i>пересування</i> танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; <i>лазіння</i> по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; лазіння по гімнастичній стінці різнойменними та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч); [3 ФІО 1.2]; <i>лазіння по канату</i>, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементами <i>баскетболу</i> – тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонгливання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх з <i>міні-баскетболу</i> та <i>міні-футболу</i> [3 ФІО 3.1]; <i>виконує</i> стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; <i>стрибки</i> у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом “зігнувши ноги” [3 ФІО 1.1]; <i>стрибки</i> у довжину з місця, з розбігу 5-7 кроків способом “зігнувши ноги”; стрибки “у кроці” [3 ФІО 1.1];</p>	<p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів. Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.  Елементи акробатики.  Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг). Пересування танцювальними кроками.  Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.  Лазіння по канату. Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем. Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу. Гра в міні-баскетбол та міні-футбол. Вправи для оволодіння навичками стрибків. Стрибки у висоту з прямого розбігу “зігнувши ноги”. Стрибки у довжину з місця і розбігу.  Фізичні вправи для розвитку сили. Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p>



<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>швидкості</i> – біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча по черговою правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>витривалості</i> – рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв. (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2];</p> <p><i>гнучкості</i> – рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку;</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
<p><i>координації</i> – пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; “човниковий” біг 4 x 9 м [3 ФІО 1.2]</p>	
<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи в русі</i>: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи з предметами</i>: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>вправи</i> для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, “гусинь”, “ведмідь клишоногий”, стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий) на відстань до 1000 м; <i>спуски</i> у низькій стійці; <i>підйоми</i> “драбинкою”; <i>гальмування</i> “плугом”; “напівплугом”; * [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2];</p> <p><i>виконує</i> вправи у воді – стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками і ногами як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15 м вивченим способом. *[3 ФІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників у воді*[3 ФІО 3.2]</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію. Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий). *</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. *</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді.</p>
<p><b>Ігрова та змагальна діяльність</b></p>	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3];</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри.</p> <p>Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

\* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

\* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

#### 4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
<b>Рухова діяльність</b>	
<p><i>ає уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі; <i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1]; <i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3]; <i>розрізняє та виконує</i> сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виси та упори – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2];</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі. Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму. Закономірності моделювання рухової діяльності Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах.</p>
<p><i>елементи акробатики</i>: “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком; <i>біг</i> по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1]; <i>танцювальні кроки</i>: “бігунець”; “голубець”; ритмічні завдання; фрагмент танцю “Гопак” (32 такти) [4 ФІО 1.1]; <i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1]; <i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу – ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх міні-баскетболу, міні-футболу та міні-гандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; <i>виконує</i>: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки</i> у висоту з розбігу способом “переступання” [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки</i> у довжину з розбігу 7–9 кроків способом “зігнувши ноги” [4 ФІО 1.1];</p>	<p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Танцювальні кроки. Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).</p> <p>Елементи футболу.</p> <p>Елементи гандболу.</p> <p>Гра в міні-баскетбол, міні-футбол та міні-гандбол. Стрибки зі скакалкою. Стрибки у висоту з розбігу способом “переступання”. Стрибки у довжину з розбігу способом “зігнувши ноги”.</p>

<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3];</p> <p><i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3];</p> <p><i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 х 30; стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3];</p> <p><i>гнучкості</i> – вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3];</p> <p><i>координації</i> – подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями); “човниковий” біг [4 ФІО 2.3];</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
<p><i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості;</p> <p><i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань на лижах до 1200 м вивченими ходами;</p> <p><i>лижні ходи</i> – одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід;</p> <p><i>спуски</i> – вибір стійки відповідно до висоти схилу ;</p> <p><i>підйоми</i> – “ялинкою”; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу;</p> <p><i>гальмування</i> вивченими способами; * [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2];</p> <p><i>виконує</i> вправи у воді – ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м; *</p> <p>[4 ФІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки для себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]</p>	<p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування. *</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання. *</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді.</p>
<b>Ігрова та змагальна діяльність</b>	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3];</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри.</p> <p>Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

\* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов

\* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов

**Типовий навчальний план для закладів загальної середньої освіти  
з українською мовою навчання  
(Мовно-літературна та математична галузі – за освітньою програмою «Система  
розвивального навчання ДРiМ», решта галузей – за Типовою освітньою  
програмою НУШ-2)**

**для 3 – 4 класів початкової школи**

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах		
	3	4	Разом
Українська мова (за системою розвивального навчання ДРiМ)	5	5	10
Іноземна мова	3	3	6
Математика (за системою розвивального навчання ДРiМ)	4	4	8
Я досліджую світ*	7	7	14
Інформатика	1	1	2
Мистецтво**	2	2	4
Фізична культура ***	3	3	6
Усього	22+3	22+3	44+6
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	1	2
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	23	23	46
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)	26	26	52

\* Орієнтовний розподіл годин між освітніми галузями в рамках цього інтегрованого предмета: мовно-літературна – 2; математична – 1; природнича, технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична – разом 4

\*\* Інтегрований предмет або окремі предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво»

\*\*\* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

**Типовий навчальний план для закладів загальної середньої освіти  
з українською мовою навчання  
(Мовно-літературна та математична галузі – за освітньою програмою «Система  
розвивального навчання ДРiМ», решта галузей – за Типовою освітньою  
програмою НУШ-1)**

**для 3 – 4 класів початкової школи**

Назва освітньої галузі  Класи	Кількість годин на тиждень		
	3 кл.	4 кл.	Разом
<i>Інваріантний складник</i>			
Мовно-літературна, у тому числі:	10	10	20
Українська мова та література (за системою розвивального навчання ДРiМ)	7	7	
Іноземна мова	3	3	
Математична (за системою розвивального навчання ДРiМ)	5	5	10
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язберезувальна галузі)	3	3	6
Технологічна	1	1	4
Інформатична	1	1	
Мистецька	2	2	4
Фізкультурна*	3	3	6
<b>Усього</b>	<b>25</b>	<b>25</b>	<b>50</b>
<i>Варіативний складник</i>			
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	1	1	2
Загальнорічна кількість навчальних годин	26	26	52
Гранично допустиме тижневе річне навчальне навантаження учня	23/805	23/805	46/1610

\* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

## ЗМІСТ

Загальна характеристика . . . . .	3
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. Рідномовна освіта. Українська мова та література ЦИ КЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	8
МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	30
ІНШІ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ (за типовою освітньою програмою НУШ 2, розробленою під керівництвом редакцією Шияна Р.Б.) . . . . .	51
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. Іншомовна освіта. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	51
ПРИРОДНИЧА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	55
ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	59
ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	65
СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	73
ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	80
МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	82
ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	92
ІНШІ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ (за типовою освітньою програмою НУШ 1, Розробленою під керівництвом Савченко О.Я.) . . . . .	98
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. Іншомовна освіта. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	98
ПРИРОДНИЧА, ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНІ ГАЛУЗІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» . ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	116
ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	128
ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ ІІ (3 – 4 класи) . . . . .	134

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ II (3 – 4 класи) . . . 139

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ. ЦИКЛ II (3 – 4 класи) . . . 150

ТИПОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання (Мовно-літературна та математична галузі – за освітньою програмою «Система розвивального навчання ДРiМ», решта галузей – за Типовою освітньою програмою НУШ-2) для 3 – 4 класів . . . . . 156

ТИПОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання (Мовно-літературна та математична галузі – за освітньою програмою «Система розвивального навчання ДРiМ», решта галузей – за Типовою освітньою програмою НУШ-2) для 3 – 4 класів . . . . . 157